

Jaarverslag 2024 van de commissaris
van de Koning in Groningen

Onvermijdelijk: de toekomst

De toekomst komt in een jaarverslag maar zelden voor. Dat is logisch: een jaarverslag gaat over het verleden. Maar wie in dit jaarverslag beter kijkt, ziet dat het in 2024 voortdurend ging over de toekomst.

De toekomst was dit jaar onvermijdelijk bij het aantreden van het nieuwe kabinet. Wat was de betekenis van de voornemens in het hoofdlijnenakkoord en in het regeerprogramma? En wat zou het betekenen dat een Gronings Statenlid een staatssecretaris werd met een bijzondere opdracht: Eddie van Marum, 'staatssecretaris Herstel Groningen'?

De toekomst was vanzelfsprekend ook voluit in beeld toen Veendam en Midden-Groningen een nieuwe burgemeester uitkozen. En op een andere manier, toen in Provinciale Staten van Groningen de coalitie brak

en de gesprekken begonnen over de vorming van een nieuw College. In de nabije toekomst zal duidelijk worden waar dat toe leidt.

En de toekomst van Noord-Nederland, de kansen en mogelijkheden voor onze kinderen en kleinkinderen, zijn in het geding bij de gesprekken met het kabinet over het Deltaplan Noord-Nederland. Op het eerste gezicht gaat dat over de versnelling op het bestaande spoor en de aanleg van twee nieuwe spoorlijnen. Maar wie doordenkt, snapt dat het ook hier gaat om investeren in de toekomst van een landsdeel. En daarmee om bouwen aan de toekomst van Nederland.

René Paas

Commissaris van de Koning
in Groningen

Foto: Provincie Groningen, René Paas

Inhoudsopgave

Toekomst. 6

januari

De 'orde van de dag'	20
Welkom in Groningen!	22
Afspraken in januari	26

februari

Terugkijken en vooruitzien	30
Snel doorgeven, het ontploft!	32
Andere toekomstvisies	40
Beklemmende bladzijden	44
Afspraken in februari	48

maart

Het hele pakket	52
Planeetvertegenwoordiger vertrekt	54
Afspraken in maart	58

april

Je weet het maar nooit	62
'Groningers boven gas'	64
Grote schoenen om te vullen	66
Afspraken in april	72

mei

Trots	76
Gedenken gaat over nu	78
Wij vieren Europa	80
Afspraken in mei	84

juni

Stukje bij beetje	88
't Kon minder, Hans!	90
De hemel onder handbereik	94
Het geelste diekgat van de wereld	100
Afspraken in juni	104

juli/augustus

En dooooo!	108
Herstel	110
Groningen!	110
Even stoppen met strijden	114
Afspraken in juli/augustus	118

september

Herfststormen	122
Niet van steen	124
Gezag zonder 'dik doun'	128
Brugwachter voor het leven	130
Afspraken in september	132

oktober

Veel geld?	136
75 jaar justitiepastoraat	138
Vaarwel, Kapitein Koen!	142
Afspraken in oktober	146

november

De omweg	150
Zilver was niet genoeg	152
Het blijft natuurlijk wel toezicht	156
Duwen voor een Deltaplan	160
Lelylijn: de start van het vervolg	164
Afspraken in november	166

december

Wordt vervolgd...	170
Een voorwoord voor Vindicat	172
Waar begint een betere toekomst?	174
Afspraken in december	178

Rijkstaken

Rijkstaken	182
Koninklijke onderscheidingen	183
Oude koek	184
Koninklijke bezoeken	188
Burgemeesterszaken	190
Het Hogeland zoekt burgemeester	192

Nevenfuncties

Nevenfuncties	198
Roeli en Berlinda verlaten het fonds	200
Portefeuille & Nevenfuncties	204

Toekomst.

Dertig meter! Ik ken geen ander standbeeld met zo'n sokkel. Maar Cornelis Lely verdient het. Op zijn zuil torent hij hoog boven iedereen uit en overziet zijn werken. Vanuit Lelystad, natuurlijk. Het beeld is trouwens een kopie, een afgietsel van het originele standbeeld. Dat staat op de Afsluitdijk, ook al bedacht door Lely, de ingenieur die Nederland een ander aanzien gaf.

Op het monument op die dijk staat in bronzen letters: 'Een volk dat leeft bouwt aan zijn toekomst'. Een eeuw geleden opgeschreven. Maar ik vind het een prachtig thema voor dit jaarverslag. Want wat is er veel te zeggen over toekomstvisie. Over bouwen aan de toekomst. Over de toekomst van vroeger. Over de toekomst in het afgelopen jaar. En over de toekomst van nu. Over die drie soorten toekomst gaat dit artikel. En het roept de vraag op die een jaarverslag niet kan beantwoorden: was vroeger de toekomst beter?

1. De toekomst van vroeger

Het mooiste station van Nederland. Dat ik dit verhaal begin met Cornelis Lely, doet vermoeden dat het meer over de Lelylijn gaat dan over de Nedersaksenlijn. Maar de behoefte aan keuzes voor de toekomst is bij beide lijnen even groot. En aan het eind van 2024 schoot het op z'n zachtst gezegd niet heel erg op met de beide lijnen. De Nedersaksenlijn én de Lelylijn. Noordelijke bestuurders brachten vele uren door in Den Haag. In vergaderruimtes en op de ongemakkelijke stoelen van de publieke tribune van de Tweede Kamer. Maar de conclusie bleef: het gaat onverwacht stroef.

Helemaal aan het eind van de maand waarin die teleurstelling voelbaar werd, hield het Groninger Museum ons een prachtige spiegel voor met de tentoonstelling: 'Hoe van Gogh naar Groningen kwam' (nog te zien tot mei). Een feestje, ter gelegenheid van de opening, bleek leerzaam.

Foto: Egbert Voerman, Zuil van Lely

De tentoonstelling gaat over ondernemende studenten die in 1896 (per trein) een groot aantal prachtige Van Gogh-schilderijen naar Groningen wisten te halen. Hun actie paste in een tijd van optimisme en vernieuwing. Overal in de stad was de vooruitgang voelbaar. Er werd gebouwd. De stadswallen die al lang veel te strak zaten, werden geslecht en vervangen door parken en singels.

De industriële revolutie kreeg invloed in Groningen: weinig stoommachines, maar heel veel elektriciteit. En er waren grote ontwikkelingen rond het spoor. Eerst naar Leeuwarden. Daarna ook naar de rest van het land. Het tijdelijk stationsgebouw, mocht worden vervangen door een nieuw 'hoofdstation'. Groningen had als grote stad recht op een standaardstation 'Klasse A'. Maar dat vonden de smaak-

makers in de Metropool van 't Noorden natuurlijk te min. Er ontstond een intensieve lobby, aangejaagd door het Groninger bedrijfsleven. Groningen verdiende iets beters.

De NS zet bussen in

De lobby had succes. Uiteindelijk gaf het rijk toe. Groningen kreeg toestemming om een hoofdstation te laten ontwerpen door Isaac Goschalk, een van de toparchitecten van die tijd. Onder het besluit tot nieuwbouw van wat een eeuw later zou worden uitgeroepen tot het mooiste station van Nederland, zette de minister van Waterstaat met vulpen zijn krachtige handtekening: 'Cornelis Lely'.

Het stationsgebouw werd geopend in 1896. In de voormalige wachtkamer derde klasse (nu de Albert Heijn to go) hangt een oude spoorkaart. Die bestaat uit 440 tegels. Wie tijdens het koffiezetten even omhoogkijkt, ziet dat sinds pakweg 1880 de spoorverbinding naar het Noorden niet wezenlijk is veranderd.

Wie vaak in de trein zit, weet hoe kwetsbaar het is tussen Zwolle en Meppel. 'De NS zet bussen in.' De flessenhals bij Meppel is al jarenlang een erkend knelpunt. Goed voor negen (!) uur vertraging per week. Let wel: voor de enige treinverbinding

van en naar héél Noord-Nederland! Ik zie dat fenomeen als systematische achterstelling. Er zijn plekken in Nederland waar dit probleem al lang was verholpen. Maar het kan erger. Want in mijn jeugd zat ik nooit in een trein. Die had je niet, waar wij woonden. Ik groeide op in de Noordoostpolder.

Inpolderen, duur?

En daar, in 't Voorhuys in Emmeloord, hielden we in maart van dit jaar een symposium. Het land van mijn jeugd. Beschermd door dijken die nu bijna negentig jaar oud zijn. Er zijn nog zwart-witbeelden van het sluiten van het dijkgat. Wat bezielde die mensen die de dijk aanlegden, midden in de zee?

En zo kwam het dat ik als kind nooit in de trein zat

Ons werd op school ingeprent dat we leefden op de zeebodem. Je kon het ook zien, want als je buiten speelde zag je allemaal witte schelpjes in de klei. Ik herinner me uit mijn schooltijd het verhaal over ingenieur Lely in een bootje op de Zuiderzee. Hij maakte een kaart: waar was de vruchtbare klei en waar was het waardeloze zand waar je de kosten van een inpoldering nooit kon terugverdienen?

Beeld: delelylijn.nl

Zes jaar later diende Lely zijn plannen in. In 1891. Maar het zou duren tot 1918, voordat er een wet was die het regelde. Daarvoor moest eerst Lely zelf minister van Waterstaat worden. Nederland had ondertussen geleerd van grote overstromingen en van dreigende hongersnood tijdens de Eerste Wereldoorlog.

De Wieringermeer werd aangelegd. En de Afsluitdijk werd voltooid. De droogleggingen gingen door. Niet dat er veel geld was, integendeel. Het was de tijd van de Grote Depressie. De staatsschuld was veel hoger dan nu (zes keer de rijksbegroting, nu minder dan één keer). Maar vlak na de realisatie van de Afsluitdijk werd bij Urk alweer begonnen met een nieuwe dijk om een polder te maken. Het kostte klauwen met geld. De aanleg van de 'Noordoostelijke Polder' werd

becijferd op 126,1 miljoen gulden. Een fortuin, als je bedenkt dat de hele rijksbegroting in 1935 nog geen miljard was. Ruim een achtste!

Hoe haalden ze het dan in vredesnaam in hun hoofd? Zo'n polder aanleggen? Toegegeven: ze hadden het besluit een paar jaar uitgesteld, omdat het allemaal wel heel duur werd. Maar ze zetten door. Want ze wisten: dit is goed voor Nederland. Het is een investering. En als die veel oplevert, mag je ervoor lenen. De kost gaat voor de baat uit. En dat bleek.

Wachten op de trein

Mijn vader werkte bij de gemeente Noordoostpolder. Hij kon me vertellen waar straks de trein zou rijden. En hij had reden om daarop te vertrouwen. Want al sinds mensenheugenis bestaan er plannen voor deze

spoorverbinding. Lely tekende al een spoorlijn in om Amsterdam te verbinden met Noord-Nederland. Toen nog over zijn Afsluitdijk. Maar zodra de Noordoostpolder er was, werd aangedrongen op een snelle aanleg van de Flevopolder. Die zou een spoorverbinding mogelijk maken van Amsterdam naar Lemmer...

We weten inmiddels hoe het liep. De Flevopolder kwam er. Maar de Noordoostpolder is na ruim tachtig jaar nog steeds een land zonder treinen. De Zuiderzeelijn was een verdienstelijke poging. Ik was één van de velen die hoopte op een snelle aanleg. Maar in 2007 ging er definitief een streep door. Er kwam compensatie. Maar die kon niet in de schaduw staan van het effect van een snelle treinverbinding.

En zo kwam het dat ik als kind nooit in de trein zat. Wie hier op de trein wacht, kan lang wachten!

2. De toekomst van vorig jaar Elke regio telt

Wie uit Emmeloord, Ezinge of Emmen komt, komt uit wat ze in Den Haag 'de regio' noemen. Een jaar geleden schreven drie belangrijke planbureaus van de regering het rapport 'Elke regio telt!'. De titel klinkt als een open deur. Maar dat is het helaas niet.

De analyse van de planbureaus maakt nog steeds indruk. Ze beschrijven hoe de oneerlijke verschillen een rechtstreeks gevolg zijn van verkeerd rijksbeleid. Nederland, zo schreven ze, is toe aan een andere 'investeringslogica'. Want door steeds weer belastinggeld te investeren in de overvolle Randstad, schep je scheve verhoudingen en scheve gezichten. Zo trek je het land uit het lood.

Wij wisten het al. We wisten al dat investeren in sterkere regio's niet leidt tot een positieve verandering in zwakkere regio's. We wisten dat de reflex van talloze kabinetten om vooral te investeren in de Randstad, leidt tot verschraling bij ons. Op allerlei gebieden. Minder sociaal-culturele voorzieningen, minder nabije goede zorg, slechter benutte economische kansen, minder blauw op straat - de reeks is schier eindeloos.

Een formidabele tegenstander: de macht der gewoonte

Het is onhandig als je de investeringen, betaald met belastingen die we met z'n allen opbrengen, systematisch laat neerkomen in een klein stuk van het land. Onhandig, want Nederland is niet in staat om de nationale uitdagingen alleen ten westen van Almere op te lossen.

Noordpolderzijl

Het is ook oneerlijk. Wie opgroeit in noordoostelijk Nederland, heeft slechtere kansen op werk, op welvaart, op gezondheid, op geluk dan wie opgroeit in het westen van het land. Dat komt mede door jarenlange systematische achterstelling. Overheden zouden de verschillen moeten verkleinen, niet vergroten.

In het afgelopen jaar merkten we dat 'Elke regio telt' royaal was ingedaald bij Haagse beleidsmakers. De titel wordt geciteerd in tal van beleidsstukken. Het was een belangrijk thema in het hoofdlijnenakkoord. Maar de verandering die het teweeg brengt, is beperkt. Om te beginnen omdat de titel inmiddels veelvuldig wordt aangehaald in de delen van het land die de stellers niet bedoelden: 'Elke regio telt, dus Utrecht ook'. Maar bovendien omdat de in het

rapport bepleite fundamentele verandering een formidabele tegenstander heeft: de macht der gewoonte. Gewoonten, waarvan dit jaar al bleek dat ze de vooruitgang lelijk in de weg kunnen zitten.

MIRT-systematiek

Minister Lely zou raar hebben opgekeken van het 'Bestuurlijk overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport' (BO-MIRT). Dat is trouwens ook nu voor gelouterde bestuurders een bijzondere ervaring. Vier landsdelen (wij zijn 'noord', samen met Drenthe en Fryslân) treffen de bewindspersonen van infrastructuur, ruimte en wonen. Een flinke vergaderzaal in het ministerie is ervoor nodig. Dikke pakken met voorstellen. Veel procesteksten. En tot in detail voorbereide inbrengen. Normaal gesproken dan. Want op 6 november ging het anders.

Toen waren we verbaasd en teleurgesteld dat het kabinet 'nog niet' in staat was om de volgende stap te zetten voor Lelylijn en Nedersaksenlijn. De zogeheten 'MIRT-verkenning'. Aan de voorbereiding lag het niet. Rijk en regio waren enthousiast over de kwaliteit van de zogeheten 'MIRT-onderzoeken', die daaraan voorafgingen. Die waren goed. En ze toonden het grote belang van deze spoorlijnen overduidelijk aan.

Aan het belang van de lijnen lag het evenmin. Kabinet en de Tweede Kamer maken steeds opnieuw duidelijk hoe belangrijk ze deze lijnen vinden. In het hoofdlijnenakkoord, dat aankondigt dat de aanleg Lelylijn doorgaat en zo mogelijk begint in Groningen. In het regeerprogramma dat het proces uitlijnt. En zelfs in de troonrede die de koning dit jaar uitsprak. Belangrijker kun je spoorlijnen niet maken... in woorden.

Maar bij het BO-MIRT lukte het niet

Welk nieuw inzicht plaagde de bewindspersonen nu ineens, waardoor ze deze kleine stap niet konden zetten? Geldgebrek. En de 'spelregel' dat MIRT-verkenningen pas beginnen als je zicht hebt op 75% van de financiering. Een regel die nuttig is

om een stortvloed aan kansloze kleine MIRT-verkenningen te voorkomen (en die dus zuinig omgaat met ambtelijke capaciteit). Maar die grote projecten voor de toekomst per definitie blokkeert. Daarbij is het nodig om tijdens de verkenning te bezien hoeveel geld er precies nodig is voor de investering en ook te verkennen hoe Nederland ervoor kan sparen.

De MIRT-systematiek is een werkwijze. Een werkwijze die je kunt loslaten, omdat je grote investeringen waarvan het hele land opknapt ook anders kunt benaderen. Maar bij het BO-MIRT lukte het niet. Het Kamerdebat leverde ook 'nog' geen MIRT-verkenning op. En ook het beloofde gesprek (dat plaatsvond vlak voor het kerstreces), hielp de belangrijke projecten nog niet verder.

3. De toekomst van nu Deltaplan: in samenhang

Infrastructuur verandert levens. Wie nu in Vlagtwedde woont, is met het openbaar vervoer uren onderweg naar zijn werk in Groningen. Zo zijn ook studenten in Emmeloord of Drachten nauwelijks in de gelegenheid om 9 uur 's ochtends hun tentamen te kunnen maken in Amsterdam, Leeuwarden of Groningen. En dat niet alleen. Een Lelylijn geeft je ook meer keuzevrijheid als je een nieuwe baan zoekt. En voor werkgemers voor het kiezen van de juiste mensen.

Spoorkaart in het 'Hoofdstation' in Groningen

Ook niet onbelangrijk: de Nedersaksenlijn en de Lelylijn zorgen voor dynamiek. Voor ontwikkelingskansen. Voor nieuwe banen. Graag denken we vanuit deze kansen. Kansen om zaken als woningnood, wegtrekkend talent, verlies van voorzieningen en

van vervoersarmoede te lijf te gaan. Dat deden we in Noordelijk Nederland toen we in 2021 een aanbod deden aan het rijk: wij kunnen oplossingen bieden voor problemen die Nederland als geheel heeft. Bij ons is ruimte om bijvoorbeeld huizen te bouwen.

Maar als je de kansen wilt benutten die Noordelijk Nederland biedt (en daarmee ook de noordelijke problemen oplost, die nationale problemen zijn), dan moet je ervoor zorgen dat je ons landsdeel beter ontsluit.

Daarom zijn gedurfde keuzes nodig

We noemden versnelling over het bestaand spoor, de Nedersaksenlijn en de Lelylijn als randvoorwaarde. Die randvoorwaarden formuleerden we opnieuw toen in 2023 de parlementaire enquêtecommissie Gaswinning in Groningen haar schokkende conclusies naar buiten bracht. Een 'ereschuld' noemde de Tweede Kamer het. Het antwoord van de Staat heette 'Nij Begun'. Maar een nieuw begin is alleen mogelijk, zeiden wij, als de infrastructuur op orde is. Niemand was verrast toen we kwamen met de drie bekende punten: bestaand spoor, Nedersaksenlijn, Lelylijn.

Laten we alles bij het oude, dan blijft het niet zoals het is. Dan volgt achteruitgang. Achteruitgang van een land dat aan de ene kant is dichtgeslibd. En aan de andere kant nog steeds leeglopende dorpen kent. Daarom zijn gedurfde keuzes nodig vanuit Den Haag. Keuzes die breken met patronen die al decennia bestaan.

Enthousiasme

En hoe belangrijk de MIRT-aanpak ook is: in het echt draait het om de mensen die er baat bij hebben. Om hun geloof in de toekomst voor hun kinderen. Steeds opnieuw zien we dat mensen om die reden warm worden van Nedersaksenlijn en Lelylijn. Hoezeer het leeft: de behoefte om onze eigen regio een impuls te geven. Hier proeven we de steun voor de kansen die de spoorlijnen bieden. Kansen in ons deel van Nederland. Kansen, ook voor de rest van het land. De Nedersaksenlijn en de Lelylijn kunnen zich verheugen in initiatiefgroepen die geen kans onbenut laten om te laten zien dat het wél kan. Die Kamerleden en ministers uitdagen om zelf te komen kijken. Die ondernemers aan zich verbinden om samen te verbeelden hoe de toekomst eruit kan zien.

In Brussel zien ze dit al scherp

Vorig jaar startte het project Lelylijn. Dat deden we met een online raadpleging, waarin uiteindelijk 11.000 mensen meedachten over nut en noodzaak. Van die 11.000 inwoners uit heel Nederland bleek maar liefst 80% voorstander van de Lelylijn. Jongeren nog iets positiever dan gemiddeld. Ook dat bewijst dat de Lelylijn geen bestuurlijke hobby is, maar een noodzakelijke stap voor onze inwoners.

In deze raadpleging gaven inwoners ons allerlei tips en suggesties. Voor ons reden om de projectdoelstellingen aan te scherpen. Daardoor is er nu nog meer aandacht voor de natuurinpassing. Maar ook voor de rol van de Lelylijn om regio's dichter bij elkaar te brengen.

Bij de Nedersaksenlijn zie ik hetzelfde beeld. Ook daar is grote steun vanuit de samenleving. En zijn het inwoners en bedrijven die druk op de ketel houden. Initiatieven ondernemen. Hun spoorlijn maakt een heel land aantrekkelijker. om te wonen en te werken. Een spoorlijn dus, met woningbouwlocaties en bedrijventerreinen in de nabije omgeving. Met stationskernen én aangetakte verbindingen naar omliggende dorpen en steden.

Goede infrastructuur helpt enorm bij economische ontwikkeling. Het is een abc'tje dat een betere bereikbaarheid leidt tot meer economische activiteit. Tot meer dynamiek. Het versterkt de woningmarkt, houdt voorzieningen op peil en biedt mensen kansen. Aan het begin- en het eindpunt van de spoorlijnen. Want de ontsluiting biedt kansen voor iedereen langs de lijn. Als we de lijnen aanleggen, knapt Nederland over de volle lengte op!

En niet alleen Nederland. Want als je verder kijkt dan onze landgrenzen, dan ligt Noordelijk Nederland tussen de Randstad en Duitsland en Scandi-

navië. Die landen hebben ook regio's waar het prachtig wonen en werken is - met minder mensen per vierkante kilometer. In Brussel zien ze dit al scherp. En is de Lelylijn opgenomen op het Europese spoornetwerk voor 2050. En er is groeiend Duits enthousiasme voor de Lelylijn én de Nedersaksenlijn.

De toekomst: vroeger beter?

Het is duidelijk: de procedure van het MIRT is een spoorlijn op zich, met heel veel procedurele stations en af en toe een stremming. Maar laten we niet vergeten dat dit het moment is om keuzes te maken voor de toekomst. Onze toekomstvisie en realisatiekracht zijn van invloed op de toekomst van onze kinderen.

Cornelis Lely zou het gedurfd hebben

Ik werd in het afgelopen jaar een beetje moe van Haagse politici die de Nedersaksenlijn en de Lelylijn vooral lijken te zien als kostenposten. En die daar zo benauwd voor zijn, dat ze zelfs de verkenningsfase niet in durven, want de investeringsbeslissing ligt immers nog ver in de toekomst.

Cornelis Lely zou het gedurfd hebben. Want ook dit zijn geloofwaardige investeringen in de toekomst van ons land. Als de toenmalige regering en Tweede Kamer de aanleg van de

Noordoostpolder vooral hadden gezien als een kostenpost, dan was de polder er nooit gekomen. Dan was de Afsluitdijk geschrapt. Dan had Rotterdam het moeten doen zonder de Nieuwe Waterweg.

Infrastructuur is kostbaar, maar het levert ontzettend veel op. Ook goed nieuws voor de schatkist in de vorm van belastingen. Het is zorgelijk als het kortetermijndenken zozeer de overhand heeft in de Haagse beslissingen, dat grote investeringen die je aanlegt voor tenminste een eeuw op voorhand kansloos zijn geworden. Als dat zo zou zijn, was de toekomst vroeger beter.

...waar het hier werkelijk om gaat. Om de politieke wil

Ik hoop dat we in de eerste maanden van 2025 zullen bewijzen dat dat niet zo is. Want Nederland moet vooruit. En dat geldt het meest voor het noordelijke deel van ons land. Want dat is aantoonbaar achtergesteld. En dan helpt het niet als politici de kosten van de Lelylijn eerst kundig spinnen als een 'tegenvaller' en Nedersaksenlijn en Lelylijn vervolgens ondanks de grote beloften in prominente regeringsdocumenten niet de vaart krijgen die ze verdienen. De vaart die onze inwoners verdienen.

De kost gaat altijd voor de baat uit. Infrastructuur is een kans, met name in een landsdeel waar die tot nu toe onvoldoende terecht kwam. Het is een grote kans voor Noordelijk Nederland. Maar dat is maar de helft van het verhaal. Het is de beste investering in héél Nederland als je de landsdelen beter met elkaar verbindt. Van deze spoorlijnen knapt Nederland over de volle breedte op.

Was de toekomst vroeger beter? Nee, maar er waren wel mensen met een gedurfde toekomstvisie. Een visie waar we nu nog de vruchten van plukken. Omdat de generaties vóór ons het aandurfd.

Die toekomstvisie is opnieuw nodig. De techniek van het MIRT-systeem mag nooit het zicht ontnemen op waar het hier werkelijk om gaat. Om de politieke wil. Om de vastberadenheid een klein land kleiner te maken. De grote afstanden verkorten. De onrechtvaardige verschillen verkleinen. En zo Nederland een flink stuk beter te maken.

Daarover gaat het geloof ik in het politiek bestuur. Het land beter maken. Kansen bieden. Investeer dus, net als vroeger, in de toekomst van héél Nederland. Want het is nog steeds waar: een volk dat leeft, bouwt aan zijn toekomst!

De ‘orde van de dag’

We zijn begonnen aan een nieuw jaar. Dat nieuwe jaar had in januari helaas nog veel vertrouwde elementen. Ik zeg helaas, want ik doel op de discussie die weer oplaaide toen de gaswinning toch nog maar even niet werd beëindigd vanwege een paar dagen lichte vorst.

En helaas, ook het debat over de opvang van vluchtelingen in Nederland, met Ter Apel als middelpunt, kreeg een vervolg. Ditmaal in de Eerste Kamer. En tegen de algemene verwachting in, nam die Eerste Kamer de Spreidingswet aan. Wonderlijk hoe partijpolitiek het karakter van het debat was. En ook hoe weinig zekerheid het in de Eerste Kamer al akkoord is gegaan. Is het klaar, nu de wet in het Staatsblad staat? Nee natuurlijk. Maar onze hoop in Groningen is dat alleen al de wetenschap dat de wet er nu is diverse gemeenten in beweging brengt.

Niks vanzelfsprekend

Staatssecretaris Vijlbrief nam in het gasdebat direct de kou uit de lucht, om maar eens een passende beeldspraak te gebruiken, door te zeggen dat de communicatie van hem en het ministerie van EZK beter had gekund. Want waar iedereen dacht dat de gasbuffers goed gevuld waren, gingen twee gasputten toch opeens weer open ‘voor het geval dat’. We kijken uit naar het wetsvoorstel, dat het einde van de gaswinning definitief regelt. En hopen dat de Tweede én de Eerste Kamer het maar snel willen aannemen.

Maar aan de orde van de dag is niks vanzelfsprekend

Foto: DVHN/Archief Kees van de Veen, Gasput

Het nieuwe jaar is begonnen zoals elke motie in Nederland eindigt: ‘en gaat over tot de orde van de dag’. Maar aan de orde van de dag is niks vanzelfsprekend. Ze kan nog steeds niet zonder goede wetgeving. Nog steeds niet zonder de inzet van veel mensen die gemotiveerd zijn om er de schouders onder te zetten. Niet zonder mensen die dat zo lang blijven doen als nodig is om dingen te verbeteren.

Stayerskwaliteiten

Het verdriet van Ter Apel vergt langdurige inzet van het hele land. En de voornemens die het demissionaire kabinet opschreef in ‘Nij Begun’ vergen ook stayerskwaliteiten. Volhouden nu. Goede voornemens moeten vertaald worden in wetgeving. En dan vastberaden en met hart voor onze inwoners worden uitgevoerd. Groningen repareren, Groningen mooi maken. Het is aan de orde van de dag.

8 januari

Welkom in Groningen!

Goed vol is het in onze Statenzaal. En ik heet iedereen welkom op onze nieuwjaarsbijeenkomst. Welkom in het democratische hart van onze provincie. Welkom bij de start van het jaar, het moment waarop we elkaar 'haail en zegen' wensen 'in 't nijjaar'.

Een jaar dat gisteren al heel gelukkig is begonnen voor de jonge schaatser die om allerlei redenen hier in huis wordt ervaren als 'onze' Jenning de Boo! Wij feliciteren Gerbrand, van ónze griffie, van harte met de prestaties van zijn zoon!

Het afgelopen jaar bevatte veel verdrietig nieuws. In de laatste week van het oude jaar, stierf de historicus Beno Hofman. Veel te vroeg en veel te jong. De man die hier vaak op Open Monumentendag in een zelfbedacht kostuum rondliep om een historische figuur uit te beelden. We genoten. En we leerden er veel van.

Veel van wat ik weet over de geschiedenis van Groningen, heb ik te danken hebben aan Beno's filmpjes en boeken. Wat een kennis. Wat een drive. Wat een idealisme!

Import-Groningers

Eén van Beno's boeken die bij mij thuis in de kast staat, is 'Welkom in Groningen'. Het bevat portretten van import-Groningers. Mensen die hier niet 'weg' kwamen, maar iets kwamen brengen. En die hier welkom waren.

Het boek beschrijft een bonte stoet van godsdienstmigranten, buitenlandse ondernemers, soldaten, wetenschappers, gastarbeiders en vluchtelingen, Duitsers en Friezen... Allemaal welkom in Groningen. het Groningen van Ubbo Emmius (die weer zorgde voor import-professor en heel veel buitenlandse studenten. Ook toen al waren die van grote betekenis voor onze universiteit).

Foto: Aly Wieringa, Beno Hofman in actie

Het Groningen van de Franse huisgenoten. De Staten van Groningen vonden hun godsdienstvrijheid zo belangrijk dat het grote schilderij in onze Statenzaal (over 'religie en vrijheid'), prominent een Franse muts toont.

'Dat we eigenlijk allemaal import zijn'

Het Groningen van de bankier Mozes Goldsmid, die hier ondanks weerstand tegen zijn godsdienst, de eerste joodse gemeente stichtte.

Het Groningen van Duitse 'gelukszoekers' als de schoenmaker Johann Diderich, de handelaar in serviesgoed Jan Geubels en kledingwinkelier Burchard Burmann, die Groningen verrijkten met prachtige winkels; het Groningen van de fotograaf Karl

Vaszlovsky en van de hoogleraar Hans Renner, allebei gevlucht voor het communisme in hun land.

Ze maakten het Groningen van de familie Wu met hun Chinese restaurants (Peking, Ni Hao) en dat van Antonio Talamini, die Italiaans ijs én espresso bracht in onze provincie. En net als we een beetje jaloers worden, zegt Hofman troostrijk in zijn boek dat we eigenlijk allemaal import zijn. Wij of onze voorouders kwamen naar deze provincie. We kregen ruimte om ons te ontwikkelen. En we voelden ons welkom in Groningen.

Dat is het Groningen dat we willen zijn. Een Groningen dat zich openstelt voor anderen, dat weet dat mensen elkaar mooier maken. Dat weet dat we allemaal beter worden als we respectvol met mensen omgaan en hen waarderen om wie ze zijn. Om wat ze kunnen bijdragen.

Ongenoegen

Aan het eind van het jaar berichtte het Sociaal Cultureel Planbureau over het groeiende ongenoegen van Nederlanders over de overheid. De persberichten over het 'omverwerpen' van de regering waren een tikje wild. Maar laten we ons geen illusies maken: er is veel ongenoegen in Nederland. En in Groningen is het erger dan gemiddeld.

'Ik begrijp dat u boos bent'

Dat ongenoegen gaat meestal niet over de vele dingen die overheden goed doen. Dat de straatverlichting brandt, de rotzooi na oud-en-nieuw binnen een etmaal is opgeruimd, dat de AOW op tijd en correct wordt overgemaakt, dat de rechtspraak hier onafhankelijk is of dat de waterschappen enorme hoeveelheden water aankunnen. Dat verdient applaus. Maar het is onvoldoende om ongenoegen te voorkomen.

Want het ongenoegen gaat over het onvermogen om hardnekkige problemen op te lossen. Om menselijk te zijn en mensen niet te laten dwalen in de bureaucratie. In een door mensen gemaakt doolhof.

Het gaat over de belangen van Groningers die geen enkele rol speelden bij de grote beslissingen over gaswinning. Het gaat over de ellendige onzekerheid die de slachtoffers daarvan laat snakken naar een 'Nij begun'. Een nij begun dat steeds opnieuw op zich laat wachten.

Het gaat over mensen die het vertrouwen kwijt zijn dat hun kinderen hier een goede toekomst zullen hebben. Mensen die wakker liggen omdat ze niet meer weten hoe het verder moet met hun gezin, hun werk, hun familiebedrijf.

De mensen die verlangen naar een overheid die luistert. Die niet alleen professioneel empathisch is ('ik begrijp dat u boos bent') maar die naast je staat om je problemen op te lossen. Het gaat over mensen die meer respect van de overheid verdienen dan ze krijgen.

Een wens, een opdracht

Dat geldt bijvoorbeeld voor de problemen in Ter Apel. Laat iedereen rustig zijn eigen afweging maken voor hoeveel mensen in Nederland ruimte is. Maar één ding staat vast: als je hier bent, word je humaan behandeld. Het is beschamend dat we daar nog steeds niet in slagen.

Vorige week was ik in een geïmproviseerd tentenkamp in Stadskanaal. Daar at ik samen met een aantal burgemeesters, politiemensen,

Crisisnoodopvang in Stadskanaal

medewerkers van COA en IND een bordje stampot met leden van de Eerste Kamer. In hun handen ligt een belangrijk besluit. Ik hoop dat ze in een volkomen gepolitiseerde context het hoofd koel houden. En willen bijdragen aan respectvol, behoorlijk bestuur, ook in dit dossier. Dat ze helpen om een eind maken aan de barre praktijk waarin steeds opnieuw in Ter Apel de pleuris uitbreekt als het opvangsysteem vastloopt.

'Die laat merken dat ze luistert. En handelt'

En laat niemand de illusie hebben dat het voornemen de instroom te beperken, eerlijk delen overbodig maakt. Het vergt een wet om dat te regelen. Uit respect voor kwetsbare mensen. Respect ook, voor de inwoners van Ter Apel.

Een nij begun komt niet vanzelf. En 'veul haail en zegen in 't nijjaar' ook niet. Dat is geen vrijblijvende wens. Het is een opdracht aan onszelf. Om bij te dragen aan een overheid die respectvol is. Die een antwoord geeft op de problemen die onze inwoners ervaren. Die laat merken dat ze luistert. En handelt.

Wij willen daaraan bijdragen. Onze geschiedenis is – onder andere door Beno Hofman – prachtig beschreven. Onze toekomst schrijven we samen.

2024 kan met een beetje goede wil het jaar zijn waarin we met z'n allen een 'nij begun' maken. Een nieuw begin, waarin mensen het respect krijgen dat ze verdienen. En we ons met meer dan 600.000 mensen welkom voelen in Groningen.

Ik wens ons allemaal veul haail en zegen in 't nijjaar.

Afspraken

in januari

4 januari

Ontvangst van Eerste Kamerleden bij de crisisondopvanglocatie in Stadskanaal

8 januari

Nieuwjaarsreceptie Provincie Groningen, Provinciehuis

Nieuwjaarsbijeenkomst Groninger burgemeesters, Provinciehuis

10 januari

Nieuwjaarsreceptie Noord-Nederland, Martiniplaza

15 januari

Aanwezig bij debat Eerste Kamer over de Spreidingswet, Den Haag

Nieuwjaarsreceptie van de Koning en de Koningin, Paleis op de Dam, Amsterdam

16 januari

Aanwezig bij debat Eerste Kamer over de Spreidingswet, Den Haag

17 januari

Ontvangst MXT-conferentie, Eurosonic, Groningen

18 januari

Diner ter gelegenheid van uitreiking MME-Awards, Provinciehuis

19 januari

Provinciale regietafel vluchtelingen, Groningen

22 januari

Startbijeenkomst Nij Begun, Bad Nieuweschans

Na twee dagen debat ging de WvS overstag. De Spreidingswet is door de Eerste Kamer ten gunste oeffening van deze wet. Commissarissen. Bijna was de WvS die zij voor niet had en had voldoende en Rijk. Plus, die vorig. Zoopste dat de wet zou worden aangenomen.

Gejuich in de dienstauto van de commissaris van de koning...

I... (The rest of the text is too small to transcribe accurately, but it appears to be a continuation of the article.)

... nadat de staatssecretaris de wet erdoor

Foto: De Volkskrant, na het aannemen van de Spreidingswet

23 januari

Bezoek van het college van GS aan het college van B&W van Midden-Groningen

24 januari

Presidium, Provinciehuis
Werkbezoek minister-president Rutte, Garrelsweer

26 januari

Tafel van Groningen, Hoogezand

28 januari

Aanwezig bij de Holocaust-herdenkingslezing door Ronald Leopold, Synagoge Groningen

29 januari

Bijeenkomst Kring van commissarissen van de Koning, Den Haag

Overleg met de minister De Jonge van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en met de staatssecretaris van Justitie, Den Haag

31 januari

Ontvangst profielschets nieuwe burgemeester, Gemeentehuis Veendam

Terugkijken en vooruitzien

De toekomst is nu. Wie dit leest, denkt misschien aan de jaren zeventig van de vorige eeuw. De tijd waarover wordt gezegd dat de verbeelding aan de macht was. Of, beter eigenlijk, aan de macht kwam. Maar de leus dat de toekomst nu is, is van alle tijden. Dat besef daalde bij mij in toen ik me voorbereide op de bijeenkomst in Den Haag voor de alumni van de Rijksuniversiteit Groningen.

Toekomstbeeld

Het onderwerp van die bijeenkomst, de aanleiding om elkaar weer eens te zien, was het rapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050. Natuurlijk ging het om landelijke ontwikkelingen, maar het rapport van deze staatscommissie schetst zeker ook een beeld van het Groningen in 2050. En biedt inzichten wat je zou kunnen doen om dat toekomstbeeld te veranderen -

als je daar nu mee begint, omdat het toekomstbeeld van deze commissie je wat te somber is en wil ombuigen naar een positiever perspectief.

Weten wat je wilt. En wat je je voorneemt om dat te bereiken

De toekomst is nu. Met die gedachte zijn we ook met zijn allen aan de slag met de uitwerking van alle maatregelen die worden opgesomd in Nij Begun, de kabinetsreactie op de parlementaire enquête naar de gevolgen van de gaswinning in Groningen. Want hoe wij die maatregelen in de praktijk opzetten, wat inwoners er nu en later van gaan merken

Foto: Elise Kamphuis, Alumni van de RuG in Den Haag

- ook dat heeft alles te maken met het idee dat wat wij nu bedenken onze kinderen - en hun kinderen - verder helpt.

Ze zeggen dat de weg naar de hel met goede voornemens is geplaveid

Een toekomst bedenk je mede op basis van het verleden en het nu. Wat je daarvan leert, ervaringen die je goed zijn bevallen. En liefst niet alleen ervaringen. Feiten en cijfers die je goede ervaringen onderbouwen zijn hard nodig. Zodat je de best mogelijke interventies kunt opzetten om wonen

en werken in Groningen voor iedereen een beetje prettiger te maken. Om de brede welvaart te laten stijgen.

Een flinke duw

Feiten en cijfers doen er dus toe als je de toekomst hier en daar een flinke duw wil geven. Om die reden denken we niet alleen na over de uitwerking van de Nij Begun-maatregelen. Maar ook wat en hoe we gaan meten of de maatregelen in de praktijk ook het gewenste resultaat boeken. Zodat wij, en de bestuurders na ons, kunnen bijsturen. Weten wat je wilt. En wat je je voorneemt om dat te bereiken. Je kunt alleen aan een betere toekomst werken, als je er een kunt voorstellen. Ze zeggen dat de weg naar de hel met goede voornemens is geplaveid, maar de weg naar een betere wereld is dat ook.

2 februari

Snel doorgeven, het ontploft!

Onze Statenzaal is de oudste van Nederland die nog in gebruik is. De bezoekers van het symposium bevinden zich in een ruimte waarin al ruim 400 jaar de meningen verschillen en toch besluiten worden genomen. De historie is hier dus royaal aanwezig. Maar dat kun je ook zeggen over het Academiegebouw van de universiteit. Daar had de presentatie van de vijfde editie van European Environmental Law ook kunnen plaatsvinden. Maar het gebeurde bij ons.

Kapotte deuren en eierstruif

En ik vermoed dat de heren Jans en Vedder, de aanstichters van deze middag, met opzet voor deze locatie hebben gekozen. Want vanmiddag organiseren ze een symposium over de rol en de betekenis van het Europees milieurecht voor de Nederlandse beleids- en rechtspraktijk. En dat die praktijk soms schuurt, dat weten we hier als geen ander.

Glas-in-loodramen kwamen in aanraking met 'land- bouwproducten'

De aanwezigen zijn binnengekomen via de de ingang aan het Martiniekerkhof. De ingang, die het op 14 oktober 2019 zwaar te verduren had. Demonstrerende boeren hadden hun trekkers zo ongeveer overal op en rond het Martiniekerkhof neergezet. Aan het gras en de muurtjes was dat nog weken te zien. En met machines werd stro bij ons naar binnen geblazen. De demonstranten wilden een gesprek met het college, of in elk geval met de gedeputeerde van landbouw. Want ze waren het niet eens met de maatregelen die Rijk en provincies hadden afgesproken om de stikstofuitstoot terug te brengen.

Ik hou van Holland verjaardagsspel

De gedeputeerde kwam naar buiten, maar hij kon zich maar moeilijk verstaanbaar maken. We spraken binnen met vertegenwoordigers van de demonstranten buiten. Maar dat schoot niet op, want de eis was dat het college van GS zijn maatregelen zou intrekken. En wel meteen. De rest is geschiedenis. Een trekker reed door de rijksmonumentale deur (die overigens gewoon open was). Die werd daardoor uit zijn sponningen geramd. Oude glas-in-loodramen kwamen in aanraking met 'landbouwproducten' en eierstruif droop van de voorgevel naar beneden.

Kortom: de rol en de betekenis van het Europese milieurecht voor de beleids- en rechtspraktijk kwam die dag in dit gebouw in allerlei vormen tot uiting!

Roestige kennis

Ik ben ooit afgestudeerd op de dwangsom in het milieurecht. Daaruit bleek mijn ambitie er ooit verstand van te krijgen, dat milieurecht. Maar het is nooit echt gelukt. Zelf ben ik een van de vele meesters in de rechten die het recht niet meer meester is. Afgeslagen naar het openbaar bestuur. Al vroeg gestopt met het lezen van jurisprudentie. Wetswijzigingen gemist. Roestige kennis, kortom.

Dus je overvraagt, als je van mij een inhoudelijk betoog verwacht over de doorwerking van Europees milieurecht voor de Nederlandse beleids- en rechtspraktijk. Dat geeft niet, want ik ben slechts de eerste spreker op een symposium.

Tegelijk is het natuurlijk wel zo dat de protesten hier bij onze voordeur, 'een teken' zijn, zoals Remco Campert ooit zo mooi zei, 'van het een of ander'. Ik wil bij de aftrap van deze middag dat 'een of ander' voorzichtig in kaart brengen.

Kunnen we nog verder met ons familiebedrijf?

Allereerst zien we ook op dit moment weer, dat dit 'een of ander' niet alleen aan Nederland is voorbehouden. Want ook in andere Europese lidstaten zien we boeren volop protesteren. Frankrijk, België, Duitsland - ook daar zien we trekkers op de snelwegen en wat niet meer. En gisteren nam gedeputeerde Henk Emmens nog op een ongebruikelijke plek een petitie in ontvangst. Van boeren met trekkers. Vandaag zijn ze weer met elkaar in gesprek in het provinciehuis.

De aanleidingen van de demonstraties verschillen per land. Maar de gemeenschappelijke factor lijkt op veel plaatsen de 'regeldruk' te zijn, zoals het tegenwoordig heet. Klem gezet worden. Kunnen we nog verder met ons familiebedrijf? Ziedaar de rol en betekenis van overheidsregels in het leven van een ondernemer.

Het Verjaardagsspel

Ik wist niet helemaal zeker of het nog ergens wordt uitgezonden. Maar gelukkig was er onder de geleerden een mevrouw die het kon bevestigen. Want er is een televisiequiz onder de inspirerende naam 'Ik hou van Holland'. Een spectaculair onderdeel daarvan is het 'verjaardagsspel', waarin kandidaten een groot cadeau aan elkaar doorgeven dat ieder moment kan ontploffen. Als de knal op komst is, ontsnapt rook uit het pakje. En de spanning stijgt, want voordat je het kan doorgeven, moet je eerst een vraag goed beantwoorden. Dikke paniek natuurlijk in de sterrencast onder de bezielende leiding van Linda de Mol.

Boem!

Bij het stikstofdossier heb ik vaak hetzelfde gevoel. Elke deelnemer aan het binnenlands bestuur geeft het ding door aan een andere speler. Maar elke toeschouwer weet: dat ding gaat binnenkort af. De paniek om vragen snel te beantwoorden neemt toe.

Dit cadeau rookte al toen het in handen van de provincie kwam. De Europese wetten en kaders zijn veelal opgenomen in ons Nederlands recht. Dus Brussel gaf het cadeau aan Den Haag. En die gaf het bliksemsnel door aan de provincies. En op onze schoot ontplofte het. Boem!

De overhandiging van het eerste exemplaar, door Hans Vedder en Jan Jans

Eerder had de Nederlandse regering nog allerlei geitenpaadjes bedacht om de ontploffing een tijdje uit te stellen. De 'programmatische aanpak stikstof, tegenwoordig nog vooral bekend door de zogeheten 'PAS-melders'. Veehouders die keurig hun activiteiten hebben gemeld, maar die nu ineens een vergunning nodig blijken te hebben. Maar de Raad van State sprak duidelijke taal. En daaruit bleek dat de Europese normen en kaders - de regelgeving vanuit de EU - op gespannen voet staan met de politiek-bestuurlijke ambities en praktijk in ons land.

Grommend in de stembus

Voordat ik hier iets dieper op in ga, wil ik de tweede soort ontploffing hier kort noemen. En dat is de electorale ontploffing. Zowel bij de afgelopen provinciale verkiezingen als bij de Tweede Kamerverkiezingen in november speelde het klimaat en de stikstof een grote rol. Voor het gemak noem ik migratie nu niet, hoewel dat natuurlijk ook een thema was - een thema trouwens met ook al een grote Europese dimensie.

Veel Nederlanders wilden een andere koers op het gebied van klimaat en stikstof. Ook inwoners die de problemen op deze gebieden serieus nemen. En die zich ergeren aan politici die zeggen dat er helemaal geen stikstofprobleem is. Het voert te ver om hier nu diep op in te gaan, maar het is van belang om te noemen. Want het raakt aan wat ik hierna wil vertellen.

De geitenpaadjes bleken onbegaanbaar

Namelijk dat de Europese integratie leidt tot een relativering - ik denk zelfs een afbrokkeling - van de natiestaat. De natiestaat als het referentiekader van inwoners en bestuurders. Met genoegen verwijs ik op dit punt naar Alfons Dölle. Hij was mijn politieke leermeester. U heeft hem misschien gekend als hoofddocent en bijzonder hoogleraar decentrale overheden hier aan de universiteit. Of als Eerste Kamerlid.

In 2014, na zijn overlijden, verscheen in 'Beziëld Staatsrecht' een bundeling van artikelen van Alfons. Op bladzijde 203 staat een mooie passage over het belang van decentrale overheden, met decentrale besturen, als plek waar een integrale afweging van belangen plaatsvindt. Vaak in dialoog met inwoners.

'Wanneer de podia waarop dit proces plaatsvindt ver achter de horizon liggen, dreigt vervreemding. Dan wordt de burgerij al gauw getransformeerd tot een soort deus ex machina die grommend in stembus of referendum dan wel in oplopen rond single issues de professionele bestuurlijke en politieke elites de voet dwars zet.' Einde citaat. En volgens mij is dit precies wat er is gebeurd.

Kijken naar elkaar

Er speelt volgens mij nog iets. En dat is, dat de Europese Unie in zekere zin half werk levert. Dat komt telkens naar voren zodra lidstaten met de uitvoering, met de implementatie van de regels en de kaders die in EU-verband zijn opgesteld aan de slag gaan. Zeker bij regelgeving op het gebied van milieu, waaronder klimaat en stikstof.

En geef ons wat scharrelruimte

Dan dringt zich een vertrouwde vraag op: hoe dan? Hoe gaan we dat doen? Als ik kijk naar de stikstofproblematiek en naar de transitie van het landelijk gebied, waarvoor provincies aan de lat staan, dan voelt het soms alsof je als regionaal bestuurder moet zwemmen met je handen op de rug gebonden.

Ja: we hebben plannen, inclusief tijdspad, bij het Rijk ingediend. Daarin vertellen we hoe we die transitie willen aanpakken. Hoeveel geld ermee gemoeid is. Om boeren uit te kopen, te verhuizen of wat er dan ook maar nodig is.

Maar ook hoe we die willen bereiken

Om ervoor te zorgen dat de biodiversiteit niet langer daalt, maar juist weer toeneemt. Om ook te werken aan de waterkwaliteit, en aan ruimte voor water in het algemeen.

En daarna begon een nieuwe aflevering van het grote kijken naar elkaar. De boeren wachten op de provincies. De provincies op het Rijk. Geef ons alvast de miljoenen die u in het vooruitzicht stelde, vragen we al een tijdje aan het Rijk. Mogelijk zit er sinds het Kamerdebat van deze week schot in de zaak. We blijven hopen.

Hopen dat we de boeren meer richting en zekerheid kunnen geven, zeker de boeren met wie we al in gesprek zijn geraakt over hun bedrijf. En geef ons wat scharrelruimte, doe recht aan de verschillen, want een uniforme aanpak loopt vast op de verscheidenheid van onze landschappen en landelijke gebieden.

#Hoedan?

Laat ik zeggen, dat het grote kijken naar elkaar in elk geval betekent dat we nog steeds zoeken. Zoeken naar wat wel en niet werkt. En ook, dat we als lidstaat die zoektocht in Nederland zo ongeveer in alle verdiepingen van het Huis van Thorbecke houden. Met de EU, met Brussel, als de overheid die de normen en de kaders stelt. En daarna aangeeft of het wel of niet goed is, wat we met elkaar hebben bedacht.

Het gaat vandaag vooral over de rol en de betekenis van de beleidspraktijk van het Europese milieurecht in ons land. En in die beleidspraktijk moet naar mijn idee nog echt een dialoog op gang komen, tussen Brussel en de afzonderlijke lidstaten.

Op een decentraal podium, zou Alfons Dölle zeggen. Dichtbij. Want daar moet het immers gebeuren

Een dialoog, ingegeven door de vraag die Arjen Lubach muntte: #hoedan? Hoe zetten we als lidstaat Europees milieurecht om in beleid, dat houdbaar is voor juristen en in onze samenleving landt in een vruchtbare akker, om het maar in landbouwtermen te zeggen.

Vruchtbaar, omdat die samenleving niet alleen ziet welke normen en doelen we ons hebben gesteld. Maar ook hoe we die willen bereiken. Op een manier die past wat hier nodig is.

Laat wat vaker zien hoe het moet, hoe het kan

Kortom, ik denk dat de publieke acceptatie toeneemt naarmate dat gesprek over #hoedan, over onze toekomst dus, beter wordt gevoerd. Het helpt ook wanneer wij als lidstaat afscheid nemen van de houding dat EU-beleid en -regelgeving over ons heen komen. Dat is een misleidend beeld. Wel zou de EU wat meer de meewerkend voorman kunnen worden. Laat wat vaker zien hoe het moet, hoe het kan.

Vijfde druk

De vijfde druk van 'European Environmental Law' kan daarbij helpen. Want hoe beter de norm en de kaders bekend zijn, de regelgeving kortom, hoe beter onze juristen hier in het 'vooronder' in het Huis van Thorbecke die regelgeving een plek kunnen geven in ons provinciaal beleid. Op een decentraal podium, zou Alfons Dölle zeggen. Dichtbij. Want daar moet het immers gebeuren.

Foto: Zontica

12 februari

Andere toekomstvisies

Oud-studenten van de rijksuniversiteit Groningen. Ik kom ze regelmatig tegen. Sommigen vertellen me dat hun dochter nu ook in Groningen studeert. Anderen krijgen een wazige blik in hun ogen. 'Dat is lang geleden.' Ze associëren 'Groningen' met 'op kamers', feesten, tentamenstress en verliefdheid. Ach ja, Groningen. Dat was nog eens een tijd! Vanavond zijn er een heleboel bij elkaar op een bijeenkomst voor 'alumni' in Den Haag. Om met elkaar te praten over de bevolking in 2050.

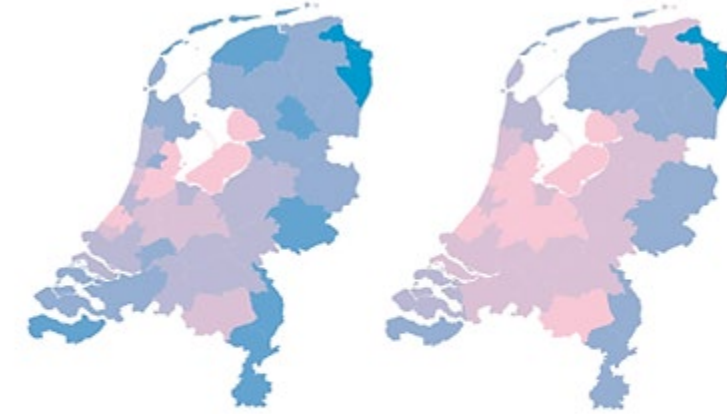
Ik denk dat de meeste aanwezigen afstudeerden vóór de eeuwwisseling. Dus ruim een kwart eeuw geleden. Dan is het dus mogelijk om in gedachten een kwart eeuw vooruit te kijken, naar vandaag. Zoals de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 een kwart eeuw vooruitkeek. Onder uitdagendere omstandigheden, want voorspellen is

moeilijk, vooral waar het de toekomst betreft. De commissie bracht allerlei trends in kaart. Bijvoorbeeld als het gaat om vergrijzing, verschillen in opleiding en de effecten van migratie.

Het wordt altijd anders

De voorspellingen van de commissie zien er robuust uit. Goed onderbouwd. Je duwt ze niet zomaar omver. Maar ik durf de voorspelling aan dat de toekomst toch anders wordt. Dat de voorspellingen niet uitkomen. Niet allemaal, tenminste. En ook niet allemaal in deze vorm.

Dat durf ik te zeggen op basis van toekomstvisies uit het verleden. Ik ontdekte de blog paleofuture bij de voorbereiding van mijn verhaal. Het kostte me een hele middag om me ervan los te scheuren. Maar ook de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid keek vlak na de eeuwwisseling in een boekje 'Vijftwintig

Figuur 4.14 Bevolkingsgroei per COROP-regio 2021-2035. Bron: CBS

Figuur 4.15 Bevolkingsgroei per COROP-regio 2035-2050. Bron: CBS

Plaatjes uit het rapport van de Staatscommissie, Demografische Ontwikkelingen 2050

jaar later' terug op de ambitieuze toekomstverkenning van 1977. De conclusie laat zich raden: vijftwintig jaar later bleek de toekomst heel anders. Het advies van de adviseurs aan zichzelf is om vaker te werken met scenario's. Veel moderne toekomstanalyses doen dat. Trouwens ook de Staatscommissie Demografie 2050. Voorspellingen komen maar al te vaak niet uit. Het wordt eigenlijk altijd anders.

De nuanceringen voorbij

Van politici wordt vaak gezegd dat ze niet verder dan vier jaar vooruit kunnen kijken. Als ze dat zouden kunnen, zou het fabelachtig knap zijn. Geen mens kan dat, omdat je altijd belangrijke factoren over het hoofd ziet. Waar werken we over vier jaar?

Ben je nog getrouwd? Woon je nog op hetzelfde adres? De harde waarheid is dat ieder van ons binnen een week begraven kan zijn! En dat de rest ook lastig voorspelbaar is.

Velen van ons hadden allerlei toekomstplannen rond ons afstuderen. En zo is het voor beleidsambtenaren en politici ook: ze hebben een idee welke kant het op moet, een notie van de wereld van morgen. En daarmee hebben ze een richting, een houvast, om keuzes voor te leggen. En keuzes te maken. Om te handelen. En dan gebeurt er iets. Oorlog in Oekraïne. COVID19. Andere leiders met andere opvattingen, in de Verenigde Staten, in Europa of thuis. Wie voorspelt de invloed van artificial intelligence op onze toekomst? Wat is de invloed van het klimaat? Of van de oorlogen?

Op een ander niveau: wie had verwacht dat de internationalisering van universiteiten zo'n vlucht zou nemen? Met het Engels als voertaal, met nu weer een tegenbeweging om het Nederlands weer vaker te kiezen? Toen ik na tien jaar terugkwam in Groningen, merkte ik dat de stad voller en internationaler was geworden. Maar ik had het niet zien aankomen.

Krimp: zegen of vloek

Hoe staat het met onze krimp? De commissie gebruikt in de landkaart van het Nederland rond 2050 voor Groningen het donkerste blauw dat er is. Om daarmee aan te geven dat de krimp hier het hardste gaat. In een stuk van de provincie, want in de corop-regio waar de stad in ligt ('overig Groningen', wie verzint zo'n regio?) is sprake van substantiële groei. En de kenners weten dat het daar gaat om veel meer inwoners. De provincie als geheel groeit, in ieder geval de laatste kwart eeuw.

Maar er is ook diepe krimp dus. Hoe erg is dat, in een land waarin veel mensen gematigde bevolkingskrimp wel een goed idee vinden? Waar je in de Randstad krimp misschien als een zegen kunt beschouwen, zien we bij ons vooral negatieve consequenties. Als een vloek. Met allerlei dynamiek ook tussen Stad en Ommeland. Een dynamiek, die politici zullen moeten zien te sturen, om te voorkomen dat het Ommeland te erg leegloopt. Welke slimme interventies zijn denkbaar? Welke maatregelen zou je sowieso kunnen nemen?

Begrijp me goed: ik geloof lang niet op alle terreinen dat mensen of de samenleving maakbaar zijn. En ook niet dat de provincie een project is dat wordt gerund vanuit het provinciehuis. Maar overheden zijn niet uitgevonden om op hun handen te zitten. En het is onze rol om op te komen voor het belang van Groningers, die van vandaag én die van morgen.

Merkbaar verschil maken

Bovendien betwijfel ik de stelligheid waarmee sommigen ons vertellen dat je aan demografie niks kunt doen. Veel jonge mensen trekken weg uit hun dorp, omdat de kansen op werk elders beter zijn. Als we in staat zijn die kansen dichterbij huis te bieden, kunnen we de trend keren.

Groningen voorop, maar heel Noord-Nederland direct in het kielzog, denkt hier al enige tijd over na. Hoe kunnen we ontwikkelingen stimuleren die voor de inwoners van Noord-Nederland een merkbaar verschil maken. En op een beetje meer ruimte voor woningbouw en economische structuurversterking. Het realiseren van dit aanbod vergt investeringen op diverse terreinen. Waar willen we de werkgelegenheid realiseren, waar woningen. En hoe zijn beide bereikbaar?

Niet voor niets dringen overheden uit de vier noordelijke provincies Fryslân, Groningen, Drenthe en Flevoland aan op de aanleg van de Lelylijn en

Foto: Rijksuniversiteit Groningen

de Nedersaksenlijn. We hebben héél Nederland nodig om nationale kansen te benutten. Als je de verbindingen verbetert, wordt het aan beide kanten van de lijn beter.

De toekomst is nu

Wat zijn nou nog meer zegenrijke plannen, waarmee we Groningen, Oost-Groningen in het bijzonder, op een goede manier naar een mooie toekomst leiden? We denken er hard over na. De toekomst begint nu, wil ik maar zeggen.

Dat nadenken doen we samen met het Rijk, dat met de kabinetsreactie op de parlementaire enquête heeft erkend dat het veel heeft goed te ma-

ken. Die kabinetsreactie, Nij Begun, stelt dat rijk en regio de komende 30 jaar ervoor moeten zorgen dat Groningen er een been kan trekken. Zodat de brede welvaart in Groningen op het gemiddelde landelijke niveau komt te liggen.

Dit betekent van alles als je denkt aan harde en zachte economie, aan onderwijs, aan zorg en gezondheid, aan leefbaarheid. Het rapport van de Commissie-Van Zwol kunnen we gebruiken, om verstandige dingen te doen. Om een koers uit te zetten voor de periode rond 2050. In de wetenschap, dat het in de praktijk altijd anders uitpakt. Maar aan ons mag het niet liggen!

23 februari

Beklemmende bladzijden

Bijna twee jaar geleden was ik hier ook. Het was zomer en snikheet. Het ging toen over bijna hetzelfde onderwerp. Ik mocht de tentoonstelling 'Slavernij. En de Groningers?' openen. Een tentoonstelling over sporen van de slavernij in Groningen. De tentoonstelling was gebaseerd op het boekje waarvan ik vandaag het eerste exemplaar van de ingrijpend bewerkte vierde editie in ontvangst mocht nemen.

Bitterzoet

De tentoonstelling was een belangrijke trekker van de manifestatie 'Bitterzoet Erfgoed'. Wat we toen in het Museum aan de A konden zien, was een soort smaakmaker voor andere Groningse musea.

Ik weet niet hoeveel bezoekers 'Bitterzoet Erfgoed' heeft getrokken. Maar voor mij staat vast: hier waren de bezoekersaantallen niet het

belangrijkste. Soms zijn exposities om andere redenen belangrijk. Omdat ze iets veranderen in onze manier van kijken. Omdat ze een maatschappelijk thema blootleggen. Omdat ze bezoekers een boodschap meegeven die, bewust of onbewust, iets met hen doet. En ook andere musea aanzet om diverser te programmeren.

Niet alleen het verhaal van de vroegere heerser

Dat was zo, met 'Slavernij. En de Groningers?' En ook met 'Bitterzoet Erfgoed'. Want na 'Bitterzoet Erfgoed' zien we bijvoorbeeld dat in de Menkemaborg de teksten (bijschriften) bij kunsthistorische objecten zijn veranderd. We beperken ons niet langer tot de verhalen vanuit het perspectief

Foto: De Verhalen van Groningen

van de eigenaars sinds de 16e, 17e of 18e eeuw. Maar we vertellen bewust ook het verhaal over de herkomst van de rijkdommen in hun huizen. We zoeken niet alleen het verhaal van de vroegere heerser. Maar ook dat van de vroegere overheerste.

Facetten

Ik ben blij dat er meer aandacht is voor deze invalshoek. Voor deze blik. Deze bewustwording. Het leert ons, dat geschiedenis niet alleen het verhaal mag zijn van overwinnaars. Van rijke en machtige mensen. Of alleen van mannen. Maar ook het verhaal van vrouwen en kinderen. Het verhaal van wie overwonnen werden. Van wie onrecht werd aangedaan. Van mensen die honger leden. Die uitgebuit werden. Die in de hoek zaten waar de klappen vielen. Van welke kleur of afkomst dan ook.

Onze geschiedenis is niet eendimensionaal, maar heeft net als een diamant veel verschillende kanten en facetten. En al die kanten en facetten verdienen onze aandacht.

Ik ken die resultaten nog niet en ben er benieuwd naar

De bijeenkomst van vandaag, bij presentatie van de vierde editie van Sporen van het slavernijverleden in Groningen, laat zien wat die aandacht oplevert. Het boekje is herzien. Is aangevuld met nieuwe kennis en inzichten over de WIC én de VOC. En het laat ook sporen zien van deze ondernemingen in Oost-Groningen.

En daarmee is het niet gedaan. Want volgende week hoort de gemeenteraad van Groningen de resultaten van het onderzoek naar het de betrokkenheid van stadsbestuurders bij het slavernijverleden. Ik ken die resultaten nog niet en ben er benieuwd naar. De handel en wandel van vroegere bestuurders van de provincie is nog niet diepgaand onderzocht.

Geen oog

Maar op grond van wat we nu weten, hoef je geen helderziende te zijn om te bedenken dat er ook onder deze bestuurders mensen waren die profijt hebben gehad van ons besmette verleden.

Bij groot onrecht, ook als het lang geleden is, passen excuses

Ik weet niet of zij er diep in zaten vanuit hun rol als privépersoon of als bestuurder van de provincie. Of ze actief en persoonlijk betrokken waren bij wat we nu zien als misdaden. Of dat ze de VOC en de WIC vooral zagen als een goede belegging. Maar hun daden, hun belangen - en de overtuiging dat zij juist handelden - hebben eraan bijgedragen dat Nederland bepaald niet vooropliep bij de afschaffing van de slavernij.

Want Nederland had lang geen oog voor tot slaaf gemaakten. Voor hun wrede lot. Hun uitgebuite leven. Nederland stelde geen vragen bij de rijkdom die in plantages in allerlei landen over hun ruggen werd vergaard. Stond niet stil bij de voor ons onvoorstelbare gedachte dat de ene mens het recht heeft om de andere mens met geweld te ontvoeren uit zijn land en op een andere plek op de wereld aan het werk te zetten - in gevangenschap. Tot de dood erop volgt.

Dat gesprek ook hier in Groningen

Nederland en ook Groningen hebben aan deze beklemmende bladzijden meegeschreven. En de vraag dringt zich op hoe daarmee om te gaan. Ik denk dat het goed is om ook vandaag te benoemen dat het fout was. Bij groot onrecht, ook als het lang geleden is, passen excuses. Ook vanuit Groningen.

Excuses

Premier Rutte sprak vorig jaar die excuses uit namens de Nederlandse regering. Hij wilde, zei hij, er geen punt achter zetten. Maar een komma. Om als samenleving achter die komma de zoektocht te beginnen hoe wij samen verder kunnen gaan.

Foto: Roelof Bos, Expositie Bitterzoet Erfgoed

Natuurlijk heeft niemand van ons persoonlijke ervaring als slavenhouder, investeerder in de Oost- of West-Indische Compagnie, of als tot slaaf gemaakte. Honderdvijftig jaar na de afschaffing van de slavernij - dat is vijf generaties. Maar onze collectieve geschiedenis is een feit. En wij

moeten ons daartoe verhouden. Want we moeten verder. Samen verder. Met Bitterzoet Erfgoed, en met deze herziene editie, voeren we dat gesprek ook hier in Groningen. Het is goed om onze geschiedenis samen te blijven bespreken. Laten we daar mee doorgaan.

Afspraken

in februari

1 februari

Werkbezoek van de Raad voor de Volksgezondheid aan Lentis, Winschoten

Eerste vergadering van de Adviesraad Lelylijn, Provinciehuis

2 februari

Terugkomdag Innovatiemissie Noordwest Duitsland

Boekpresentatie van de nieuwe druk van European Environmental Law, Provinciehuis

5 februari

Afnemen ambtseed nieuwe ambtenaren provincie Groningen, Provinciehuis

6 februari

Bezoek van het college van GS aan de gemeente Het Hogeland, Winsum

7 februari

Vergadering Provinciale Staten, Provinciehuis

8 en 9 februari

'Grenslandreis' Stuurgroep Grensoverschrijdende Samenwerking, Niedersachsen

12 februari

Stuurgroep Akkoord van Groningen

Spreken op de bijeenkomst van de alumni van de Rijksuniversiteit Groningen, Den Haag

13 februari

Ontmoeting van het college van GS met het college van B&W van Groningen

14 en 15 februari

Werkbezoek aan Brussel

Leendert Klaassen wordt (opnieuw) een tijdje waarnemend burgemeester van Westerwolde

16 februari

Gastheer bij werkbezoek Tweede Kamerfractie NSC aan Groningen

23 februari

In ontvangst nemen herziene uitgave 'Sporen van het slavernijverleden in Groningen', Museum aan de A

26 februari

In ontvangst nemen van het spel 'Streektaalstrijd' uit handen van Martijn Wieling (hoogleraar Nedersaksische taal en cultuur) en Jeroen Boelstra, provinciehuis

27 februari

Bezoek van het college van GS aan de FC Groningen

28 februari

Stateninformatiebijeenkomst met Dirk Jan Wolfram (hoogleraar geschiedenis van lokaal en regionaal bestuur) over de geschiedenis van Provinciale Staten, provinciehuis

29 februari

Bestuurlijk overleg lobby Deltaplan

Aanwezig bij het SVB-symposium 'Futureproof social security from an international perspective', Den Haag

Overleg met fractievoorzitters van de gemeente Westerwolde en aansluitend de benoeming van Leendert Klaassen tot waarnemend burgemeester, Provinciehuis

‘Paasrapport’ maart

Het hele pakket

Maart was een maand waarin het hele pakket waar ‘Groningen’ mee bezig is in mijn agenda langskwam. Of het nu ging om de Lelylijn, de energietransitie, de landelijke crisis in de opvang van vluchtelingen, de uitwerking van Nij Begun of vergaderingen van Provinciale Staten en bezoeken aan mooie bedrijven. Of zelfs ‘grensoverschrijdende samenwerking’ (een term die tegenwoordig een valse bijbetekenis heeft) - maart had het allemaal.

Bijzonder moment was de bijeenkomst van de Regioraad (die alle raden en Staten vertegenwoordigt) met Staatssecretaris Vijlbrief, in onze Statenzaal. Het gebeurt niet vaak dat een bewindspersoon op deze manier spreekt in ons Provinciehuis, in de zaal waar al dik 400 jaar besluiten worden genomen over onze provincie.

In april zou blijken dat dat nog een cliffhanger werd

Een vrolijke ontmoeting met de Nedersaksische Minister-President Weil

Inzet ditmaal was de uitwerking van de Groningenwet, met daarin een plek voor hoe we omgaan met de kabinetsmaatregelen die in Nij Begun staan. Wetten worden gemaakt door ‘de wetgever’, Regering en Staten-Generaal, leerden we op school. Maar wat nu als de wet gaat over ons? Wanneer en hoe kunnen Groningers invloed uitoefenen? Wat is de positie van gemeentebestuurders, gemeenteraden en Provinciale Staten? Hoe kunnen zij invloed uitoefenen op deze wet?

Een belangrijk onderwerp, maar ook een ingewikkeld onderwerp. Want het moet goed gebeuren, in een redelijk korte tijd, met volksvertegenwoordigers in gemeenten, provincie en daarna de Tweede Kamer. Met op de achtergrond het belangrijke besluit in de Eerste Kamer om de gaswinning uit het Groningenveld definitief te beëindigen. Het leek kat in ‘t bakkie. Maar in april zou blijken dat dat nog een cliffhanger werd. Daarover - met de kennis van nu - in mijn volgende maandbericht meer.

20 maart

Planeetvertegenwoordiger vertrekt

Het lijkt een eeuwigheid geleden, maar het was onvergetelijk. Meint Kolthof maakte zijn entree in ons midden bij de Staten-tweedaagse in de buurt van Arnhem in augustus 2021. Er was veel belangstelling voor het meest avontuurlijke event in het middagdeel. De 'keuzeactiviteit kleiduwen schieten'. De deelnemers waren in shock over Meints verpletterende resultaat. En ze vonden het eigenlijk ook ongepast voor een vertegenwoordiger van de Partij van de Dieren. Ik bedoel: ze zijn wel van klei, maar het blijven duiven!

Een duif in twee handen

Verdacht

En de andere statenleden bleven ook zitten met allerlei vragen. Want als je zo goed met een vuurwapen kunt omgaan, wat zegt dat dan over de manier waarop je je jeugd hebt doorgebracht? Waarop heb je allemaal geoefend? Meint probeert het vandaag ik zijn dankwoord te relativeren met de mededeling dat niet zijn hoge score verbazend was, maar de slechte prestaties van de andere statenleden. Maar daarmee blijft het natuurlijk wel verdacht.

Meint begon als fractievertegenwoordiger. Hij was een mooie match met het ervaren statenlid Ankie Voerman. En hij kreeg vertrouwen, want

Foto: DVHN, Meint Kolthof

hij werd lijsttrekker bij de provinciale verkiezingen die er op volgden. Een steile en snelle carrière.

Zo breekt men ijs. En zo schiep Meint verbinding

Meint hield zijn maidenspeech. En vertelde ons dat hij zich meer een planeetvertegenwoordiger voelt dan een volksvertegenwoordiger. 'Niet al-

leen kijken naar het hier en nu, maar ook kijken naar elders en later'. Dat vond hij aantrekkelijk aan de Partij voor de Dieren. Dat was ook zijn handelsmerk in onze statenzaal.

Vertrek

Als Meint het woord voerde, dan luisterde je. Hij was altijd scherp. Af en toe schuurde het ook qua toon of woordkeus. Maar hoe hard zijn betogen ook mochten zijn, hij stond altijd open voor tegenargumenten of voor commentaar op zijn optreden van collega-statenleden.

Meestal was Meint niet te beroerd om dat ook tijdens het debat nog te onderkennen en het hardop te benoemen. Zo breekt men ijs. En zo schiep Meint verbinding. Veel mensen vinden het jammer dat hij weggaat.

Want Meint gaat weg. Hij schreef in zijn afscheidsbrief 'Omstandigheden maken dat ik me momenteel niet met volle aandacht kan richten op het belangrijke werk in de Staten.' En dan is het niet goed genoeg, want de lat ligt hoog. En dus namen we vandaag

afschied van een talentvol statenlid. Iemand met gevoel voor het parlementaire debat. Iemand die zo netjes 'via de voorzitter' vergaderde, dat hij deel uitmaakt van het selecte gezelschap winnaars van de felbegeerde 'triple-V-trofee' (vergaderen via de voorzitter).

Verbinding

Meint wist ook de brug te slaan naar de grootste partij in de Staten: de BBB. En dat is opvallend, want de Partij voor de Dieren en de BBB zijn in veel gevallen tegenpolen. Con-

creet resultaat daarvan was de motie over de noordelijke verkenning naar wildopvang die met steun van de BBB werd aangenomen.

Planeetvertegenwoordiger, vredesduif ... en scherpschutter!

Het verbindende optreden van Meint werd bij de BBB zozeer gewaardeerd dat prominent BBB-vertegenwoordiger Eddy van Marum de gelegenheid te baat nam om Meint een beeldje van een duif aan te bieden. Een duif in twee handen. Geen kleiduij, vanzelfsprekend. Want die had de vuurkracht van Meint zeker niet overleefd! We zwaaien Meint uit. Warme woorden. Dank voor zijn bijdrage aan de provinciale democratie. En voor de mooie rol die hij daarin koos. Planeetvertegenwoordiger, vredesduif ... en scherpschutter!

Afspraken

in maart

1 maart

Stuurgroep Lelylijn, Groningen
Bestuurlijke Tafel Groningen,
Provinciehuis

2 maart

Slotuitvoering van Music4All,
Haren

4 maart

Werkbezoek aan Rederij
Wagenborg, Delfzijl

5 maart

Bezoek van het college van GS
aan het college van B&W van
Stadskanaal

Ontmoeting van het college van
GS met het college van bestuur
van de Hanzehogeschool,
Groningen

6 maart

Symposium Lelylijn, Emmeloord

7 maart

Digitaal overleg tussen de
commissarissen van de Koning en
met staatssecretaris Van der Burg
(V&J) over de opvang van
asielzoekers

11 maart

Bezoek van het college van GS
aan Chemport, Farmsum.

Tweedaagse college van
Gedeputeerde Staten,
Appingedam

12 maart

Tweedaagse college van
Gedeputeerde Staten, Marum

13 maart

Strategische conferentie
Provinciale Staten, Provinciehuis

Informatiebijeenkomst Provinciale
Staten over Nij Begun

Prins Clausconcert

14 maart

Congres 50 jaar SCP, Den Haag

18 maart

Opening van de gasopslag van
EWE, Jemgum (Duitsland)

Bestuursvergadering Cultuurfonds
Groningen

19 maart

Regiegroep SNN, Assen

20 maart

Vergadering Provinciale Staten,
Provinciehuis

Bijeenkomst Regioraad met staats-
secretaris Vijlbrief, Provinciehuis

22 maart

Prins Claus Concert, Assen

25 maart

Kring van commissarissen van de
Koning, Utrecht

28 maart

'4+1-Treffen' van de commissaris-
sen van de Koning van Groningen,
Friesland, Drenthe en Overijssel
met Minister-President Weil van
Nedersaksen, Enschede.

29 maart

Provinciale regietafel
vluchtelingenopvang (digitaal)

Werkbezoek aan Easytoys,
de winnaar Groninger
Ondernemersprijs, Veendam

Je weet het maar nooit

Ik weet nog steeds niet precies wat we hebben tegengehouden door meteen lawaai te gaan maken. De gasputten zouden definitief dicht, om redenen die bijna de hele Tweede Kamer overtuigend vond. Maar ineens wilde de Eerste Kamer uitstel van de behandeling van de wet die dat moest regelen. Vanwege de zorgvuldigheid, heette het.

Was het alleen zorgvuldigheid, of gingen onze alarmbellen terecht af bij het woord ‘leveringszekerheid’? Want wat er eerst uitzag als een poging om voor onbepaalde tijd te wachten met de sluiting van de gasputten (op verzoek van de formerende partijen) werd binnen een paar dagen door betrokkenen geduid als een uiting van zorgvuldigheid.

Je weet het nooit, maar toch heb ik niet het gevoel dat Provinciale Staten van Groningen overdreven reageerden met hun spoeddebat, boordevol harde teksten richting Den Haag. Of de collegeleden in de media. Integendeel. Als door een wesp gestoken, dat wel. Maar ook door ervaring wijs geworden. De ervaring dat in Den Haag de wind vaak bliksemsnel draait naar een andere hoek. En dat er weinig hoeft te gebeuren om de logische lijn (‘Groningers boven gas’) waarin de oorzaak van de gasellende – de winning – wordt weggenomen, te vervangen door ‘we houden de putten maar open, want je weet maar nooit’. Omdat een andere soort logica ineens meer in de mode is.

Foto: ‘Nors Staal’, Toneel in de Sint Willibrorduskerk in Sappemeer

Om kinderen die opgroeien in ons deel van Nederland dezelfde kansen te bieden als kinderen uit de Randstad

Je weet het nooit, inderdaad. En zo zaten we voor de tweede keer in korte tijd (de eerste keer ging het over de Spreidingswet, waarover binnenkort, vrees ik, meer) op de tribune van de Eerste Kamer. Een plek waar je vroeger nooit kwam voor belangenbehartiging. Omdat de senaat

een plek was waar solide, afgewogen werd gereflecteerd, maar waar politiek vuurwerk zeldzaam was.

Maar je weet het nooit. De tijden veranderen. En dus vergt de behartiging van Groningse belangen permanente aandacht in Den Haag. Bij het kabinet en in beide kamers. Het ‘Nij begun’ na de gaswinning, dat ons is beloofd. Een effectieve opvang van vluchtelingen, die voorkomt dat het in Ter Apel uit de hand loopt. En de investeringen van het rijk, in de Lelylijn, de Nedersaksenlijn en al die andere infrastructuur die nodig is om kinderen die opgroeien in ons deel van Nederland dezelfde kansen te bieden als kinderen uit de Randstad. ‘Elke regio telt’, staat er, maar we letten op. Want je weet het maar nooit.

2 april

‘Groningers boven gas’

... was de titel van het rapport van de parlementaire enquêtecommissie gaswinning in Groningen. Het rapport maakte in het vorige voorjaar diepe indruk. ‘Dit is onze laatste kans om het goed te doen’, stelde Premier Rutte, bij de presentatie van ‘Nij Begun’, het antwoord van het kabinet op het leed dat Groningers is aangedaan.

De premier beloofde beterschap tijdens een bijeenkomst met inwoners van Groningen. ‘Dit is een ereschuld, dit is de laatste kans om het goed te doen voor de inwoners in het gasgebied’, zei Rutte. ‘Het komt er nu op aan. We staan hier met de pet in de hand, we kunnen niet al het leed weghalen. Maar we gaan het anders doen.’

We zijn één lente verder. De Tweede Kamer steunde met de grootst mogelijke meerderheid een voorstel om gaswinning in Groningen wettelijk

te verbieden. Zo snel mogelijk. Want alles begint met het wegnemen van de oorzaak: de gaswinning zelf.

Maar vandaag zei de VVD-woordvoerder in de Eerste Kamer dat hij nog vragen had over leveringszekerheid. Hij wilde zelfs eerst de behandeling in de Tweede Kamer afwachten van een wet over de ‘gasmarkt’ (die voorlopig nog niemand gezien heeft).

‘Leveringszekerheid’ is een woord met een slechte reputatie

En toen kwam het: ‘Laten we niet slechts naar één belang kijken.’ Hij bedoelde het belang van Groningers: ‘In een snel veranderende geopolitieke wereld moeten we ook oog hebben voor leveringszekerheid.

NOS Nieuws • Vandaag, 19:25 • Aangepast vandaag, 19:49

Eerste Kamer stelt besluit over sluiten gaskraan Groningen uit

In heel Nederland is een grote vraag naar energie.’ Ik was verbijsterd hoe snel ‘Groningers boven gas’ weer is vergeten.

En ‘leveringszekerheid’... Dat woord heb ik ooit geleerd van Minister Kamp. En het betekende altijd dat gaswinning belangrijker was dan Groningers. Het is in de afgelopen decennia al vaak het excuus geweest om gewoon door te winnen. Koste wat kost. En het kostte heel veel...

In Groningen zijn vandaag veel mensen geschrokken. Woedend. Geschokt. Of erger nog: cynisch. Net als begin januari, toen het een paar nachten vroom. Toen gingen meteen twee gasputten weer open ‘op de waakvlam’. De gasbuffers waren goed

gevuld. Maar ze gingen aan, ‘voor het geval dat’. Dat is het belang van een wet die het einde van de gaswinning definitief regelt. Belofte maakt schuld.

‘Leveringszekerheid’ is een woord met een slechte reputatie. Ik hoop vurig dat de partijen die vandaag – anders dan hun partijgenoten in de Tweede Kamer – aandringen op uitstel, de behandeling van de wet niet verder vertragen. Definitieve sluiting van de gasputten in Groningen is essentieel. Het is aan de Eerste Kamer van deze belofte een wet te maken. Ik doe een klemmend beroep op alle fracties in de Eerste Kamer om dat te doen. Ze hebben geen tijd te verliezen.

12 april

Grote schoenen om te vullen

Dit voelt als een thuiswedstrijd. In mijn eerste jaar als commissaris van de Koning, in 2016, kwam ik al eens bij Frans Muller Benelux op bezoek. De aanleiding was ongemakkelijk. Ik hield een spreekbeurt voor ondernemers. En ineens begon iemand uit het publiek commentaar te leveren op mijn schoenen. Die zagen er vreselijk uit, vond hij. Ik keek geschrokken naar beneden. Viel best mee, dacht ik nog... Maar Frans Muller toonde zijn acquisitiekracht. Per koerier werd een schoenpoetssetje bezorgd op het provinciehuis. Het staat er nog steeds. En ik gebruik het ook. De commissaris van de Koning ziet er sindsdien een stuk beter uit.

Het was aanleiding tot een bedrijfsbezoek. Ik werd ontvangen door vader en zoon Muller. Met die samenvatting benadrukten ze bijna terloops dat ik bij een familiebedrijf op bezoek was. Maar het verhaal dat zij over

Frans Muller Benelux BV vertelden, maakte dat natuurlijk ook duidelijk. Wie hier de leiding heeft, loopt echt in de schoenen van zijn voorvaders - om het maar eens toepasselijk te zeggen. En heeft heeft grote schoenen om te vullen.

Sinds 1853

Voor de fijnproevers bestaat het familiebedrijf Frans Muller Benelux sinds 1853, zoals ook in het beeldmerk staat. Maar omdat die eerste stap nooit het archief heeft bereikt, houden historici de start op 1897. Toen waren er wel 'echte stukken', te vinden in het Groninger Archief.

In dat jaar richtten Klaas en Staas Jan, twee zonen van vader Jan Muller, een vennootschap op. Zo zetten zij het bedrijf van vader voort, die als schoenmaker was begonnen in de Oosterstraat. Hij verkocht ook garen. Leer en houten pennen.

En later ook machines om schoenen te maken; al wordt in het historische overzicht van het bedrijf gesproken over 'schoeisel'. Ik weet er het fijne niet van, maar achter dit subtiele woordgebruik gaat vast een hele wereld schuil.

De twee broers handelen in leder en andere schoenmakersartikelen. In 1921 dragen ze de zaak over aan hun zonen. Deze twee neven zetten het bedrijf voort, hun vaders verhuizen naar Wassenaar en Heemstede. Maar voordat het zo ver is, schrappen zij de

naam J. Muller als zelfstandig bedrijf. Het zou maar zo kunnen, dat de beide vaders op deze manier hun nieuwe woningen betaalden. Ook nu zie je immers vaak dat het bedrijf het pensioen is van de directeur-eigenaar. De neven beginnen opnieuw. Onder een vertrouwde naam: J. Muller.

De splitsing

In de advertenties uit die tijd noemt J. Muller zich een 'lederhandel'. Gevestigd aan het Hoge der A. Soms staat er het nummer 13 bij, meestal 14.

In de jaren '30, de crisisjaren, heeft J. Muller het lastig. En ook later, als het oorlog wordt, is het lastig om leer te verkrijgen en door te verkopen. Oorlog is slecht voor de handel. Die ligt zoals overal bijna stil. Geen schoenmakersgaren. Geen materiaal voor hakken en zolen. Het heeft, om het op z'n Gronings te zeggen, 'niks om hakken'.

De opvattingen komen niet bij elkaar

De ene neef, George Cornelis overlijdt in 1948. Zijn vrouw, Hinderika, neemt zijn plek in en wordt firmant, samen met neef Franciscus Josephus. En ergens in die jaren begint de samenwerking met de Duitse fabrikant Collonil, van producten om je schoenen te verzorgen.

In 1952 ontstaat er een meningsverschil over de koers van het bedrijf tussen Hinderika en haar zoon en neef Franciscus. De opvattingen komen niet bij elkaar. Ze besluiten het bedrijf op te splitsen in S.J. Muller en Frans Muller.

Frans en Klaas

Frans en zijn zoon Klaas nemen ook het voltallige personeel over en beginnen deze nieuwe fase vanuit een pand in de W.A. Scholtenstraat 24. En het aardige is, als je de uitnodiging

ziet van de opening van de winkel in de Scholtenstraat, is dat elke werknemer met een foto en naam eronder wordt genoemd.

In de uitnodiging staat ook dat het personeel zelf besloten heeft om de overstap te maken. Het blijft voor mij gissen wat daaraan voorafging. Maar dat alle werknemers tegelijk deze overstap maakten, moet goed hebben gevoeld voor Frans en zoon Klaas. Waar zie je dat nog: dat alle werknemers zo prominent worden gepresenteerd.

Vier jaar later, het is dan 1956, komt er een vertegenwoordiger in dienst die heel Nederland afreist om bestellingen te boeken. Heel Nederland, behalve het Noorden. Want dat is het werkterrein van Frans en Klaas zelf. In die tijd wordt het bedrijf een landelijke distributeur en groeit het uit tot een groothandelaar. De afdeling in schoenmakerij fournituren wordt opgedoekt. Klanten voor die nering worden doorverwezen naar de firma S.J. Muller. Het blijft familie hè.

Groei

Bij Frans en zoon groeit de import van buitenlandse merken zoals Collonil, Ringpoint en Rathgeber gestaag. De omslag van lokale groothandel naar landelijk distributeur gaat gepaard met een behoefte aan meer ruimte. En dus komt er een nieuw pand, aan de Rouaanstraat 29 in Groningen. We spreken inmiddels over het jaar 1968.

Foto: Rieks Oijnhausen

Vier jaar later, in 1972, komt Frans in het bedrijf. Onder zijn hoede worden de eerste stappen gezet in de automatisering van bedrijfsprocessen. En weer komen er merken bij. Het bedrijf wordt een bv en als Frans 13 jaar heeft rondgelopen durft vader Klaas het aan: Frans wordt directeur van de bv. Dertien jaar! Frans Muller als de Prins Charles van de schoenenwereld!

We komen langzaam bij onze eigen tijd aan. Frans haalt schoenenketen Mansfield binnen en als ik hinkstap-spring door de tijd komen daar Sacha en Scapino bij - alle drie merken dus die nog altijd bestaan. Dat zegt iets over de keuzes van Frans. Maar ook over de stappen van zijn voorgangers, want ook de eerdere merken heeft Muller nog altijd in het assortiment.

Hier kom ik weg Dit is Groningen

Het pand aan de Rouaanstraat wordt uitgebreid. Dolcis/Pro Sport komt er bij en in 1999 wordt een Belgisch bedrijf overgenomen. Daarmee ligt de weg naar de gehele Benelux open.

Frans heeft al vroeg de potentie van zoiets nieuws als 'internet' door. Ook dat helpt bij groei en besteding van het bedrijf. Na de eeuwwisseling komt er 600 vierkante meter aan logistieke ruimte bij aan de Rouaanstraat. Dat is vast het gevolg van online bestellen.

Rutger

En dan is het 2011 en komt de zesde generatie Muller er bij. Rutger maakt het eerst nog even spannend, in 2016, met een schijnbeweging naar Australië. Maar misschien zorgt juist die letterlijke afstand ervoor, dat hij zich realiseert wat hij laat liggen als hij niet instapt.

Waar vader Frans 13 jaar in de leer was, krijgt Rutger na drie jaar het roer in handen. Frans doet een stapje terug en neemt in 2015 definitief afscheid. Dat gebeurt met een indrukwekkend diner in de Martinikerk.

Majesteit, wat zien uw schoenen er verschrikkelijk uit!

En dat niet alleen: Coendersborgh werd omgetoverd tot een World of Shoecare, met een kleine beurs, workshops en een rondwandeling langs alle bijzondere schoenwinkels in Groningen. Om te laten zien aan alle afnemers: hier kom ik weg. Dit is Groningen.

Evolueren

Rutger is intussen alweer even het gezicht van Frans Muller Benelux. Hij moderniseert het bedrijf, door kennis en kunde te delen met het personeel en zo minder kwetsbaar te worden.

Frans Muller Benelux

Als je logistiek bij wil blijven, vraagt dat ook om aanpassingen. En ondertussen blijft het bedrijf cursussen verzorgen voor winkelpersoneel.

Rutger stapt ook in de wereld van de outdoor. Want ook daar heb je schoenen en laarzen voor nodig. En zo evolueert het bedrijf Muller nog altijd. Dat is het resultaat van verstandige keuzes maken en soms ook, zoals in de jaren '30 en '40, hopen dat je het volhoudt. Bij alle predicaten die ik als commissaris heb uitgereikt, zie ik dat terug. Volhouden, keuzes maken en daaraan vasthouden.

Maar ook: goed inzien waar groeipotentie in zit. En met groei bedoel ik: een weg inslaan die toekomstbestendig is, voor lange tijd. Ik vind het veelzeggend dat van de koninklijke predicaten vrij veel worden toegekend aan familiebedrijven.

Majesteit!

De founding father uit 1853, Jan Muller, kan trots zijn. Hij legde de basis voor dit bedrijf toen hij nog maar 17 was. In de Oosterstraat. En kijk nu: de zaak krijgt een koninklijk predicaat. Weer een mijlpaal.

Over een paar weken is het Koningsdag. De koninklijke familie viert dat in Emmen. En het zou zomaar kunnen gebeuren. Want ik zie ze er voor aan... Dat Zijne Majesteit uit de bus stapt. En dat iemand uit het publiek roept: Majesteit, wat zien uw schoenen er verschrikkelijk uit! En dat er daarna een poetsdoos arriveert op Huis ten Bosch!

Toch zal het niet gebeuren. Vanaf vandaag is dat niet meer nodig. Want Zijne Majesteit heeft vanaf vandaag een nieuwe hofleverancier! Grote schoenen om te vullen. Ik zei het al. Van harte gefeliciteerd.

Afspraken

in april

3 april

Extra Statenvergadering over het besluit van de Eerste Kamer om de behandeling van de Wet beëindiging gaswinning Groningenveld uit te stellen, Provinciehuis

Diner pensant met de minister-president en de commissarissen van de Koning, Catshuis, Den Haag

5 april

Werkbezoek aan Oosterlengte, Old Wolde, Winschoten

8 april

Ontvangst van Kees van der Staaij, de gezant voor de maritieme maakindustrie, en zijn regionale gesprekspartners, Provinciehuis

Afnemen ambtseed bij nieuwe medewerkers van de provincie, Provinciehuis

Bestuursvergadering Scholten- en Kammingafonds en Fonds voor de Landbouw, Provinciehuis

9 april

Kennismaking van het college van GS met het dagelijks bestuur van het Waterschap Noorderzijlvest, Waterschapshuis, Groningen

Kennismaking van het college van GS met de raad van bestuur van Gasunie, Gasuniegebouw, Groningen

10 april

Commissievergadering Provinciale Staten, Provinciehuis

Gesprek met staatssecretaris Vijlbrief, Provinciehuis

Bezoek aan theatervoorstelling Nors Staal, Sint Willibrorduskerk, Sappemeer

11 april

Noordelijk Convent van regionale bestuurders en noordelijke parlementariërs, Nieuwspoor, Den Haag

12 april

Werkbezoek aan Online Veilingmeester, finalist Groninger Ondernemersprijs, Groningen.

In ontvangst nemen petitie Extinction Rebellion, Provinciehuis

Werkbezoek aan Dorpsbelang Oudeschip, Oudeschip

Uitreiken predicaat Hofleverancier aan Frans Muller Benelux, Groningen

13 april

Bijwonen van de viering van de bevrijding van Groningen, Bevrijdingsbos, Noorddijk

14 april

Deelname aan de herdenking van de 'Vrouwenmars' van april 1945, Huis van Bewaring, Groningen

15 april

Digitale vergadering 'Acuut Opvang Overleg', met minister De Jonge en Staatssecretaris Van de Burg

Verwelkoming van de deelnemers aan een internationaal congres over kustversterking, Provinciehuis

16 april

Aanwezig bij de behandeling van de Wet beëindiging gaswinning Groningenveld in de Eerste Kamer

17 april

Training voor Statenleden over agressie en weerbaarheid, Provinciehuis

18 april

Bestuurlijk Overleg Groningen, met staatssecretaris Vijlbrief, Provinciehuis

Extra Provinciale Regietafel vluchtelingen, Provinciehuis

20 april

Inloopbijeenkomst Nij Begun, Provinciehuis

24 april

Vergadering Provinciale Staten, Provinciehuis

25 april

Uitreiking van de Noorderpoort Jaarprijs, Martiniplaza, Groningen

29 april

Fietsen met Cyrill Nunn, de ambassadeur van Duitsland, van Groningen naar de Eemshaven

Trots

Eerlijk gezegd maakte ik de voorbereidingen op een afstandje mee. De voorbereidingen van het streekbezoek dat Koning Willem-Alexander en Koningin Maxima deze maand aan het Hogeland brachten.

De voorbereidingen die grondig waren, maar de meeste keren plaats vonden onder beestachtig weer. Aanhoudende regenbuien, die ervoor zorgden dat de meeste locaties die het Koninklijk echtpaar zou aandoen, in gestrekte draf werden bekeken. Met wind die bij vlagen stormachtige proporties kreeg en paraplu's deed sneuvelen. Maar zie: op de dag van het bezoek zelf was het werkelijk prachtig weer. En verliep alles op rolletjes. Zoals een bekende filosoof in mijn jeugd op tv altijd zei: I love it when a plan comes together.

De laarzen voor een wandeling over de kwelders bij Noordpolderzijl waren eigenlijk niet nodig. En het was er weer eens zo mooi, dat de Koning en Koningin een extra ommetje maakten, samen met de boswachter. Het bezoek was ontspannen en informatief, door de gesprekken met de garnalenvissers en boeren over hun toekomst. Met inwoners, over wat wonen in het mooie Hogeland vandaag de dag is - de zorgen, maar ook de leuke dingen.

Het leek wel een Koningsdag. Met veel inwoners op straat, vlaggetjes en blije gezichten. Het Hogeland als regio, verdeeld over twee gemeenten, liet zich van zijn beste kant zien.

En dat gebeurde eerder die maand ook, tijdens de Dodenherdenking. Vooraf waren er vragen, bijvoorbeeld of het conflict in Gaza de herdenking zou beïnvloeden. Of er maatregelen nodig waren, met hekken en wat niet meer. Het voorwerk werd gedaan, scenario's gemaakt en besproken. En uiteindelijk niet nodig. Want de herdenking verliep waardig en ingetogen. Zomaar twee momenten in Groningen om trots op te zijn. 't Kon minder!

Muziektheater 'Op het spel', Nieuwe Kerk, Groningen

4 mei

Gedenken gaat over nu

Wij herdenken de doden in een verwarrende tijd. We herdenken de doden terwijl de wereld in brand staat. En terwijl onze meningen heftig verdeeld zijn. Ik las een pleidooi om het op 4 mei niet meer te hebben over onze eigen tijd, omdat we te verschillend denken. Maar dat gaat niet. Want de betekenis van gedenken ligt altijd in het heden.

Vermoord

Afgelopen jaar sloot Kantoorboekhandel Jacobs in de Brugstraat. Na bijna 150 jaar verdween een familiebedrijf dat na de oorlog werd voortgezet door Marc Louis Jacobs, de enige overlevende van de familie. De andere familieleden zijn in Sobibor vermoord. Zoals talloze andere joden. Een Stolperstein aan de Kraneweg (nr 18) herinnert aan hun bestaan. Wij gedenken in hen vandaag de miljoenen slachtoffers van fascisme en antisemitisme.

Een paar huizen verderop (nr 32) herinnert een andere Stolperstein aan Cor Kraal. Een jonge gereformeerde kantoorbediende die met zijn vrienden in verzet kwam. Ze sloten zich aan bij de groep van Frits de Zwerver, die zich al vóór de oorlog het lot van joodse vluchtelingen aantrok. Cor Kraal werd gepakt, gemarteld in het Scholtenhuis en samen met zijn vrienden doodgeschoten. Ook hen gedenken we vandaag.

Wij gedenken hen in vrijheid en vrede. Wij gedenken de vele slachtoffers. We gedenken hen die de met hun leven betaalden voor hun moed.

Niet vrijblijvend

Onze vrede duurt al een mensenleven lang. En er gaan dagen genoeg voorbij, waarin we niet zien hoe bijzonder dat is. Vrede en vrijheid, terwijl vlakbij mensen worden beroofd van hun rechten. Opgepakt. Gemarteld. Vermoord. Net als toen, bij ons.

Foto: Stichting Stolpersteine Schilderswijk Groningen, De familie Jacobs

Het is een verwarrende tijd. Miljoenen mensen moeten vluchten voor oorlog en geweld. In Israël worden jonge festivalbezoekers afgeslacht en gegijzeld. En daarna eten Palestijnse kinderen gras en sterven van de honger. Zoveel doden. Zoveel mensenlevens vernietigd.

Maar het zou helpen als de meerderheid niet langer zwijgt

Het conflict in Gaza zorgt ook bij ons voor diepe emoties. In de heftige debatten wordt opvallend vaak, zorgelijk vaak, geen onderscheid gemaakt tussen de staat Israël en joden. Opnieuw steekt antisemitisme de kop op. Weer moeten joden in ons land over hun schouder kijken. Worden synagogen en joodse scholen besmeurd.

Natuurlijk, er is een zwijgende meerderheid. Maar het zou helpen als de meerderheid niet langer zwijgt. Daarin ligt de betekenis van gedenken.

We moeten duidelijk maken dat wij niet kunnen leven met uitsluiting en geweld. Dat er in ons land plaats is voor mensen die hun land in oorlog verlaten. Omdat er geen kind is dat zegt: 'later wil ik vluchteling worden'.

Vrijheid is niet vrijblijvend. Gedenken verplicht ons tot leren. Gedenken gaat over nu. Er is geen ontkomen aan: we moeten het heden onder ogen zien met de geschiedenis in gedachten.

'Dit mag nooit meer gebeuren' zei de mensheid na de holocaust.

Tot vandaag is dat gelukt. Nu is het aan ons.

7 mei

Wij vieren Europa

Een ontvangst in De Graanrepubliek in Nieuweschans. Het meest oostelijke puntje van Nederland. Gemeenten en provinciebestuurders uit de regio. De Eems Dollard Regio. Dus de voertaal is een vrolijke mix van Duits en Nederlands. Gehakkel en misdaden tegen de grammatica, gecompenseerd met een enorme dosis goede wil. Wij willen elkaar verstaan.

De Eems Dollard Regio stuurde de uitnodigingen. En het doel is, zoals altijd, dat we elkaar spreken. 'Wij vieren Europa' is het motto. Dat doen we eerst een beetje georganiseerd, dus met een bijdrage van Burgemeester Cora Yfke Sikkema als voorzitter van de EDR. En van Wiebke Osigus, de minister van Europese zaken van Nedersaksen. En van mij. We gaan ook met elkaar discussiëren. En pas daarna begint het feest echt.. Dan kunnen we elkaar in het wild spreken, met iets te drinken erbij in onze hand.

'Give me my money back', verordonneerde wijlen Margaret Thatcher ooit.

Wij vieren Europa. Dat doen we met het feest van de democratie, de verkiezingen in aantocht, die volgens veel voorbeschouwingen zullen leiden tot een overwinning van de meer nationalistisch georiënteerde partijen.

Hoeveel kost een uur vrede?

Margriet Brandsma, de voorzitter van ons kleine symposium, noemde het in haar introductie een 'wat nationaler geluid'. Een geluid dat in elk geval in zich heeft, dat inwoners eerst naar hun eigen situatie en hun eigen land kijken. En daarna misschien nog wat ruimte in hun hoofd hebben voor 'Europa'.

Foto: DVHN, Joost Klein Eurovisie

Vergeet niet de successen

Ik zeg 'Europa' en gebruik daarvoor aanhalingstekens. Dat doe ik om aan te geven dat er volgens mij niet één beeld van Europa is. Maar dat Europa voor elke inwoner wat anders betekent. Of kan betekenen.

Voor de een is Europa, zeker met de zomer in aantocht, de belofte van gemakkelijk reizen. Een ander ziet Europa als hindermacht. Of als dwingeland op het gebied van natuur en landbouw. Of als een soort zwart gat, waar de lidstaten elk jaar veel geld naar toe moeten sturen. 'Give me my money back', verordonneerde wijlen Margaret Thatcher ooit. De rest is geschiedenis.

Er zijn te veel smaken, zou je kunnen zeggen, om op te noemen. En bij elke smaak kun je de argumenten voor en

tegen noteren. Maar dat lijkt me niet wijs. Ik wil terug naar het primaire uitgangspunt van de Unie: dat is de politieke en economische doelstelling van een vrij verkeer van personen en goederen. Met op de achtergrond het krachtige 'Leitmotiv' van de initiatiefnemers van de Europese gemeenschap. Het einde van de Tweede Wereldoorlog en de wens om herhaling te voorkomen. Om vrede en samenwerking te bewerkstelligen. Je geld terug? Hoeveel kost een uur vrede?

Onze vrede duurt nu al bijna een mensenleven, terwijl de wereld nu hier en daar echt heel fors in brand staat. Ook dichtbij. Nauwelijks drie uur vliegen. In Oekraïne. En in Gaza. Geografisch gezien is Gaza natuurlijk geen Europa, maar als je kijkt naar het Eurovisie Songfestival, dan rekenen we Israël daar wel toe!

Geen scheepsorkest

Oekraïne en Gaza zijn conflicten die zich niet aan landsgrenzen houden en die zowel economisch als sociaal onze samenleving ontwrichten. We vieren dus een feest, terwijl het alle hens aan dek is. Maar ik heb niet het gevoel dat we vandaag als het scheepsorkest op de Titanic zijn, dat doorspeelde terwijl het schip slagzij maakte en zonk.

Want onze economieën behoren tot de beste ter wereld. Onze inwoners leven in betrekkelijke welvaart, het gemiddelde onderwijsniveau is sinds de jaren 50/60 steeds gestegen. En de samenwerking en uitwisseling tussen de lidstaten heeft onze levens enorm verrijkt.

Dit zijn dingen die we zien als vanzelfsprekend. Maar kijk je verder dan de EU, dan besef je dat dat bijzonder is. En, ook als je alle kritiek op de EU in de beschouwing betreft, dat is een formidabele prestatie.

Maar gek genoeg lukt dat op cruciale onderwerpen heel vaak wél

En ja: besluiten nemen in de EU gaat langzaam. Zoals bij elke overheid, is ook deze overheid als een olietanker.

Daar kun je geen scherpe bochten mee maken, maar je verlegt de koers stukje bij beetje. Je moet het ook eerst met veel lidstaten eens zien te worden. Maar gek genoeg lukt dat op cruciale onderwerpen heel vaak wél.

Juist daarom ben ik niet zo pessimistisch over de gevolgen van de komende verkiezingen als sommige waarzeggers nu zijn. Verkiezingsuitslagen zijn vaak correcties op eerder gevoerde politiek. Maar in onze democratieën, die geënt zijn op consensus, worden extreme uitslagen vaak gedempt door gematigdere krachten.

Onderstroom gaat door

Dat wil niet zeggen dat ik hier zonder zorgen sta. Maar de onderstroom van het Europese gedachtengoed, samenwerking over en weer, gaat volgens mij gewoon door. Hier in Bad Nieuweschans bijvoorbeeld, zie je dat grenzen vandaag de dag vooral op de landkaart bestaan. En misschien eigenlijk altijd al. Want als je hier woont, is het heel gewoon om in Duitsland ergens te eten, te winkelen. Of te tanken. Of te werken. En dat geldt omgekeerd ook. (Behalve het tanken dan)

Grote ontwikkelingen trekken zich niets van grenzen aan. De energietransitie zie ik in zowel Noord-Nederland als in Duitsland in de praktijk grote vormen aannemen. Die nog groter worden, als we de samenwerking die al bestaat nog meer diepte kunnen geven. En dat doen we.

Drukte in De Graanrepubliek

Toen onze landen op slot gingen door Covid en wij in Nederland te weinig IC-bedden hadden om iedereen de zorg te kunnen geven die nodig was, konden we met een ongelooflijk gemak terecht bij de Duitse ziekenhuizen. De grenzen hadden dicht kunnen zijn. Duitsland had kunnen zeggen: eigen patiënten eerst. Maar dat gebeurde niet. Ik ben nog steeds onder de indruk van dat gebaar.

Douze points

En ook de plannen met onze infrastructuur zijn ten diepste grensoverschrijdend. De Wunderlinie, maar ook de Nedersaksenlijn hebben beide de premisse in zich om de verbinding tussen onze landen te verbeteren.

Het herstel van de spoorverbinding tussen Coevorden en Neuenhaus en onze Nedersaksenlijn geven enorme kansen voor scholieren, en studenten, om onderwijs over onze grenzen te gaan volgen. En wat je eenmaal

hebt geleerd, hou je je hele leven meestal vol. Generaties na ons zijn vooral Europeanen, en daarna Duitser of Nederlander, denk ik.

De toekomst kan een extra duwtje krijgen, als we de Lelylijn van Amsterdam niet laten eindigen in Groningen. Maar direct doortrekken naar Hamburg en verder. Laten we elkaar een beetje helpen, om op regionaal niveau de samenwerking over en weer tot bloei te brengen en in bloei te houden. Dat gaat volgens mij, met de Eems-Dollard Regio al zoveel jaar in een centrale rol, heel goed. De EDR is een soort EU in klein formaat, waar iedereen blij van wordt. Laten we daar mee doorgaan.

De aankomende winnaar van het songfestival zegt hetzelfde, maar net even anders. mooi. Onze Joost Klein, in Europapa. 'Welkom in Europa, blijf hier tot ik doodga Euro-pa-pa, Euro-pa-pa'. Ik zeg: douze points voor onze samenwerking!

Afspraken

in mei

4 mei

Kranslegging en toespraak bij de dodenherdenking, Martinierkhof, Groningen

5 mei

Aanwezig bij viering van de bevrijdingsdag, Bevrijdingsbos, Groningen

6 mei

Toespraak bij de voorjaarsreceptie van de Eems-Dollard regio, Bad Nieuweschans

7 mei

Aanwezig bij de installatie van burgemeester Smid in Sint-Michielsgestel

8 mei

Statencommissie inzake consultatie Groningenwet

14 mei

Streekbezoek van de Koning en de Koningin aan het Hogeland

15 mei

Adviesraad Lelylijn, Heerenveen

16 mei

Bezoek Ambassadeurs van Groningen aan Royal Avebe

Te gast bij RTV Noord over het Hoofdlijnenakkoord

18 mei

Stuurgroep Lelylijn, Provinciehuis Lelystad

Bijwonen muziektheater 'Op het spel', Nieuwe Kerk, Groningen

21 mei

Ontmoeting van college van GS met colleges van bestuur van Noorderpoort en Alfacollege, Provinciehuis

Spreker bij 'carrièretour' juridische faculteit, Academiegebouw Groningen

Noord in Nieuwspport: Elke regio telt

22 mei

Werkbezoek minister-president Rutte aan Groningen, Groningen

Extra Statenvergadering in het kader van de regioconsultatie Groningenwet.

23 mei

Ontvangst staatssecretaris Frank Doods (Niedersachsen), provinciehuis

Ontvangst René Miko, de ambassadeur van Tsjechië, provinciehuis

Ontvangst minister Daisuke Nakano van de ambassade van Japan, provinciehuis

24 mei

Provinciale Regietafel Migratie en integratie, provinciehuis

Spreker bij afscheid van Jan-Gerd Heetderks als hoofdpredikant bij de Dienst Justitiële Inrichtingen, Utrecht

25 mei

Extra overleg commissarissen van de Koning met staatssecretaris van justitie en minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over de opvang van asielzoekers.

Paneldiscussie bij een interactieve sessie met jongeren over de Lelylijn.

26 mei

Aanwezig bij Noord in Nieuwspport, Den Haag

30 mei

Stuurgroep grensoverschrijdende samenwerking (GROS), Zwolle Diner 'Health data valley', Groningen

31 mei

Noordelijk convent, Assen

Stukje bij beetje

Er was een tijd, nog niet eens zo heel lang geleden, waarin we met zijn allen wilden dat de gaswinning omlaag ging. Zodat iedereen in Groningen weer veilig in zijn eigen huis kon wonen. Hoe laag dat ‘omlaag’ moest zijn, wisten we niet. Totdat het Staatstoezicht op de Mijnen aangaf dat 12 miljard kuub per jaar waarschijnlijk de lat moest zijn.

Niet lang daarna waren we dat stadium voorbij. De staat besloot de gaswinning te stoppen. En wat ons betreft kon dat beter vandaag dan morgen. En veel mensen die al zo vaak teleurgesteld waren, zeiden: eerst zien en dan geloven. Toch kwamen we zo ver. De putten gingen dicht en er kwam een wet die regelde dat gaswinning uit het Groningenveld verboden werd. Bij het afscheid van Staatssecretaris Hans Vijlbrief, begin juni, waren er

veel mensen die daar uitgebreid bij stil stonden. Het is ongelooflijk maar waar: nu is het werkelijk zo ver. In oktober, als het nieuwe gasjaar begint, gaan we daar uitgebreid bijilstaan. Een gasjaar zonder Groningenveld.

In antwoord op het rapport van de Parlementaire Enquetecommissie Gaswinning, kwam het kabinet met ‘Nij Begun’. Daarin werd een Groningenwet beloofd die de verhoudingen tussen onze regio (ook Noord-Drenthe) en de staat precies moet regelen. Een eerste concept van deze Groningenwet is klaar. Deze maand en ook daarvoor hadden we er onze handen vol aan.

De Groningenwet legt vast dat het kabinet een generatielang investering doet in verduurzaming en sociale en economische projecten. Inwoners krijgen ook de mogelijkheid om schade te laten herstellen zonder dat onderzoek wordt gedaan naar de schadeoorzaak. Dit zijn allemaal beloften die het kabinet deed in ‘Nij Begun: op weg naar erkenning, herstel en perspectief’. Ze vormen samen de belofte om de ereschuld aan Groningen in te lossen.

Hoe zet je een ereschuld en een belofte in een wet? Wij vinden het wetsvoorstel dat in consultatie ligt, nog niet goed genoeg. Het is armpje drukken over woorden als ‘inspanningsverplichting’, ‘zorgplicht’ en ‘resultaatsverplichting’. We zijn er dus nog niet. ‘It ain’t over until it’s over’,

zeggen Amerikanen niet voor niets. Maar het gaat vooruit. Stukje bij beetje. Zodat generaties bestuurders in de regio straks, mocht dat nodig zijn, de bestuurders van het Rijk van die tijd kunnen zeggen: zo hebben we het ooit afgesproken. En daar zijn we nog niet, dus u moet er een tandje bij zetten.

Voor zo’n tekst doen we ons best. In de wetenschap dat als die tekst echt zo in de wet komt, dat dan het echte werk begint. En dat echte werk, dat is: ervoor zorgen dat de generaties na ons dezelfde kansen hebben op een goede toekomst, en in hetzelfde welvaartsniveau leven als de inwoners in de rest van Nederland.

Stukje bij beetje komen we er. Maar ondertussen is het nog lang niet af.

4 juni

't Kon minder, Hans!

Aan goede bedoelingen is meestal geen gebrek. Ook niet in de politiek. Ik ben ervan overtuigd dat de meeste mensen die in de politiek terechtkomen, het goede voor hebben met hun land, hun stad. Dat ze van betekenis willen zijn. Verschil willen maken. Na elke verkiezing worden onze parlementen gevuld met mensen die vastbesloten zijn het goed te doen. De dingen anders en beter aan te pakken. En steeds opnieuw zijn verse ministers, wethouders en gedeputeerden gemotiveerd om het anders te doen dan hun voorgangers. Die idealen worden getest in de taaie praktijk. Ze zeggen niet voor niets dat de weg naar de hel is geplaveid met goede voornemens.

Aan goede bedoelingen was bij ons wel gebrek. De parlementaire enquêtecommissie was daarover snoeihard. En het rapport sprak letterlijk boekdelen. Hoe de problemen werden weggedrukt. Hoe het geld centraal stond. Hoe Gronin-

gen een wingewest werd en de belangen van Groningers steeds opnieuw werden genegeerd. Hoe leveringszekerheid een rookgordijn was. Hoe de beroerde schadeafhandeling nog meer schade veroorzaakte. De staatskas was misschien een goed doel, maar wie had bedacht dat het doel alle middelen heiligt?

Hoe de beroerde schadeafhandeling nog meer schade veroorzaakte

Vliegende start

In de aanloop naar de geboorte van het enquêterapport werd Hans Vijlbrief staatssecretaris van mijnbouw. Ook hij was vastbesloten het goed te doen. Anders aan te pakken. Op een staats-

secretariaat dat voor Vijlbrief niet bestond. Dat werd hij na een lange loopbaan als topambtenaar. En het goede nieuws voor Dick Schoof is: het kán goed aflopen!

En het kan snel gaan. Want het zou niet lang duren. Kwade tongen beweren dat het kabinet maar nét iets langer in het zadel zat dan de kabinetsformatie duurde. Maar dat is overdreven. En het miskent ook de lange periode waarin het kabinet demissionair was. Maar het kabinet

viel te vroeg, al na 544 dagen. Dat is weinig tijd om een Nij Begun te maken.

En hij stond meteen in de actiestand

Het was wel een vliegende start. Ik herinner me dat ik koortsachtig op zoek was naar Vijlbrief's mobiele nummer, omdat ik onderweg was

naar Nieuwsuur om lelijke dingen te zeggen over de voornemens van zijn voorganger. Toen ik hem eindelijk te pakken had, reageerde hij vol begrip. En een paar dagen later, terwijl hij werd beëdigd door de koning, stonden hier mensen in de rij voor een subsidie. Kortom: Hans Vijlbrief moest meteen aan de bak. En hij stond meteen in de actiestand en regelde dingen.

Dat andere onrecht

Hans Vijlbrief was ook zo verstandig om hier heel vaak te zijn. Om niet Haags te blijven, maar om bij ons kantoor te houden. Om consequent te luisteren naar de wat hij de 'zachte geluiden' noemde. Hans wilde weten wat mensen meemaken. Om zo te weten wat hij moest veranderen. En al heel snel kwam het moment dat hij even veel verhalen kon vertellen over wat er mis was als doorgewinterde gemeentebestuurders en gelouterde Kamerleden.

Hans raakte diep vertrouwd met dat ándere onrecht. Dat je bovenop de schade en de onveiligheid de bureaucratie, het lange wachten en de grote onzekerheid er gratis verkrijgt. Het gedoe en de ellende die het veel inwoners opleverde. Ik merkte aan Hans dat hij die verhalen nodig had. Dat ze hem motiveerden om zijn goede bedoelingen in daden om te zetten. Om vaart te maken. Om lange, taaie gesprekken te voeren, in Den Haag en in Groningen. En door te

gaan, ook als zijn rug hem vertelde dat het beter was om even te stoppen.

En al zijn slimheid en ervaring inzette

We hebben in weinig jaren veel uren met elkaar doorgebracht. Lang gesproken over hoe dingen beter moeten. En hoe je een ereschuld inlost. Vaak zitten onderhandelen, hoewel we ontkenden dat we dat deden. Maar het maakt een enorm verschil dat wij, ook op de momenten dat we het niet met elkaar eens waren, zeker wisten dat aan de overkant van de tafel iemand zat die werk maakte van zijn idealen. En die al zijn slimheid en ervaring inzette om die in Groningen én Den Haag te realiseren. Het definitieve einde van de gaswinning. Een betere afhandeling van schade en versterking. En een nieuw begin met Groningen.

Alles goud?

We hebben herhaaldelijk gezien met hoeveel onverzettelijkheid en emotionele betrokkenheid Hans voor Groningen in de weer was. En hoe hij - in zijn eigen woorden - vertrouwen won door vertrouwen te geven. Niet te beroerd om harde grenzen te trekken. Hans maakte indruk door - demissionair en wel - te dreigen met aftreden als de Eerste Kamer de behandeling van de wet die het sluiten van de

putten moest regelen, zou uitstellen. 'Dat ga ik politiek niet meemaken. Dan ga ik wat anders doen'. In combinatie met de onrust hier in Groningen heeft dat vast geholpen om, laten we zeggen, het inzicht in de Eerste Kamer te doen veranderen.

Was het dan allemaal goud, wat Hans aanraakte? Nee, dat kan natuurlijk niet. We hebben ook vanuit Groningen te vaak lopen duwen en trekken om voor onze inwoners meer voor elkaar te krijgen. Dat zorgde er ook voor dat de vele gesprekken die we hadden lang niet allemaal gezellig waren. Maar er was altijd wederzijds respect. En de overtuiging dat we zonder Hans niet waren gekomen waar we nu staan.

Niet per definitie een voordeel voor ons

Is het mogelijk om na het trauma van de gaswinning een streep te trekken. De gaswinning definitief te beëindigen. En een nieuw begin te maken? We denken allebei dat dat zo is. En we denken allebei dat je daarvoor meer tijd nodig hebt, dan Hans heeft gekregen. De belangrijkste beperking is de tijd. Ook als Staatssecretaris Vijlbrief de vier jaar had volgemaakt, was het nog niet klaar geweest. Maar van ons had hij beslist nog even mogen blijven.

Winst is bovenal dat het Rijk zich de komende dertig jaar committeert aan Groningen. De wet die dat regelt, zal zijn opvolger naar de Tweede Kamer sturen. Daar rekenen we op. Net zoals we erop rekenen, dat Hans als lid van die Tweede Kamer kritisch zal kijken - samen met ons - hoe het verder gaat.

Beste Hans,

Heel erg bedankt voor alles wat je in en voor Groningen hebt gedaan. Voor je bereikbaarheid. Voor de tomeloze energie waarmee je je met ons hebt verbonden. Je had het profiel van een financieel deskundige. En van één van de beste onderhandelaars van het rijk. Dat is niet per definitie een voordeel voor ons. Maar je ontpopte je eigenlijk vanaf de start als een zeer goed verstaander van onze misère. Als een praktische, ervaren idealist, die dingen voor elkaar kreeg. Dat schept een band.

Familie kun je worden. Meestal door geboorte. Of door bij elkaar te gaan wonen. Maar sommige mensen worden in de loop van je leven een soort familie. Zo is het ook met Groningers. Je kunt als Groninger geboren worden. Je kunt in Groningen gaan wonen. Je kunt ook Groninger worden door je lot te verbinden met dat van Groningers. En er dan, met vereende krachten, het beste van te maken. Ik denk dat dat gelukt is, Hans. Dank daarvoor. 't Kon minder!

7 juni

De hemel onder handbereik

Een van de prettige bijkomstigheden van het ambt van commissaris van de Koning in Groningen is dat je werkkamer uitzicht heeft op het koor van de Martinikerk. De oudste kerk van Groningen, met een carillon dat elk uur een koraal speelt. En met organisten die op het mooiste orgel van de wereld fantastische muziek maken.

Maakt u zich geen zorgen. De meeste dagen heb ik zoveel te doen dat de muziek en deze kerk, die al zo veel eeuwen de plek is waar Groningers elkaar treffen, niet meer zijn dan de vanzelfsprekende achtergrond van mijn werk. Hoogstens heb ik vlak na elk heel uur een psalm in mijn hoofd. Maar toch: 't kon minder! Sterker nog: het is natuurlijk van een ongehoeflijke rijkdom om in zo'n omgeving te mogen werken. In zekere zin is het de hemel.

De hemel (1)

En hier achter mij, aan de binnenkant van de gewelven hier in de kerk, waar de blauwe luchten en de sterretjes van goud zijn aangebracht, kan iedere bezoeker op de secco's zien hoe Middeleeuwse schilders dachten dat de Bijbelse verhalen en de hemel er uitzagen. Wie goed kijkt, ziet bekende dingen. Want in die hemel treft u Groningse boerderijen aan. En bruggen. Groningen als het decor voor Bijbelverhalen. Groningen als de hemel. Ook dat kon minder. En ook al weten we dat maar een enkele schilder in de Middeleeuwen in staat was om verre reizen te maken, het is toch een mooie gedachte dat de hemel kon worden geschilderd als een arcadisch Gronings landschap.

De hemel (2)

Voor Egbert Modderman is de Martinikerk zelf waarschijnlijk de hemel. Want ga maar na. Je bent een schilder in opleiding bij de Academie Minerva. Je zit in je tweede jaar. En je krijgt onverwachts de vraag of je een werk wil maken dat hier, in de kerk, kan komen te hangen. Dan, stel ik me zo voor, knijp je je wel even in je arm. Gebeurt dit echt?

En inderdaad, het was echt. En zo kwam het dat Modderman in feite zijn eerste grote werk schilderde. Een werk, dat later het begin bleek van een reeks. Een reeks, waarvan vanmiddag de laatste wordt onthuld. Jaren na het eerste werk dat Modderman maakte, en dat naast het orgel hangt. Een afbeelding van Sint Martinus, die zijn mantel deelt met een bedelaar.

Dat schilderij was de vliegende start van de carrière die Modderman daarna maakte. Hij verlegde op verzoek van de stichting zijn aandacht naar de andere kant van de kerk. Naar de kant van het provinciehuis. De kant die zevenhoekig is. En zich dus prima leende voor een reeks van zeven grote schilderijen. Zeven werken van barmhartigheid.

Zeven of acht?

Modderman ging aan het werk. Successievelijk leverde hij vanaf 2017 elk jaar een schilderij af. De snelle rekenaars zullen zien dat er iets wél en iets niet klopt. Een zevenhoekige muur, geschikt voor 7 schilderijen. En een schilder die daar in de periode 2017-2024 mee bezig is. In zeven jaar dus. Het lijkt wel alsof er over is nagedacht.

Maar ik heb begrepen, dat het toeval is. En ik wil elke suggestie verwerpen dat ik vind dat de schilder geen harde werker is. Ik bedoel: zeven jaar voor zeven schilderijen klinkt als te doen. Maar hij werkt er natuurlijk niet elke dag aan. En we weten allemaal: zeven jaar is eigenlijk voorbij voor je het weet.

Het behoeden van het gemeenschappelijk huis

Maar zeven? We hadden toch al Sint Maarten die een naakte bedelaar kleedt? Eén van de zeven werken van barmhartigheid is het kleden van naakten. Zeven plus één is acht. Is er dan niet één schilderij te veel? Modderman heeft dat opgelost door gebruik te maken van het achtste werk van barmhartigheid, dat Paus Franciscus in 2016 heeft toegevoegd aan de zeven bestaande: het behoeden van het gemeenschappelijk huis. Zorg voor de schepping. Ik zie de bisschop waarderend knikken: niet slecht voor een protestant. Terecht, want daarover gaat het laatste schilderij dat we vandaag onthullen.

Vorbij het wonder

Het verhaal op de schilderijen van Modderman heeft in deze reeks altijd een religieuze oorsprong. Maar,

anders dan de schilders die hun basis hadden in het katholieke geloof, zien we op de schilderijen van Modderman geen wonder dat wordt verricht. Geen heiligen of apostelen met een aureool, geen ridders die met een groot zwaard het onrecht te lijf gaan.

Modderman is vooral geïnteresseerd wat er gebeurt als het wonder nog moet gebeuren. Of is gebeurd. We zien niet de held, om het zwartwit te zeggen. Modderman schildert voorbij het wonder. En kiest altijd voor min of meer 'gewone' mensen. Vlak vóór het wonder gebeurt.

We zien bijvoorbeeld een vrouw die verdriet heeft omdat haar zoon heeft verloren. En daarmee haar toekomst. We zien ook het chagrijn en onbegrip

van de broer, die ziet hoe zijn vader zich ontfermt over zijn losbandige jongere broer. En vragen ons af wie de echte verloren zoon is.

Empathie

Het mooie is ook, dat je dat 'gewone' van de mensen op de schilderijen van Modderman ook vrij letterlijk kunt nemen. De mensen die model hebben gestaan voor deze schilderijen zijn vandaag hier aanwezig in de zaal. De vrouw die model stond voor de zwangere Maria is intussen bevallen. En ik kan u zeggen, zoals de tekst gelukkig vaak gaat: moeder en kind maken het goed. Als u op zaterdag koffie haalt in een van de winkels van Simon Levelt, hier in de stad, dan is er een kans dat u haar ziet. De treurende moeder, die haar zoon ten grave moet brengen.

De werken van barmhartigheid, laat Modderman ons zien, draaien vooral om empathie. Om inlevingsvermogen. De ander zien. De ander vragen: wat heb je nodig. Zijn schilderijen roepen niet alleen bij de kijker die empathie op. Ze stellen diezelfde kijker ook de vraag: wat vind je er zelf van? Wat zou jij doen? En dat komt, denk ik, omdat op elk schilderij wel één persoon staat die de kijker indringend in de ogen kijkt. De bezoeker als het ware opzoekt. We worden van toeschouwers een beetje deelnemers.

Wat zou jij doen?

Het is zonneklaar dat Modderman de verhalen uit de Bijbel kent. En ze virtuoos koppelt aan werken van barmhartigheid. Toch doen zijn schilderijen niet gedateerd aan, zoals in oude religieuze kunst. Juist omdat hij zo nadenkt over het tafereel dat hij wil schilderen. En daarbij het wonder laat voor wat het is. Modderman verdiept zich in de mensen op zijn doek.

Het past hier

Op vrijwel alle werken treft u de kleur blauw aan. De kleur die u ook ziet op het gewelf van de kerk waar de schilderijen hangen, maar dan heel hoog in de lucht. Ook dat zorgt ervoor, dat het werk hier zo goed past.

Ik mocht voor deze onthulling – vorige week – even komen kijken naar wat ik eigenlijk ga onthullen. Ik werd toen getroffen door het doek waarmee het laatste schilderij nog werd verborgen gehouden voor het publiek. Het was hetzelfde doek dat we op sommige andere schilderijen zien.

Die zuinigheid – die calvinistische soberheid – eigenlijk past het heel goed bij deze reeks. Een reeks die, zoals ik zei, de carrière van Egbert Modderman in een stroomversnelling bracht. Nog voordat die carrière eigenlijk al was begonnen.

Kaler en kaler

Met het schilderij dat we zo gaan zien, De Zorg om de Schepping, is Modderman hier in de Martinikerk klaar. We zien Jona, die de inwoners van de stad Nineve waarschuwde voor hun hedonistische gedrag. En dreigde met de aangekondigde vernietiging. De Jona, die zich beklagt tegen God dat de boom waaronder hij schuilt tegen de brandende zon is verdord.

In het Bijbelse verhaal vertelt God Jona dat hij zich niet zo druk moet maken om die ene boom. Hij kan zich beter druk maken om het grotere verhaal. En zich zorgen maken om de inwoners van Nineve, de stad, het vee, de gewassen.

Modderman heeft dit verhaal kaler en kaler gemaakt en alleen de essentie geschilderd. En daarmee treffend verbeeld hoe wij mensen vandaag de dag met ons gezamenlijk huis omgaan. Zijn schilderij is, met andere woorden, buitengewoon actueel.

*De schilder noemt
het zijn levenswerk.
Maar daarvoor is hij
nog te jong, vind ik*

Ik feliciteer iedereen die de Martinikerk een warm hart toedraagt met dit laatste schilderij. Steeds meer scholen komen hier, om hun lessen filosofie wat aanschouwen-der te maken. Zeker als die lessen gaan over zingeving. Deze Werken van Barmhartigheid zijn het meer dan waard. Ze zetten je echt aan tot nadenken. Ook trouwens, als je geen scholier bent.

Ik feliciteer ook Egbert Modderman met dit laatste schilderij in deze reeks. Er komt zo een einde aan een ongelooflijk avontuur. Het waren zeven ongelooflijke jaren. De schilder noemt het zijn levenswerk. Maar daarvoor is hij nog te jong, vind ik. The best is yet to come!

22 juni

Het geelste diekgat van de wereld

De Carel Coenraadpolder is een iconische plek. Al lange tijd. Hoeveel foto's zijn hier wel niet genomen. Door inwoners, die de weidsheid van onze provincie ook thuis nog eens willen bekijken. En natuurlijk door toeristen uit net buitenland, die foto's als bewijsmateriaal kunnen gebruiken om te laten zien dat het er hier echt zo uit ziet.

Hier is de weidsheid enorm. Hier raken de akkers en de wolken elkaar - ergens aan het eind van de horizon, van zo'n 1500 hectare. Hier heb je de ruimte. En juist dit diekgat, deze coupure in de slapersdijk, benadrukt die ruimte. 'Het geelste diekgat van de wereld,' zegt een aanwezige trots.

Ik voel me in de Carel Coenraadpolder altijd thuis. Als je bent opgegroeid in de Noordoostpolder, dan kom je hier

in een vertrouwde omgeving. Al denk ik dat veel bewoners van de Noordoostpolder een onrustig gevoel zouden krijgen bij het woord 'diekgat'. En al helemaal als je dat dan ook nog gaat openen!

Enthousiast

Toch gaan we dat doen, vandaag. Een feestje bij een diekgat. Ik tref er de eerste Carel Coenraad-babies, nu dames op leeftijd. Ik spreek er de oudste bewoners. De burgemeester. En Harm-Evert Waalkens, de trotse voorzitter van het bestuur. De renovatie van het diekgat werd mogelijk gemaakt met een bijdrage van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Dat bewijst wat dit is. Cultureel erfgoed. Het ziet er prachtig uit. Warm geel. Niet voor niets is deze kleur geel één van de kleuren die we als provincie Groningen

ook gebruiken. Dit is Groningen zoals we het graag zien. Dit is ook het Groningen van de ongelooflijk vruchtbare grond. Het Groningen van de suikerbieten. Het graan. De aardappels.

De mannen die 100 jaar terug de dijk hebben aangebracht, als begin van de inpoldering, waren waarschijnlijk wat minder enthousiast. Want wat hebben zij afgezien. Vaak tot hun middel in het water, het zoute water. Lange dagen aan het werk. En daarna eten

in Spartaanse barakken. Slapen in bedden die niet om over naar huis te schrijven waren. En heel soms verlof, om thuis even op adem te kunnen komen.

Maar ze hadden geen keus. De inpoldering was een werkverschaffingsproject. Werkverschaffing was verplicht voor wie een uitkering had. Het was voor de mannen die hier aan het spitten waren dít of de bedelstaf. De werkverschaffing ten

behoefte van de inpoldering, was een beproefde methode. Ook de Wieringermeerpolder en de Noordoostpolder maakten er gebruik van. Deze arbeid kostte niet veel. En dan kun je de financiering rond krijgen.

De laatste

De Carel Coenraadpolder is in Groningen de laatste polder die is gewonnen op de zee. Boeren in de buurt en investeerders via de provincie waren de financiers. En mijn voorganger, de toenmalig commissaris van de Koningin, Carel Coenraad Geertsema, nam het besluit. We gaan het doen. Hij wist toen nog niet dat de polder later zijn naam zou gaan dragen.

Symbolischer krijgen we het niet, denk ik

En hij kon ook niet weten dat dit de laatste polder in Groningen zou gaan worden. Want het idee om hierna nóg een polder te ontwikkelen, sneuvelde ergens in de jaren '70. Toen al werd een afweging gemaakt tussen de economie - de landbouw - aan de ene kant, en de ecologie - de natuur - aan de andere kant.

De kluten en de kwelders wonnen het. En de liefde voor de natuur. Er lag al een sluis bij de Punt van Reide, om het water te verwerken voor een

nog aan te leggen buitendijks kanaal. Een investering van 30 miljoen gulden. Het kunstwerk lag al klaar. Maar de polder kwam er niet. De 'kluutcrisis' werd beslecht in het voordeel van de kluten.

Toen ik op het internet zocht naar de geschiedenis van de Dollard-sluis, en dus het Dollard-kanaal, kwam ik op een site die doorverwees naar de website van Het Groninger Landschap. Ik klikte dapper door. En kreeg de mededeling: deze pagina bestaat niet meer. Symbolischer krijgen we het niet, denk ik.

Schotbalkhuisje

We vieren vandaag niet alleen 100 jaar CC-polder, met een vers geverfd diekgat. We hebben ook nog een schotbalkhuisje, dat is opgeknapt. De balken die ooit bij hoogwater werden gebruikt, hoeven er geen plek meer in te krijgen. Want de dijken om de Dollard zijn nu veel hoger dan eerder. Daardoor kan dit schotbalkhuisje (wat een mooi woord toch) straks gebruikt worden om het verhaal van deze polder te vertellen.

En dat is deels het verhaal dat de welvaart die deze polder opbracht, niet overal gelijk terecht kwam. Dat kun je vandaag de dag nog altijd zien, als je bijvoorbeeld door Beerta of Finsterwolde heen rijdt. Al is het wel zo dat de komst van Blauwestad de omliggende dorpen zichtbaar heeft verbeterd. Huizen krijgen weer een lik verf,

en in de zomer is er veel te doen. De Carel Coenraadpolder speelt ook een rol in het verhaal dat Frank Westerman vertelt, in zijn klassieker De Graanrepubliek. Het verhaal over het Oldambt, de landbouw en de alsmaar doorgaande schaalvergroting, en de huidige crisis in de landbouw.

'Het ging er ruig aan toe', heette het eufemistisch

Maar de Carel Coenraadpolder bergt meer verhalen. Bijvoorbeeld het dramatische verhaal van de barakken. De barakken die er eerst voor de slikwerkers waren. Waar na de Tweede Wereldoorlog de NSB'ers behoorlijk te grazen zijn genomen. 'Het ging er ruig aan toe', heette het eufemistisch.

Diezelfde barakken, waar nog weer later voormalige KNIL-soldaten en hun gezinnen woonden - vertrokken uit voormalig Indonesië, geland aan de rand van ons land. En die uiteindelijk werden gedwongen om te verhuizen naar Foxhol. Ze moesten in de bus. Hun huizen werden gesloopt. En er werden bomen geplant.

Door die recente geschiedenis kennen veel mensen niet de oudere naam van wat we nu het 'Ambonezenbosje' noemen. Het was Dollart-Süd, een verwijzing naar de kanonnen die de

Duitsers hier hadden neergezet. Een deel van de kustverdediging, waarmee de Duitsers in de laatste dagen van de oorlog fel verzet boden tegen de Canadese en Poolse bevrijders in Delfzijl en rond Appingedam.

Eeuwig?

En zo blijkt maar, dat ook een polder van net honderd jaar ons al veel verhalen kan vertellen. Verhalen waarin wij mensen eigenlijk passanten zijn. En wat blijft is de weidsheid, de plek waar de hemel de aarde aanraakt, ergens in de verte.

Het zijn kwetsbare, door mensen gemaakte constructies

Polders zijn kunstwerken. Het zijn kwetsbare, door mensen gemaakte constructies. Dus het is overmoedig om de Carel Coenraadpolder na zijn eerste eeuw al 'eeuwig' te noemen. Maar er is reden om elkaar geluk te wensen met het eerste eeuwfeest van deze polder. Elkaar verhalen te vertellen over vroeger. En ver weg te kijken, de toekomst tegemoet. Op de volgende honderd jaar!

Afspraken

in juni

3 juni

Kring van commissarissen van de Koning, Utrecht

4 juni

Afscheid staatssecretaris Vijlbrief, Loppersum

Overleg met Statenfractie ChristenUnie, Provinciehuis

5 juni

Vergadering Provinciale Staten, inclusief petitie Milieudefensie

6 juni

Lezing op symposium 'Passende banen', De Hanze

Diner Groningensail, Groninger Museum

7 juni

Werkbezoek aan Groninger Landschap, Midwolda

8 juni

Ontvangst Ridderschap Groningen, Provinciehuis

10 juni

Derde Bestuurlijk Overleg Deltaplan van Noordelijk Nederland, Heerenveen

Afnemen ambtsead voor provinciale ambtenaren, Provinciehuis

Welkomstwoord Landbouwdiner, Ter Apel

12 juni

Gesprek met nieuwe Statenleden, Provinciehuis

13 juni

Opening Delfsail, Delfzijl

14 juni

Aanwezig bij doop twee schepen door Koningin Maxima, Delfzijl

16 juni

Ontmoeting van het College van GS met de directie van Tennet, Eemshaven

Diner met de afdeling advisering van de Raad van State, Groningen

Foto: Provincie Groningen, Kransen op de Ossenmarkt, ter herdenking van de slavernij

17 juni

Vergadering college van Gedeputeerde Staten, Haren

Regioberaad over consultatie Groningenwet, Provinciehuis

19 juni

Werkbezoek Brussel

20 juni

Werkbezoek Brussel

22 juni

Spreek bij '100 jaar Carel Coenraadpolder', Finsterwolde

24 juni

Kring van commissarissen van de Koning, afscheid van collega Jaap Smit, Den Haag

Vergadering Seniorenconvent, Provinciehuis

27 juni

Opening 'Op Roakeldais', Warffum

28 juni

Social Event, Kring van commissarissen van de Koning, Den Haag

Bezoek aan het Malieveld, één dag voor Veteranendag, Den Haag

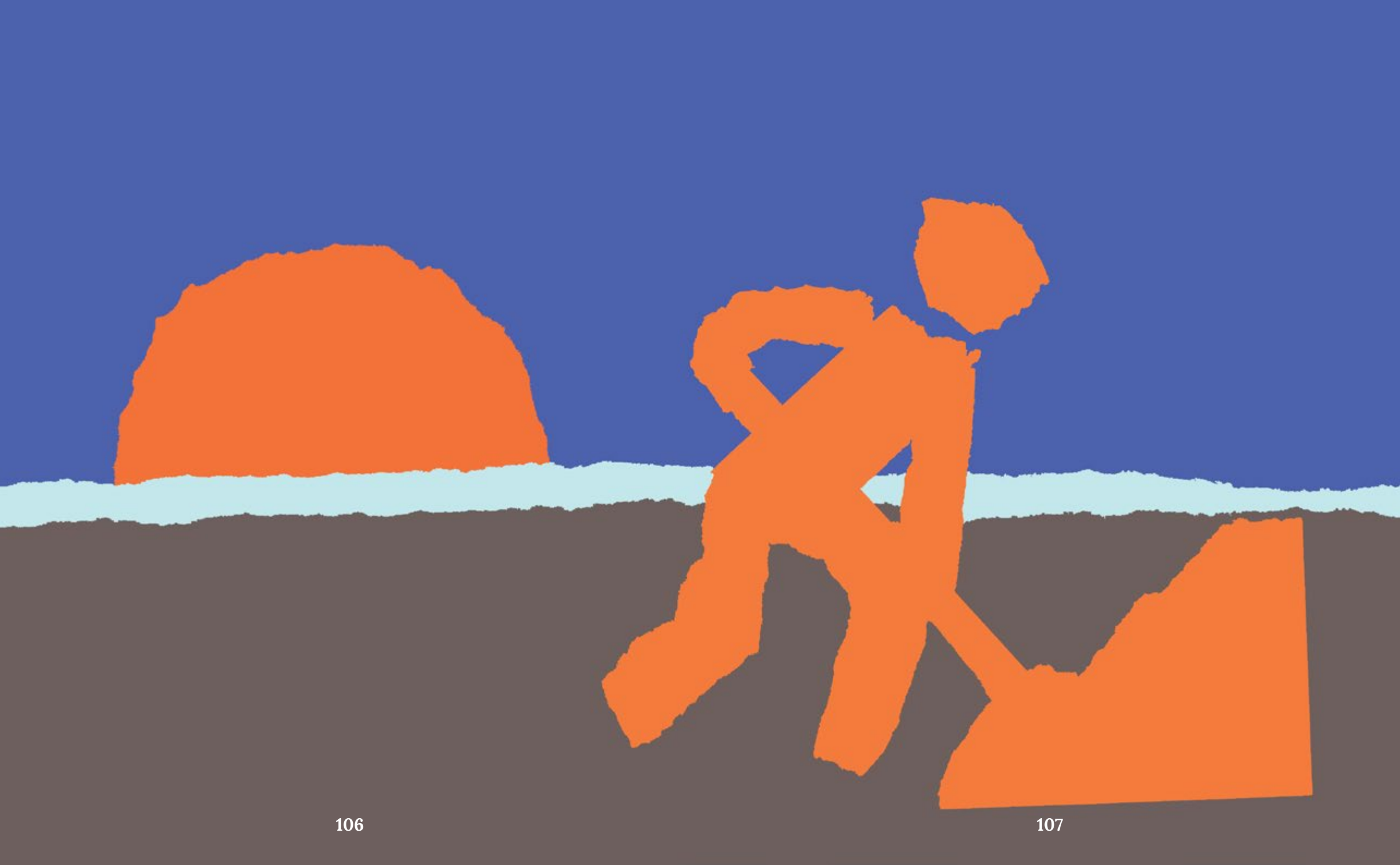
29 juni

Startschot 'Coast-to-coast-challenge' Nierstichting, Zoutkamp

30 juni

Kranslegging bij 'Dag van het besef', herdenking transatlantische slavernij in Groningen, Ossenmarkt Groningen

En doooooorrrr!

Het was een lange, hete zomer. Waarin het goed vakantieviereen was. Waarin we samen konden genieten van de fantastische prestaties van Nederlandse (en ook Groningse) sporters. Maar niet voor iedereen was het rustig aan. Want als je aan het einde van de zomer - vlak voordat het nieuwe studiejaar begint en veel mensen vanwege hun werk de stad weer opzoeken - de Ring-Zuid wil openen, dan moet je een eindsprint inzetten om dat voor elkaar te krijgen. En ook dat gebeurde. Bouwers die onder alle denkbare weersomstandigheden al aan onze ring hadden gewerkt, zetten zich in de afgelopen zomer opnieuw schrap. Warm of nat? We moeten door!

Het is gelukt. Misschien geen gouden plak, maar wel een topprestatie. En dat vonden veel mensen die in de

toekomst van de ring gebruik zullen maken. Ze konden niet wachten tot de officiële openstelling, zondagavond. Tienduizenden mensen pakten zaterdag al de kans om voor één keertje te kunnen wandelen op de ringweg. Zelfs zoveel, dat de files, de belangrijkste reden om de ringweg te vernieuwen, hun gezicht toch weer lieten zien. Er ontstonden opstoppingen, zowel bij de ingang van het bouwterrein om de weg op te lopen als bij het vertrek.

Warm of nat?
We moeten door!

Mooi

Wat was het een feest, de opening. En wat is iedereen blij. Iedereen die al die jaren de auto liet staan en op een andere manier de stad inkwam voor zijn of haar werk. Bewoners aan omliggende straten die te maken hadden met herrie en met meer verkeer vanwege omleidingen in hun wijken. Ondernemers in de binnenstad, die hun adem inhielden omdat hun bereikbaarheid onder druk stond. En daarmee ook hun omzet.

Wat is-tie mooi geworden, de ringweg. En dat terwijl het werk nog niet eens helemaal af is. En wat rijdt het verkeer op de drukke momenten van

de dag er soepel en snel door. Het is misschien hier en daar wennen: dat je links moet aanhouden om even later rechtsaf te kunnen - of andersom. Maar de aanwijzingen zijn duidelijk, het licht in de 'tunnels' (die geen tunnels zijn) is helder en de hoogteverschillen en de bochten geven de ring zelfs een beetje een buitenlandse allure. Of nee... voor zo mooi verzorgde infrastructuur moet je toch eigenlijk bij ons zijn. In Nederland. Om precies te zijn: in Groningen.

Zoals gezegd: het werk is nog niet helemaal af. Maar we kunnen allemaal weer door. Een gedroomd einde van de zomerperiode. En doooooorrrr!

10 juli

Herstel Groningen!

De wet is er duidelijk over: “Een lid van provinciale staten is niet tevens: ... staatssecretaris.” Dus zodra de koning vorige week een handtekening zette onder het besluit waarmee Eddie van Marum werd benoemd tot staatssecretaris, hield Eddies lidmaatschap van de staten van Groningen op.

Het overkomt wel meer mensen het leven niet langer is te verenigen met het lidmaatschap van onze Staten. Ook wel eens omdat het wettelijk onverenigbaar is – het overkomt veel verse gedeputeerden. Maar deze aanleiding heb ik nog nooit meegemaakt.

Gebiedende wijs

En er is meer historisch. Nog nooit eerder had een provincie een ‘eigen’ staatssecretaris. Hans Vijlbrief, in veel opzichten de voorganger van Eddie van Marum, beschouwde zichzelf als Staatssecretaris Groningen. Maar hij was Staatssecretaris Mijnbouw.

En dat gaf hem een bijzondere betrokkenheid bij onze provincie. Eddie is benoemd tot Staatssecretaris Herstel Groningen. Dat is uniek. En het is een gelukwens waard.

Geen ‘Groningenzaken’. Of ‘Mijnbouw’. Maar: ‘Herstel Groningen’

Vandaag nam Eddie van Marum afscheid van Provinciale Staten van Groningen. En ik mocht hem namens Provinciale Staten alle geluk wensen in zijn nieuwe betrekking, die Haags en Gronings tegelijk is. Groningen is onderdeel van Nederland. Dus alle staatssecretarissen zijn ónze staatssecretaris. Maar voor één van hen geldt dat in het bijzonder.

Foto: DVHN

En er is nóg iets wat nog niet eerder is voorgekomen. De functieomschrijving ‘Herstel Groningen’ is natuurlijk bewust gekozen. Je kunt het lezen als dat Van Marum belast is met het herstel van Groningen. Maar nog nooit eerder was de portefeuille van een bewindspersoon geformuleerd als een opdracht. Geen ‘Groningenzaken’. Of ‘Mijnbouw’. Maar: ‘Herstel Groningen’. Ik lees het als gebiedende wijs. Geen enkele bewindspersoon in de geschiedenis van Nederland kreeg zo’n duidelijke opdracht als onze Eddie van Marum.

Markant

Onze Eddie. Want de Staten nemen afscheid van een geprofileerd Statenlid. Eddie wist in weinig tijd een stevig profiel op te bouwen. In maart vorig jaar werd hij geïnstalleerd als tweede op de lijst van de BBB. Hij was toen al lang betrokken bij de vorming van de partij. En samen met lijsttrekker Gouke Moes onderhandelde hij na de verkiezingsuitslag over de totstandkoming van de nieuwe coalitie. Ard van der Tuuk begeleidde de informatie en de formatie.

Maar de persoonlijke contacten van Eddie van Marum met kandidaat-ge-deputeerden speelden een belangrijke rol in de vorming van het college.

Dat gaat je door het vel

Het zou tot juni duren, voordat Eddie van Marum zijn maidenspeech hield. Niet dat hij zich voor die tijd inhield. We hebben het even nageteld. In de Statencommissie voorafgaand aan zijn maidenspeech, voerde het lid Van Marum maar liefst 59 keer het woord over de Transitie Landelijk Gebied. Alleen de voorzitter was vaker aan het woord. Maar dat was meestal om 'De heer Van Marum' opnieuw het woord te geven.

Het was een voorteken van Eddies enorme betrokkenheid. Bij weidevogels. Maar ook bij mensen. In zijn maidenspeech vertelde Eddie over zijn motieven om weer politiek actief te worden - want in een grijs verleden was hij ook al lokaal actief. Dat was: "om te kijken of we de menselijkheid, door begrip voor de werkelijke situatie, en de politieke realiteit weer bij elkaar kunnen brengen. En dat we niet zozeer ons politieke gevecht voorop moeten stellen, maar het doel om met elkáár als volksvertegenwoordigers wat te bereiken."

Statenlid van Marum schuwde de confronterende verhalen niet. Hij had gezien hoe de gaswinning mensen sloopte. Als schade-expert en uitvaartverzorger. Hij vertelde hoe hij een grote, sterke man had zien bezwijken onder de druk. "Hij kon hier niet meer tegen. En hij at niet meer. Uiteindelijk heb ik die man, met 48 kilo nog, uit huis gedragen. Dat gaat je door het vel."

Spreekbuis

We hebben Eddie leren kennen als openhartig, betrokken en verbindend. Toen Meint Kolthof van de Partij voor de Dieren vertrok - je zou zeggen de tegenpool van de BBB - stond Eddie erop om hem persoonlijk toe te spreken. Want meer dan van de politieke scheidslijnen is Eddie van de persoonlijke betrokkenheid.

Dat we elkaar in de komende tijd niet los zullen laten

Met die eigenschappen was hij niet alleen een toegankelijk luisterend oor, maar werd hij ook een natuurlijke spreekbuis voor onder andere gedupeerden van bevingsschade. Of van boeren die met stikstofmaatregelen te maken kregen. Eddie wil dingen 'met elkaar' doen. En samen met de Partij voor de Dieren maakte hij zich sterk voor de wildopvang.

Foto: Vogelbescherming

Dat 'met elkaar' wordt ongetwijfeld ook het motto van de staatssecretaris Herstel Groningen. Het gaat Eddie niet zozeer om de politieke kunstjes, maar hij wil de menselijkheid en de politieke realiteit bij elkaar brengen, voor alle Groningers die schade in hun huizen hebben en die het vertrouwen in de overheid kwijt zijn geraakt.

Beste Eddie,

Je moet je manifesteren in Den Haag. En je gaat een aantal dagen per week kantoor houden in Groningen. Dus we komen elkaar nog vaak genoeg tegen. Maar vanaf deze plek wil ik onze dank uitspreken voor je bijdrage aan de provinciale democratie.

En je succes wensen in je nieuwe rol. Ik hoop dat je in staat bent een krachtige bijdrage te leveren aan het herstel van Groningen. We kennen elkaar inmiddels een beetje. We delen de ambitie om voor onze inwoners het verschil te maken. En om Groningen ook voor volgende generaties een provincie te laten zijn, waar het goed wonen en werken is. Waar ze volop over kunnen snakk'n. Je krijgt van mij de rituele 'tegel' voor Statenleden die afscheid nemen. En de plechtige belofte dat we elkaar in de komende tijd niet los zullen laten. We wensen je alle succes.

17 juli

Even stoppen met strijden

We hebben het gehaald. Het zit erop. We kunnen de zomer in. Eindelijk rust. Hopelijk meer zon en minder regen. Ons opladen voor een nieuw seizoen. Maar voordat het zover is, wil ik nog wat zeggen. We werken in een prachtig decor. In een arena die al eeuwenlang het toneel is van visionaire besluiten én moeizame compromissen. Van problemen en oplossingen en nieuwe problemen. Van tegenstellingen, van conflicten, van ideeënstrijd. Over dat laatste, de ideeënstrijd heb ik trouwens slecht nieuws.

Waardenloos

De politicoloog Tom van der Meer (UvA) schreef onlangs een boek onder de titel 'Waardenloze politiek: Hoe de Nederlandse politiek de kunst van het conflict verloor'. Hij beschrijft de teloorgang van de ideeënstrijd in de Nederlandse politiek. Hoe die in de afgelopen decennia veranderde in

een gevecht tussen de oppermachtige technocratie en kansloos verzet daartegen. Van der Meer vindt dat politiek weer meer een strijd tussen ideeën moet worden.

Ik weet nog niet of dat de kern van het probleem is. Maar ik denk wel dat er veel te winnen is als Nederlandse politici meer hun ideeën in de strijd gooien. Die strijd is oer-democratisch en is aangenamer om naar te kijken dan persoonlijke aanvallen en korte filmpjes voor gebruik in de eigen bubbel: hoe het ene kamerlid het andere kamerlid 'sloopt'. Alsof de politiek daarvoor is bedoeld.

Ik ben er trots op dat de Staten van Groningen zich niet door dat negativisme op sleeptouw laten nemen. En dat we het debat met zijn allen in de vingers beginnen te krijgen. Hoe we op een prettige manier van mening kunnen verschillen. En hoe we in

Foto: Stella Dekker

veel gevallen (in die veel te lange schorsingen) een overeenstemming kunnen bereiken waar iedereen door wint.

Hete vuren

Het viel vorige week meerdere Statenleden op. En het mooie was, dat ze het ook benoemden. Dat we bij de Algemene Beschouwingen allemaal kleur bekenden, met inzet onze ambities verwoordden. En dat we daar een goed debat over voerden. Ik vind het plezierig om zulke vergaderingen voor te zitten. En ik kan me voorstellen, dat het voor Statenleden ook plezierig is.

Een moment dat de strijd niet meer over ideeën ging

Als je dan toch veel tijd met elkaar doorbrengt om werk te maken van je idealen en om het beste voor de inwoners van Groningen voor elkaar te krijgen, dan is er niets op tegen om collegiale verhoudingen te hebben. Om plezier te hebben met elkaar Tijdens de ideeënstrijd.

Deze zaal kan wel een stootje hebben. De muren hebben voor hetere vuren gestaan. Ik heb voor alle Statenleden – en voor de medewerkers van de griffie – een geschiedkundig stripboek over een van de zwaarste perioden uit de geschiedenis van Groningen. Een moment dat de strijd niet meer over ideeën ging. En de Staten van Groningen plotseling ongekend eendrachtig werden. Vakantielectuur, zodat we het allemaal weer weten, aan het eind van de vakantie, op 28 augustus.

Liefhebberij

Te midden van alle strijd is één ding goed om te onthouden. De liefhebberij. Statenleden zijn geen beroeps-politici. Het zijn liefhebbers. Van hun dorp of stad. Van onze provincie. En ongetwijfeld ook van het politieke bedrijf. Ze doen het ‘er naast’. Waar-naast? Naast de rest van hun leven. Hun werk. Hun gezin. Een ziek familielid. Of vrijwilligerswerk voor de school van je kinderen, de kerk of de voetbalvereniging. Verbazend dat mensen voor al die dingen tijd weten te vinden.

We kennen allemaal wel voorbeelden om ons heen, van mensen die tijdelijk uitvallen

Soms is dat ook doodgewoon niet zo. Dan loopt de liefhebberij uit de hand. Je betrapt je zelf soms op het gedrag dat je wel eens op de middelbare school had: bij Frans deed je stiekem je huiswerk voor Wiskunde. Bij Engels las je de hoofdstukken Economie of Geschiedenis nog even door. Dikke stress natuurlijk. En af en toe ook strijd. Te laat begonnen. In gevecht met de tijd.

Werkdruk

Want ja: je moet niet alleen de stukken lezen. Of overleggen met de fractie. Maar je wil ook nog horen wat mensen buiten de muren van ons provinciehuis ervan vinden. Voor hen doen we het tenslotte. Ga er maar aan staan.

De druk op volksvertegenwoordigers is groot. Het aantal gemeenteraadsleden bijvoorbeeld, dat binnen twee jaar stopt, ligt op 11 procent. Driekwart van hen noemt de hoge werkdruk als belangrijkste reden.

Bij Statenleden ligt dat waarschijnlijk niet anders. We kennen allemaal wel voorbeelden om ons heen, van mensen die tijdelijk uitvallen. Is het niet op het werk, dan wel door de combinatie van werk, privé en het volksvertegenwoordiger zijn. Daarom is het goed dat we nu even stoppen. De iPad aan de kant leggen en de accu helemaal leeg te laten lopen. Stoppen met vergaderen. Stoppen zelfs met de ideeënstrijd.

Dat we, zoals C.O. Jellema, ooit aanraade: onze gedachten even dichtdoen. En de lamp in ons hoofd even uit. Het gedicht is te lezen in de stenen trap naar het kerkhof van

de fantastische Petruskerk in Leens. Want Jellema woonde in Leens.

Het gedicht waarin deze tips voorkomen, gaat zo:

Zomernacht

*Doe nu eens even die gedachten dicht van je.
Denk nu eens beter niet na over morgen.
Kijk niet steeds weer die bosrand van gisteren na,
bramenplukker die je bent zoals vroeger maar nu.
Maak even geen onderscheid tussen een wie en hoezo en de kans op anders.*

*Doe in je hoofd uit de lamp, hoor wat er is,
ademt en ritselt, kwaakt in de kikkers.
Leef met je lichaam van nachtwind de koelte.
Geeuw je een gat in het hart en proef het zo rood als sap van bramen, wees langzaam
Door vogels gezongen het wordende licht.*

Ik wens u een fijne zomervakantie.

Afspraken

in juli/
augustus

1 juli

Toelichting consultatie wet Groningen, Statenzaal/digitaal

3 juli

Tweedaagse College en Provinciale Staten, Den Haag

4 juli

Vervolg tweedaagse Provinciale Staten

Afscheid burgemeester Hoogendoorn, Hoogezand

Bestuurlijke informatiebijeenkomst Lelylijn, Heerenveen

5 juli

Werkbezoek aan Wovar, Groningen

Symposium Veiligheidsregio Groningen, 'Crisis, welke crisis', Groningen

8 juli

Bestuur Scholten/Kammingafonds en Fonds voor de Landbouw, Niehove

9 juli

Tweede bestuurlijke werkconferentie Lelylijn, Beetsterzwaag

Installatie burgemeester Erica van Lente, Hoogezand

10 juli

Vergadering Provinciale Staten, Provinciehuis

Afscheid statenlid Van Marum en kennismaking met staatssecretaris Van Marum

11 juli

Tafel van Groningen, Provinciehuis

Foto: Wovar

12 juli

Provinciale Regietafel Vluchtelingen, Provinciehuis

15 juli

Presentatie brede welvaart stuurgroep Lelylijn, Provinciehuis

Adviesraad Lelylijn, Provinciehuis

17 juli

Vergadering Provinciale Staten, Provinciehuis

18 juli

Bijeenkomst Ambassadeurs van Groningen, Veendam

19 juli

Stuurgroep Lelylijn, Lelystad

15 augustus

Afscheid Mgr. dr. C.F.M. van den Hout als bisschop van Groningen

27 augustus

Afscheidsbijeenkomst premier Rutte, Den Haag

28 augustus

Viering Groningens Ontzet, Groningen

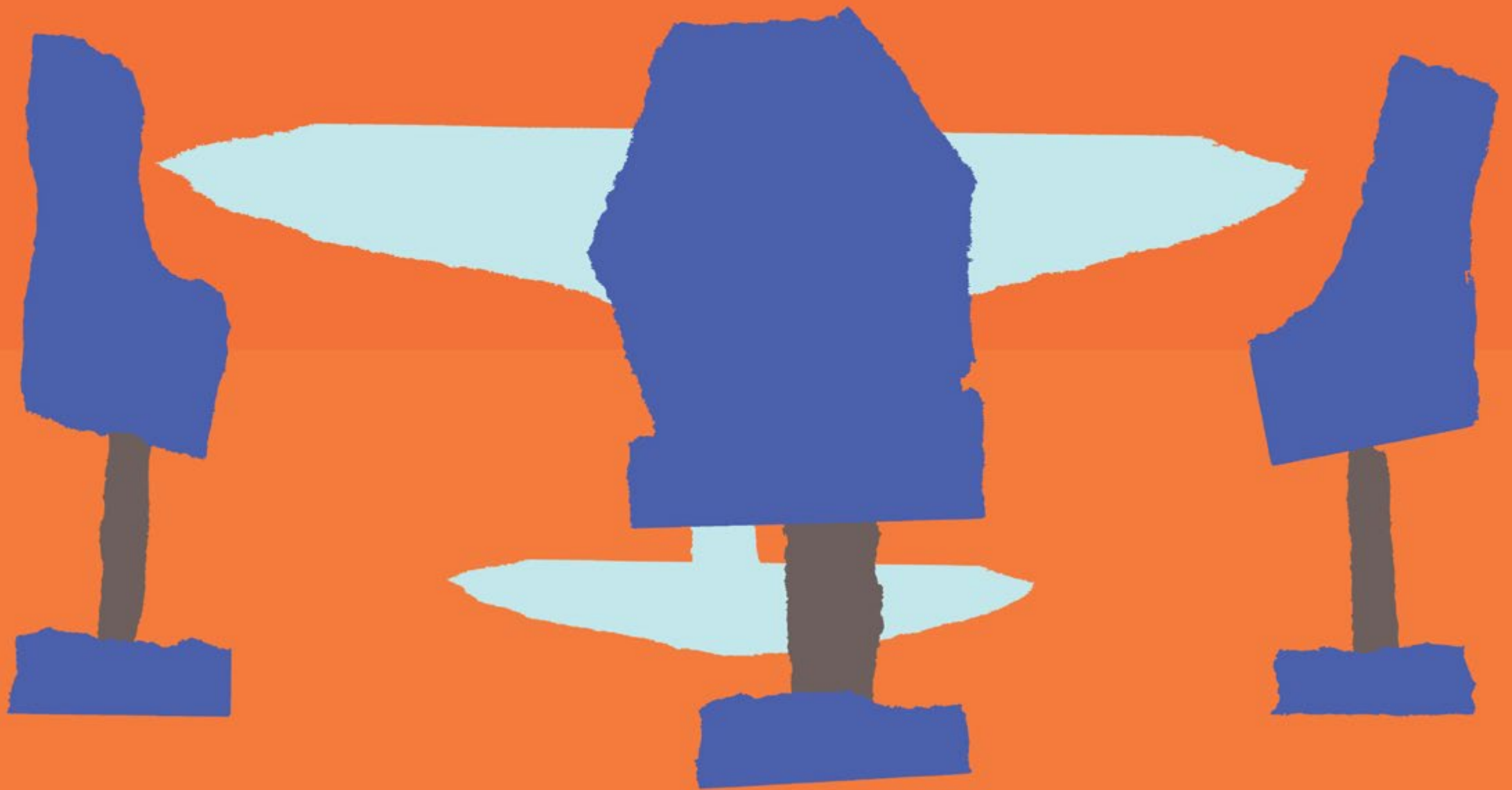
29 augustus

Christelijk-Sociaal Congres, Doorn

30 augustus

Symposium Aanpak Ring Zuid, Martiniplaza

Netwerkbijeenkomst Noorderzon, Groningen

‘Paasrapport’ september

Herfststormen

Natuurlijk, in september wordt het herfst. Maar eerst leek er geen wolkje aan de lucht. Integendeel: het was smoorheet bij de officiële opening van de Zuidelijke Ringweg. Maar hoe heet we het ook hadden op het bloedhete asfalt, ons afzien valt in het niets bij de voorgeschiedenis. Want de Zuidelijke Ringweg heeft bloed, zweet, tranen gekost. En een hoop geld, voor de overheden, maar ook voor de aannemers. Maar het resultaat is echt prachtig. Ik heb in september alleen maar mensen gesproken die opgetogen waren over hoe mooi het was geworden.

Maar toen stak de wind op. En waaiden de blaadjes van de bomen. Deze maand kregen we de storm ook bestuurlijk flink om de oren. Koen Schilling kondigde zijn vertrek aan als burgemeester van Groningen. En

net na de laatste dag van deze maand benoemde ik in samenspraak met de fractievoorzitters van de gemeenteraad Mirjam van 't Veld als waarnemend burgemeester. In Veendam zwaaiden we Sandra Korhuis uit als waarnemer en mocht ik Annelies Pleyte beëdigen als nieuwe, kroonbenoemde burgemeester. En de raad van de gemeente Westerwolde wil graag nog zes jaar verder met burgemeester Jaap Velema.

We zitten nu tussen de scherven

Persgesprek over de Miljoenennota

Echt stormen deed het nota bene in ons eigen provinciehuis. In onze Statenzaal, om precies te zijn. Nog op 10 september spraken de leden van het college enthousiast met medewerkers van de provincie en met de pers over hun ambities voor de toekomst. Ruim twee weken later leidde de behandeling van het voorstel voor het windpark Eemshaven-West tot de conclusie dat er geen basis meer was voor de onderlinge samenwerking van de coalitiefracties. Zo hard kan het gaan. Na een langdurige schorsing dienden de vier partijen een motie in met die strekking, die grote steun kreeg in Provinciale Staten. We zitten nu tussen de scherven. Een politiek moment dat niemand heeft gezocht, en dat gepaard ging met een zichtbare worsteling bij alle betrokkenen.

Provinciale Staten vroegen het college om door te gaan met het behartigen van ‘de lopende zaken’. En dat gebeurt. In afwachting van een nieuwe coalitie. Intussen is er een verkenner aan het werk, oud-burgemeester van Groningen Peter den Oudsten. Hij bekijkt in opdracht van de fractievoorzitters hoe het verder moet. Net als velen ben ik benieuwd naar zijn antwoord. Een antwoord dat allereerst moet worden gegeven door de 43 leden van Provinciale Staten. Wat voor coalitie komt er nu? En wat betekent dat voor de samenstelling en de richting van het college?

De storm is inmiddels gaan liggen. Maar de sporen zijn nog zichtbaar en voelbaar. We moeten met z'n allen echt aan de bak om de boel in Groningen ook bestuurlijk weer mooi te krijgen. Gelukkig hoeft het minder lang te duren dan de Zuidelijke Ringweg.

9 september

Niet van steen

'Je moet wel van steen zijn als je hier geen burgemeester wilt worden.' Even schiet door me heen dat het misschien wel een beetje pedant is, om een speech te beginnen met een citaat van mijzelf. Maar ik doe het toch. Want ik zei dit, toen ik begin dit jaar ook te gast mocht zijn in de gemeenteraad van Veendam. En wel om de profielschets van de nieuwe burgemeester in ontvangst te nemen. Ik vond dat een prachtige schets. Een wervende tekst, die tegelijkertijd een nuchter en goedgelijkend beeld geeft van de Veendammers. En die met gepaste trots laat zien wat een leuke gemeente Veendam is. Niet verwonderlijk dat er veel respons kwam op de vacature. De vertrouwenscommissie had dus een aardige klus om de juiste kandidaat te kiezen.

Op 22 mei was er witte rook. Robert de Jonge, voorzitter van de vertrouwenscommissie, maakte bekend dat

de gemeenteraad Annelies Pleyte voordroeg als de nieuwe kroonbenoemde burgemeester van Veendam. 'Zij is voor ons dé kandidaat', zei hij tegen het Dagblad van het Noorden.

Een frisse kandidaat die het gemeentebestuur onbevungen tegemoet treedt

En dus staan we vandaag in de raadszaal van Veendam om Annelies Pleyte te beëdigen en te installeren. Eén ding kunnen we alvast constateren: Annelies is dus niet van steen. Veendam is voor haar zó aantrekkelijk, dat ze een lange en indrukwekkende Haagse carrière vaarwel zegt om hier burgemeester te worden.

Annelies Pleyte

Zij-instromer

Nou vinden wij Noorderlingen het niet meer dan logisch dat een mens Veendam prefereert boven Den Haag. Maar toch is het best een stap. Als zij-instromer is Annelies helemaal nieuw in het burgemeesterschap. Een dappere keuze. Niet alleen van haar, maar ook van de vertrouwenscommissie. Die selecteerde nu eens niet iemand met een lange staat van dienst als burgemeester of wethouder, maar een frisse kandidaat die het gemeentebestuur onbevungen tegemoet treedt. Mooi dat Veendam en Pleyte samen dit avontuur aan durven gaan.

En laten we eerlijk zijn: het risico is nogal klein. Want de profielschets geeft niet alleen een goed beeld van Veendam, maar óók van de gedroomde nieuwe burgemeester. Het lijkt haast wel of Annelies daar model voor heeft gestaan.

Zo wil Veendam graag dat de burgemeester binding heeft met de regio. Dat zit bij Annelies wel goed. Ze komt hier weg. Geboren en getogen in Groningen weet ze wat hier speelt en leeft. Groningen voelt voor haar als thuishaven. 'Ik weet niet of ik snel burgemeester had willen worden van een gemeente in een andere provincie', zei ze in een interview met RTV-Noord.

Langs de klippen

Veendam vindt het, aldus de profielschets, ook belangrijk dat de burgemeester gevarieerde bestuurlijke ervaring heeft in het publieke domein. En dat ze een goed netwerk heeft op provinciaal en landelijk niveau. Ik durf de stelling aan dat geen enkele kandidaat daar zo goed op scoort als de vers benoemde burgemeester van Veendam.

Als directeur op een ministerie en als speciaal adviseur bij de Algemene Bestuursdienst bouwde ze veel bestuurlijke kennis en ervaring op. Annelies was ook directeur Den Haag bij de Nationaal Coördinator Groningen. In die functie leerde ze als geen ander het politieke en bestuurlijke krachtenveld kennen rond schadeherstel en het versterken van woningen in het aardbevingsgebied.

Daarnaast wist ze jarenlang Mark Rutte behendig langs de klippen van het premierschap te loodsen. Het is de vraag of Rutte ooit de langstzittende premier was geworden, zonder de bijstand van Annelies Pleyte. Om dat te doen, moet je wel over een fenomenaal netwerk en een hypergevoelige politiek-bestuurlijke antenne beschikken. Annelies weet precies hoe processen binnen en tussen overheden verlopen. Bij haar hoeven mensen niet aan te komen met politieke spelletjes. Die doorziet ze en pareert ze, vriendelijk lachend. Als je dat kunt, ben je goud waard voor Veendam.

Precies en zorgvuldig

Verder zocht Veendam een verbindende burgemeester, met interesse in de inwoners. En met ideeën over hoe de gemeente zich verder kan ontwikkelen. Ik heb Annelies, met name in haar werk bij de Nationaal Coördinator Groningen, leren kennen als iemand die tactvol en diplomatiek is.

Die gemakkelijk met mensen omgaat, vanuit een oprechte interesse in wat hen bezighoudt. Die oplossingsgericht is, en altijd iets zinvol weet te doen met de informatie die ze krijgt. Ze is ook precies en zorgvuldig. Ze bereidt zich gedegen voor op de onderwerpen waar ze mee aan de slag gaat.

Maar je moet als gemeente óók van steen zijn als je Annelies niet als burgemeester wilt hebben!

Dat alles samen telt zwaarder dan welke ervaring als gemeentebestuurder ook. Als commissarissen van de Koning checken wij altijd of een kandidaat-burgemeester een aantal basiscompetenties in huis heeft: eigenschappen en vaardigheden die je moet hebben om burgemeester te kunnen zijn. Bijvoorbeeld dat je integer bent en herkenbaar. Dat je onafhankelijk en verbindend bent. En natuurlijk stressbestendig. Ook daarover bestaat bij Annelies geen enkele twijfel. Ik gun het Veendam zeer dat zij al haar kwaliteiten gaat inzetten als boegbeeld binnen én buiten de gemeente.

Foto: Sebastiaan Rodenhuis, Veenkoloniaal Museum Veendam

Rotsvast

Veendam is een mooie en veerkrachtige gemeente. Maar dat betekent niet dat de nieuwe burgemeester alleen maar op de winkel hoeft te passen. Want er is veel te doen. Daar is de profielschets ook duidelijk over. Er zijn in de regio relatief veel mensen zonder werk en met schulden. Er zijn kinderen die in armoede opgroeien. De overgang naar duurzame energie en de gevolgen van de gas- en de zoutwinning vergen veel van de Veendammers. Taaie uitdagingen, waar Annelies de mouwen voor zal moeten opstropen. Samen met de gemeenteraad en de inwoners.

Ik heb daar een rotsvast vertrouwen in. Want je moet misschien van steen zijn als je hier geen burgemeester wilt worden. Maar je moet als gemeente

óók van steen zijn als je Annelies niet als burgemeester wilt hebben! Ik wens Veendam en Annelies Pleyte een vruchtbare en succesvolle samenwerking toe. Dat Annelies Veendam als haar thuis gaat beschouwen. En dat de Veendammers zich onder haar bezielende leiding gehoord en gezien zullen voelen!

‘Dat verklaar en beloof ik’

Annelies Pleyte werd vanmorgen wakker als burgemeester. Haar burgemeesterschap ging in om middernacht. Vandaag volgt nog een belangrijke stap. De ambtseed legt ze af ten overstaan van de gemeenteraad. ‘Dat verklaar en beloof ik.’

13 september

Gezag zonder 'dik doun'

Een Gronings culinair hoogtepunt is de eierbal. Toch werd ik niet dáármee ontvangen, toen ik in 2016 commissaris van de Koning werd in de provincie waar niets boven gaat. De familie Paas integreerde in Groningen met Zeeuwse bolussen. Toegestuurd per post door mijn nieuwe collega Han Polman. 'Beste Hans', schreef ik boven het bedankbriefje. Zo goed kenden we elkaar toen...

'Beste Hans', schreef ik boven het bedankbriefje

Dat veranderde snel. En ik ontdekte dat de bolussen niet op zichzelf staan. Het is Han ten voeten uit: aardig en attent, betrokken en persoonlijk. Eerst het zoet, dan de Polman! Maar bovenal leerde ik hem

kennen als wijs en verstandig, erudiet en gezaghebbend. Zónder het bijbehorende grote ego. Dat was in die tijd vrij uitzonderlijk in de Kring van commissarissen van de Koning.

Wat een belangrijkheid!

Want laten we eerlijk zijn: van oudsher was commissaris van de Koning – of Koningin – een prestigieuze functie voor mensen die minister of iets anders hooggeplaatst waren geweest. Dat was voelbaar in de kring. Ik schoof aan in een gezelschap van staatslieden en olympische bestuurders. Commissarissen dachten groot en bespraken fundamente kwesties. Temidden van al die staatkundige ervaring hield ik me rustig. Wat een visie. Wat een belangrijkheid!

Dat laatste gold niet voor Han: hij heeft niks met 'dik doun', om het eens Gronings te zeggen. Hij was vriendelijk en uitnodigend, waardoor ik mijn

Foto: Zeelandnet, Het afscheid van Han Polman

beginnersongemak met hem durfde te delen. Han markeerde misschien wel de trendbreuk naar een nieuw, modern en 'normaal' soort commissaris van de Koning. Hij was nooit minister (jammer voor het land trouwens) maar wél burgemeester. Zijn stijl paste wonderlijk goed bij Zeeland. Dingen samen doen.

Han liet zien dat je visie kunt hebben en toch aardig kunt blijven. Dat je verbindt door elkaar aandacht te schenken. Zijn 'Tafel van Zeeland' werkt alleen omdat Zeeuwse bestuurders ervaren dat die tafel hen grotere mogelijkheden biedt dan hun eigen bestuurstafels. Omdat hij hun vertrouwen wist te winnen. Pas toen ik het idee enthousiast kopieerde, ontdekte ik hoe moeilijk dat is. Han's souplesse en zijn enorme kennis – niet voor niets was hij voorzitter van de Raad voor het Openbaar Bestuur – maakten het verschil.

Beste Han,

Intussen schrijf ik je naam foutloos. En ik mag je (ongemakkelijk vroeg) opvolgen als 'doyen' van de Kring van commissarissen. Dat lijkt niet moeilijk als jij het doet. Maar ik vrees dat ook hier schijn bedriegt. Want hoewel de ego's hanteerbaarder zijn geworden, blijft het uitdagend om twaalf zelfbewuste voorzitters voor te zitten. Je voorbeeld inspireert, maar de lat ligt hoog.

Dankjewel voor de plezierige samenwerking. Voor je vriendelijke verstandigheid. Voor je gezag zonder dik doun. Ik ga je missen als collega. Maar het stelt me gerust de Afdeling advisering van de Raad van State gaat profiteren van jouw kennis en ervaring. Je blijft wat je al was: bereikbaar. Je thuisbasis blijft het land van de Zeeuwse bolussen. Maar kom gerust eens langs in Groningen. Dan trakteer ik je op een eierbal. En praten we bij over het vak. Het ga je goed!

27 september

Brugwachter voor het leven

'Brrr. Brugwachtersweer!', denk ik, terwijl de portier van de auto bijna uit mijn hand waait. Meestal is het weer mooier in Uithuizen. Vandaag jagen de wolken langs de lucht. De regen striemt in je gezicht. Geen feestelijk weer.

Ze heeft zelf hele goede stembanden

Maar zodra ik Annie in beeld krijg, is dat gevoel weg. Want Annie is een fenomeen. Een dame van in de zeventig, die voor ons al meer dan vijftig jaar bruggen bedient. Dus al regent het dat het giet, op de brug straalt Annie.

In 1972 verhuisde ze naar Doodstil. Daardoor werd haar baan in Assen - ze werkte in de zorg - onbereikbaar. Annie zocht wat anders.

En vanzelfsprekend vond ze dat. Ze werd brugwachter. Eerst alleen in Doodstil (de brug moest met de hand bediend worden). Later ook die in Uithuizen. In weer en wind. En altijd met een goed humeur. Samen met haar man rijdt ze in het seizoen nog dagelijks naar 'haar' bruggen. In het weekend bedient ze alleen die in Uithuizen, waar ze tegenwoordig woont.

Annie is brugwachter, maar nog meer gastvrouw. Veel schippers kwamen bij haar op de koffie. Vaak met wat lekkers erbij. En als je met Annie aan de praat raakt, is dat meestal niet kort. Annie heeft veel tekst. Ze vertelt honderduit over haar grote trots: de kleinkinderen. En voordat het internet zijn intrede deed, voorzag ze schippers van tasjes met informatie. Collega's fluisteren dat Annie persoonlijk heeft voorkomen dat de marifoon nodig werd in dit deel van het Boterdiep: ze heeft zelf hele goede stembanden!

Annie Abbring op haar versierde brug

Vandaag is haar brug versierd

Ruim vijftig jaar vlekkeloze bediening. Altijd optimistisch, stipt en positief. In weer en wind. Annie wordt door schippers en collega's op handen gedragen. En de liefde is wederzijds.

Annie is, toen ze al lang aow kreeg, gewoon doorgedaan als brugwachter. Prachtig werk, dus waarom zou je stoppen?

Vandaag is haar brug versierd. En ik mocht haar een bloemetje brengen. En horen van haar collega's dat ze hopen dat Annie nog lang brugwachter kan blijven. Lang zal ze leven. Annie is een kanjer!

Afspraken

in september

1 september

Opening Ringweg Zuid,
Groningen

2 september

Kennismaking taatsecretaris
Van Marum.

Opening academisch jaar,
Rijksuniversiteit Groningen

3 september

Ontmoeting tussen College van
GS en Raad van Bestuur Avebe
Bestuursvergadering Fondsen
(Scholtenfonds Kammingafonds,
Fonds voor de Landbouw)

5 september

Tweedaagse conferentie Kring van
Commissarissen van de Koning,
Terschelling

9 september

Installatie burgemeester Annelies
Pleyte, Veendam

10 september

Bezoek Koning Willem-Alexander
aan Ten Boer

Noordelijk Convent, Nieuwspoot,
Den Haag

11 september

Statencommissie, Provinciehuis

12 september

Start Nationale viering 80 jaar
vrijheid, Mesch (Limburg)

13 september

Stuurgroep Lelylijn, Lelystad
Afscheid Han Polman als commis-
saris van de Koning in Zeeland,
Middelburg

16 september

Ontmoeting van de commissaris-
sen van de Koning met de
gouverneurs van Aruba, Curaçao
en Sint Maarten, Den Haag

Pre-Prinsjesdag-ontvangst
Noord-Nederland, Den Haag

De Koning in de schoolbanken, Ten Boer

17 september

Prinsjesdagontbijt Noord-
Nederland, Den Haag

Aanwezig bij het uitspreken van de
Troonrede, Den Haag

Extra Provinciale Regietafel
vluchtelingen, digitaal

18 september

Persontbijt over de Miljoenennota,
Provinciehuis

Statencommissie

19 september

Werkbezoek Maggie Centre,
Groningen

Uitreiking Koninklijk predicaat
Hofleverancier aan aannemersbe-
drijf Lamein, Hoogezand

23 september

Kring van commissarissen van de
Koning, Den Bosch

24 september

Bestuurlijke werkconferentie
Lelylijn, Heerenveen

25 september

Provinciale Staten, Provinciehuis

26 september

Ontvangst van alle kabinetten van
commissarissen van de Koning,
Provinciehuis

Ontvangst van het Bremer
Tabak-Collegium, Provinciehuis

Extra vergadering Presidium,
Provinciehuis

27 september

Extra vergadering college van
Gedeputeerde Staten,
Provinciehuis

30 september

Overleg met minister Faber van
Asiel en Migratie, Den Haag

Veel geld?

Om de financiering van de Nedersaksenlijn en de Lelylijn is een hoop te doen. Dat is niet zo gek, want het gaat ook om veel geld. Maar het is zonde om de bouw van zoveel kilometer spoor elke keer terug te brengen tot de portemonnee. Tot het vraagstuk van de kosten. En daardoor over te slaan dat beide spoorlijnen echt veel opleveren. Met grote winst voor het noorden, maar waarschijnlijk ook voor Nederland als geheel.

Dat die kosten, kortom, een investering zijn. Een investering die je veel brengt. Een levendige economie, bijvoorbeeld. In een regio waar het goed wonen en werken is. En waar dat zo blijft. Dorpen waar de voorzieningen op peil zijn. Met ruimte en mogelijkheden om de woningnood elders in Nederland te verminderen. Een investering ook, in een gebied waar het geraamte van de spoorlijnen sinds 1870 zo ongeveer niet wezenlijk meer is veranderd.

En waar de flessenhals Zwolle/Meppeel wekelijks goed is voor negen uur vertraging. Vertraging, waardoor héél Noord-Nederland dus meer dan één werkdag per week per trein niet te bereiken is. Zou dat opgaan voor een willekeurige plek in de Randstad, dan lag er al lang nieuw spoor. Het is dus niet alleen kortzichtig, het voelt ook onrechtvaardig dat de discussie over de Nedersaksenlijn en de Lelylijn steeds wordt verengd tot de euro's.

1 promille van de begroting

Dat gebeurde ook toen we deze maand rapporten uitbrachten, die het nut en de noodzaak van beide lijnen dubbel en dwars aantoonde. Die bewijsvoering sneeuwde onder. Critici kozen vooral voor het frame dat de Lelylijn kampt met een groot tekort. Immers, het vorige kabinet reserveerde er 3 miljard voor, terwijl nu zou blijken dat de kosten ruim 13 miljard gaan bedragen! Tsjongejonge wat een geld!

We hebben dus nog even om te sparen

De werkelijkheid is natuurlijk, dat het vorige kabinet drommels goed wist dat die drie miljard een begin was. En dat de rest nog moet komen. Dat kan ook. De Nedersaksenlijn is waarschijnlijk eerder, maar de aanleg van de Lelylijn begint op zijn vroegst in 2040. De EU vraagt Nederland om de Lelylijn uiterlijk in 2050 af te hebben. Kenners noemen dat al een ambitieuze planning! We hebben dus nog even om te sparen. Uitgesmeerd over deze 25 jaar praten we over minder dan een promille*) van de rijksbegroting. Dat moet toch te doen zijn?

Een gat in de lucht

En dan nog wat. Want hoewel spoorlijnen toch echt onder de verantwoordelijkheid van het Rijk vallen, weet onze regio heel goed dat ze zelf ook aan de bak moet. Voor de Nedersaksenlijn is al een bod uitgebracht. Voor de Lelylijn wordt intensief naar de

mogelijkheden gekeken. De betrokkenheid van de regio lijkt me, in alle eerlijkheid, goed nieuws voor het Rijk.

Was ik minister van I&W, dan sprong ik een gat in de lucht met zo'n betrokken regio. Infrastructuur rendoert bovendien: op de lange termijn levert het beter benutten van het noordelijke landsdeel ongelooflijk veel op. In welvaart voor onze regio. Maar ook in belastingen voor de staat. Deze lijnen leg je aan voor de komende eeuw. Een beetje toekomstvisie is niet teveel gevraagd.

Noot:

*) Minder dan één promille? Zo weinig? Hoe dan? Voor de Lelylijn is al 3,4 miljard gereserveerd. De kosten voor de 'middelste variant' worden geraamd op 13,8 miljard. Verschil: 10,4 miljard. 2050 is nog 25 jaar te gaan. Dus moeten we elk jaar 416 miljoen sparen. Is dat veel? De totale uitgaven van het rijk zijn dit jaar naar verwachting ruim 433 miljard euro. We praten dus over minder dan één promille van de rijksbegroting.

9 oktober

75 jaar justitiepastaat

De Utrechtse Geertekerk zit goed vol. Veel mensen die een band hebben met de geestelijke verzorging van gevangenen. We vieren hier vandaag het 75-jarig bestaan van het justitiepastaat onder het motto "Een mens is meer dan zijn delict". Op het startjaar, 1949, is wel wat af te dingen. Bisschop Eberhard de Jong, die de voorzitter is van de Rooms-Katholieke 'zendende instantie' stelt dat wij eerder teruggaan tot het jaar nul. Zelf spreek ik als zijn protestantse evenknie: voorzitter van de interkerkelijke commissie voor het justitiepastaat. Vandaag is een prachtig moment om niet alleen stil te staan bij verworvenheden uit het verleden, maar ook om vooruit te kijken. Hoe zijn de vooruitzichten voor de komende 75 jaar?

Een blinde vlek

We zien blinde vlekken het beste bij anderen. Wie middeleeuwse schilderijen ziet, herkent de Bijbelverhalen. Maar de afgebeelde personen dragen

middeleeuwse kleding. Haha! Dat klopt niet, weten wij. Maar middeleeuwers wisten dat niet. Het was hun blinde vlek.

Het wordt
ongetwijfeld anders.
Maar hoe, dat weten
we nog niet

We zien ook de blinde vlekken van onze voorouders voor het heden. In oude wereldkaarten, wel knap, maar anders dan onze satellietbeelden. In de gravures van de walvis die Jona uitspuugde. De tekenaar had nog nooit een walvis gezien! Of in de eerste tekeningen die beroemde geleerden maakten van zaadcellen, gezien door hun zelfgemaakte microscopen. Ze zagen wat iedereen al wist: in de zaadcel zit een klein opgevouwen mensje...

Gottesdienst in der Zuchthauskirche - Wilhelm Joseph Heine

Een blinde vlek voor de toekomst hebben we allemaal. Profeten zijn schaars. De toekomst wordt altijd anders dan de prognoses. Dus vooruitkijken naar de komende 75 jaar justitiepastaat is een waagstuk. Het wordt ongetwijfeld anders. Maar hoe, dat weten we nog niet. En ondertussen hebben onze keuzes invloed op onze toekomst.

Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging

We komen van ver. We komen uit een tijd waarin de koning bepaalde wat het geloof van zijn onderdanen was. We komen van ver, maar we weten zelf vaak niet meer zo goed waar we vandaan komen. De 'scheiding van kerk en staat', die een modern dogma lijkt, bevrijdde ooit de kerk van de bemoeienis van de staat. Ze kwam erop neer dat de staat niet langer één godsdienst zag als de ware. De overheid is niet langer katholiek of hervormd. De staat bemoeit zich niet met het geloof van de inwoners

en trekt geen godsdienst of levensbeschouwing voor. Er is vrijheid van godsdienst en levensovertuiging. Dát is de scheiding van kerk en staat.

Dat is echt iets heel anders dan smetvrees of een Chinese muur tussen kerk en staat. Politici die zich storen aan een kerk met maatschappelijke opvattingen of gemeenteraadsleden die moeilijk doen over een stembureau in een kerkgebouw: ze hebben de scheiding van kerk en staat verkeerd begrepen. Want staat en kerk zijn op elkaar aangewezen. Bijvoorbeeld bij de vormgeving van het grondrecht van de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging.

Dát is de scheiding
van kerk en staat

Die heeft geleid tot een unieke samenwerking. Geestelijk verzorgers, uitgezonden als ambtsdragers door

de kerk, worden aangesteld als ambtenaren van de staat. De Penitentiare beginselenwet (art 41) beschrijft de plichten van de directeur, een ambtenaar. Die moet zorgen voor voldoende geestelijke verzorging die zoveel mogelijk aansluit bij de godsdienst of levensovertuiging van de gedetineerde. Een gedetineerde moet persoonlijk contact kunnen hebben met de geestelijk verzorger 'van zijn keuze'. En de ruimte krijgen om godsdienstige of levensbeschouwelijke bijeenkomsten 'van zijn keuze' bij te wonen. Een specifieke, wettelijke uitwerking dus, van de grondwettelijke vrijheid van godsdienst en levensovertuiging.

Veel verandert

De wet ligt vast. De wereld verandert. 75 jaar geleden, waar we vandaag de start van het justitiepastaat zien, zag de wereld er heel anders uit. De samenleving was doordrenkt met christelijke waarden. Inmiddels zijn we twee generaties secularisatie verder. Volgens het CBS en het SCP, is nog maar een minderheid van de Nederlanders gelovig, en ook de kerkgang neemt af. Dit heeft natuurlijk invloed op de vraag naar christelijke geestelijke verzorging, zowel binnen als buiten de gevangenis.

Dat steeds minder protestanten in de gevangenis zitten, kán natuurlijk veel moois zeggen over protestanten. Maar de harde waarheid is, dat de meeste protestanten hun wilde haren kwijt zijn. Kerken krimpen en

vergrijzen. En dat heeft effect op de behoefte aan protestantse geestelijke verzorging.

In de rest van de samenleving, in de zorg, bij de politie, in het leger, wordt nog steeds geestelijke verzorging aangeboden. Vaak is die 'algemeen'. Of van een bepaalde kleur, maar dan moet de geestelijk verzorger er wel voor zorgen dat hij aansluit bij de beleving van alle cliënten.

Geloofsgemeenschap

De gevangenis is bijzonder. Daar bestaat nog steeds 'denominatieve' geestelijke verzorging. Wettelijk gefundeerd dus. En dat is logisch, vanwege het bijzondere karakter van de gevangenis. Je kunt immers niet naar buiten om samen met gelijkgezinden je geloof te beleven. En veel gedetineerden voelen zich – juist in de gevangenis – sterker verbonden met hun geloofsgemeenschap dan toen ze nog vrij waren.

Geestelijke verzorging biedt veel gedetineerden een houvast, een mogelijkheid om terug te keren naar hun eigen tradities, en een manier om de band met hun familie, omgeving en zelfs slachtoffers te herstellen.

Vrijwilligers en stichtingen zoals Exodus, Gevangenzorg, DSG De Sluis, of DSG Zwolle MST Mensen in Beeld houden en Kerken met Stip (om er eens een paar te noemen) spelen hierbij een cruciale rol. Ze helpen ge-

detineerden om zich voor te bereiden op hun terugkeer in de samenleving. Ze bouwen een brug tussen binnen en buiten.

Vanaf hier

We hebben in de afgelopen 75 jaar een sterke uitgangspositie gebouwd voor de toekomst. We hebben goede gewoonten ontwikkeld in de samenwerking tussen kerk en staat. We zijn ondertussen veranderd. Ook het justitiepastaat veranderde. Ik denk dat we dat blijven doen. En dat de geestelijke verzorging in de gevangenis zich stap voor stap blijft ontwikkelen.

En steeds weer leidt dat tot een andere aanpak

Ik twijfel er niet aan dat daarbij een innigere samenwerking tussen de levensbeschouwingen bespreekbaar wordt. Het is belangrijk dat ook de kerken vooruit blijven kijken. Zeg eens eerlijk: hoe zit het met beschikbare vrijwilligers? Met ons vermogen om dingen te organiseren? Met de beleefde identiteit? Met de beschikbare pastores?

En daarbij kan het behulpzaam zijn om goed te kijken naar de ontwikkeling die de geestelijke verzorging in andere sectoren doormaakt. Bij de politie. Bij defensie. In de zorg. Ook

daar proberen we in het publieke domein vorm te geven aan de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging. En steeds weer leidt dat tot een andere aanpak. Ik zou zeggen: als de fundamentele waarden vergelijkbaar zijn, worden de verschillen de moeite waard om te bespreken.

Wat werkelijk telt

Wij blijven werk maken van onze inspiratie. Maar steeds een beetje anders. Kunnen we beter worden als we samenwerken met andere geestelijke stromingen? Beter in re-integratie, beter in slachtoffergericht werken, beter in het maken van verbindingen met de familie? Ik zie de samenwerking zelfs als een prachtkans voor het gesprek tussen religies en levensbeschouwingen. Het gesprek dat buiten de muren vaak zo node wordt gemist.

De toekomst is onze blinde vlek. Dat is niet erg, zolang we begrijpen wat essentieel is. Dat er ruimte blijft voor geestelijke verzorging vanuit verschillende tradities. Dat we recht doen aan de grondrechten van ieder mens. Ook in detentie. En dat we de kracht van de tradities en van onze geloofsgemeenschappen inzetten voor houvast en herstel van wie dat echt nodig heeft.

Daarin ligt een grote kracht om tot zegen te zijn in iemands leven. En zo kunnen we steeds opnieuw vorm geven aan onze overtuiging dat voor God ieder mens telt.

25 oktober

Vaarwel, Kapitein Koen!

'De avonturen van Kapitein Rob': dat is het favoriete kinderboek van Koen Schuiling. Hij onthulde het zelf, tijdens de laatste Kinderboekenweek. En daarmee deed hij ook een boekje open over zichzelf. Wat zegt deze keuze over Koen? Laten we dat gaan ontdekken aan de hand van een korte reis door zijn eigen jongensboek, als 'kapitein' van de gemeente Groningen.

Nautische blik

Dat Koen vijf jaar geleden koers zette naar Groningen, hoefde niemand te verbazen. Er is voor iemand met een nautische blik veel te beleven in Den Helder, maar toch heb ik Koen er vaak van verdacht dat hij gewoon in Den Helder zat te wachten tot Groningen eindelijk vrij kwam. Want Groningen is zijn stad, zijn land. Zijn jongensdroom ook. Daar wilde hij zich met al zijn bestuurlijke kennis en ervaring voor inzetten.

De omstandigheden maakten dat niet gemakkelijk. Het begon al met covid. Of beter: de covidcrisis. Die deed op Koen als voorzitter van de veiligheidsregio Groningen een zo groot beroep, dat hij nauwelijks 'gewoon' burgemeester kon zijn.

Dat schrijft hij zelf ook in zijn ontslagbrief. Maar hij werd daardoor wél een 'buitengewoon' burgemeester. Hij zette zich daadkrachtig in voor veiligheid en handhaving van de openbare orde. Rond covid, waarbij hij landelijk indruk maakte met zijn opmerkelijke vlogtalent, maar ook in het algemeen. Vrijwel wekelijks bezocht hij, met zijn collega-voorzitters, het Veiligheidsberaad in Utrecht. Koen Schuiling had daar een belangrijke inbreng.

Samen

Koen was er ook voor collega-burgemeesters die in onze regio in de knel kwamen. Jaap Velema uit Westerwol-

de kan daarover meepraten. Geen sprake van dat de 'burgemeester van Ter Apel' in zijn eentje moest ploeteren. Schuiling schaalde op naar GRIP 4. En ging zelf aan de slag om de problemen aan te pakken. Om druk te zetten op de rijksoverheid. Hij deed dat met hart en ziel. Dat wat er in Ter Apel gebeurde hem ook persoonlijk raakte, was meermaals zichtbaar.

Hetzelfde geldt voor de gevolgen van de aardbevingen. Lange avonden hebben Koen en ik, samen met Johan Remkes, om tafel gezeten met Staatssecretaris Vijlbrief om te bespreken wat een passend antwoord zou zijn op een snoeihard rapport van de parlementaire enquêtecommissie. Een antwoord dat de 'ereschuld' van het Rijk aan de Groningers zou inlossen.

Ook daarin was de bijdrage van Koen van grote waarde. Als burgemeester van Stad begreep hij ten volle wat het Ommeland nodig had. Koen liet dagelijks zien dat er voor hem geen afstand bestond tussen de hoofdstad en de rest van de provincie, met name het Hogeland. Dat illustreert zijn diepe liefde voor het Groninger platteland.

Toekomst

Met dat alles is het Koen tóch ook gelukt om 'gewoon' burgemeester te zijn voor de inwoners van zijn stad. Ik kan het weten, want ik ben er één van. En ik heb hem zeker als 'mijn' burgervader ervaren.

Zoals vele zeelieden, zwijgzaam en onverstoorbaar

Ook toekomstige generaties zullen de vruchten plukken van zijn inspanningen. Want, als dagelijks bestuurder van het Nationaal Programma Groningen, en als bestuurlijke trekker van de economische agenda voelde Koen zich zeer verantwoordelijk voor de ontplooiingskansen van iedereen die woont en wil werken in Groningen. Als we straks een 'Nij Begun' maken, weten we dat Koen Schuiling aan de wieg heeft gestaan van het herstel van Groningen.

Koen was een drijvende kracht achter maatregelen om nieuwe generaties betere kansen te bieden en bij ons op de beste campussen te laten studeren. 'Nij Begun' heeft een looptijd van dertig jaar - een hele generatie. Als het afloopt is Koen Schuiling een hopelijk vitale negentiger. Een man die nog steeds beschikt over een kaarsrechte rug. Tegen die tijd ben ik hopelijk een broekie van ver in de tachtig. Ik hoop dat we dan als krasse knarren kunnen vaststellen dat het is gelukt om de jonkies van nu een prachtige 'toukomst' in Groningen te geven.

Beste Koen,

Onder moeilijke omstandigheden heb je betekenisvolle stappen gezet om Stad en Ommeland beter en sterker te maken. Je was een steunpilaar voor Groningen, standvastig en niet bang. En met de blik gericht op de horizon.

En dáár komt Kapitein Rob weer om de hoek kijken. Want aan het begin van een boekje wordt hij als volgt geïntroduceerd: Kapitein Rob van Stoerem is, zoals vele zeelieden, zwijgzaam en onverstoorbaar en hij heeft van die ogen die altijd in de verte schijnen te kijken. Hij is de kalmte in eigen persoon en zo iemand die alle moeilijkheden overwint.

Kapitein Rob was een succesvol rolmodel. Net als hij loodste jij het schip Groningen behendig door woelige baren. Zwijgzaam en onverstoorbaar. Via een geheel eigen koers. Met subtiele humor en ironie. Waarmee je soms ook afstand creëert, als mensen te dichtbij komen. Want de échte Koen blijft altijd een beetje een raadsel. Maar je stond in de kwesties die schreeuwen om goed bestuur - of het nu de gaswinning, de openbare orde of de opvang van asielzoekers is - altijd aan de goede kant van de geschiedenis.

Tot slot

Wij delen samen een lange geschiedenis. Ik studeerde bij je af. En verwelkomde je jaren later als collega-wethouder in Groningen. We vertegenwoordigden kleine partijen naast de toen oppermachtige Partij van de Arbeid. Dat schiep een band en zette ons aan tot 'kattenkwaad', zoals jij dat noemde. We delen een voorliefde voor oude muziek, die jij zelfs luistert op de roeimachine, terwijl ik het op net zo'n apparaat houd bij eenvoudige YouTube-filmpjes.

Je afscheid kwam anders dan velen van ons wilden

Ook de laatste jaren hebben we intensief samen opgetrokken. Ik kijk er met plezier op terug. Ik dank je voor al jouw inspanningen om Groningen vooruit te helpen. Het was goed. En je mag er trots op zijn.

Je afscheid kwam anders dan velen van ons wilden. Anders ook dan je zelf wilde. Maar in je ontslagbrief spreek je de hoop uit dat je Groningen en de Groningers in de toekomst op een andere manier opnieuw mag dienen. Ik deel die hoop. En ik wens jou, samen met Ben, alle goeds toe in jullie geliefde Rasquert.

Vaarwel, Kapitein Koen. En graag: tot ziens!

Afspraken

in oktober

1 oktober

IPO Jaarcongres, Amersfoort

2 oktober

Welkomstwoord voor Cas König, de nieuwe honorair consul van Denemarken, Groningen

Bijeenkomst ambassadeurs Scandinavië ter gelegenheid van 'Wind meets Gas', Groningen

3 oktober

Bezoek aan symposium 'Wind meets Gas', Martinikerk, Groningen

5 oktober

Prijsuitreiking Orgelconcours Stichting Groningen orgelland, Aa-kerk, Groningen

7 oktober

Congres Deltaplan, Schouwborg Ogterop, Meppel

9 oktober

European Week of Regions and Cities, Brussel

10 oktober

Tweede Kamerdebat Infrastructuur, Den Haag

11 oktober

Adviesraad Lelylijn, Heerenveen

12 oktober

Uitreiking predicaat Hofleverancier Zwartwoud, Groningen

16 oktober

Statencommissie, Provinciehuis

De fractievoorzitters van de gemeente Groningen bij de benoeming van Mirjam van 't Veld

21 oktober

Uitreiking Groninger Cultuurprijzen, Stadsschouwborg Groningen

22 oktober

Opening fabriek Avantium door Koningin Maxima, Delfzijl

Regiegroep Noordelijke Samenwerking, Eelde

23 oktober

Presidium, Provinciehuis

Presentatie bevindingen verkenner Peter den Oudsten, Statenzaal, Groningen

24 oktober

Beëdiging waarnemend burgemeester gemeente Groningen, Mirjam In 't veld, Provinciehuis

Ontvangst Young Alumni Netwerk RuG, Statenzaal

25 oktober

Stuurgroep Lelylijn, Provinciehuis Fryslân

Afscheid burgemeester Schuiling, Stadhuis Groningen

De omweg

November stond in het teken van het Deltaplan van het Noorden. Het Deltaplan, waarin de aanleg van de Nedersaksenlijn en de Lelylijn de twee pijlers zijn om de bereikbaarheid van onze regio sterk te verbeteren. En met die bereikbaarheid de kwaliteit van leven een flinke impuls te kunnen geven. De ‘MIRT-onderzoeken’ naar de beide lijnen bewezen deze maand hun nut en noodzaak. Daarom leek het de noordelijke bestuurders een logische stap om de volgende stap te zetten die kan leiden tot de aanleg van deze sporen: de zogeheten ‘MIRT-verkenning’.

Wat voor ons een logische stap leek, bleek voor het kabinet in november een nog niet te nemen horde. Jazeker, de Lelylijn en de Nedersaksenlijn kwamen prominent voor in het hoofdlijnenakkoord en het regeerprogramma. En zelfs de koning sprak er in de troonrede een passage over uit. Maar ja, er is geen geld he?

Onze teleurstelling en de verbazing was groot. Wat weten de leden van het kabinet nu wat zij een kwartaal terug nog niet wisten? En - zo benadrukten wij - een verkenning is nog geen investeringsbeslissing. Het argument dat je geen geld hebt, is nu nog niet doorslaggevend. Laten we samen kijken wat de mogelijkheden zijn. Hoe we voor deze investeringen kunnen sparen.

Als het oog van de naald ditmaal een ‘masterplan’ is, dan kunnen we daar natuurlijk door

‘Topoverleg’ met de ministers van BZK en V&J

Aan het eind van de maand verzamelden noordelijke bestuurders zich op een bomvolle publieke tribune van de Tweede Kamer. Om te horen dat vrijwel elke woordvoerder uitsprak dat de Lelylijn en de Nedersaksenlijn er moeten komen. We moesten denken aan een oude reclame van de Friesland Bank: ‘willen is kunnen’. Het debat duurde ruim een werkdag. En aan het eind van de dag leek de motie over de wenselijkheid van een masterplan Lelylijn het hoogst haalbare. En een dringende oproep (nee, het werd *nét* geen resultaatsverplichting) aan het kabinet

om de Nedersaksenlijn een stapje dichterbij realisering te brengen.

Vlak voor het kerstreces gaan we er met de staatssecretaris opnieuw over praten. Als het oog van de naald ditmaal een ‘masterplan’ is, dan kunnen we daar natuurlijk door. En we zullen net als het kabinet aankondigde ‘creatief nadenken’ over de volgende stap voor de Nedersaksenlijn. Want geen misverstand: die beide spoorlijnen, die komen er gewoon. Laten we ons vasthouden aan een Vlaamse uitdrukking: soms is de omweg de kortste weg.

2 november

Zilver was niet genoeg

Afgelopen zomer liepen een Nederlandse man en vrouw ergens een berghut binnen, in IJsland. Dat enorme, ongerepte eiland met maar 370.000 bewoners (ongeveer de gemeente Utrecht), waarvan 123.000 wonen in Reykjavik. Die berghut stond in een gebied dat zelfs IJslanders betitelen als 'tamelijk afgelegen'. En ja hoor. Precies in die ene afgelegen hut bleek natuurlijk al een jong Nederlands stel te zitten. Een bekend patroon voor vakantievierders: overal zitten Nederlanders!

Natuurlijk raakten de vier aan de praat - wat moet je anders. Ze maakten samen eten klaar. En ondertussen vertelde een van de jonge vrouwen dat ze deze zomer had meegedaan aan de Olympische Spelen, als roeister. Wow, reageerde het andere stel. Dat is bijzonder! Dat kunnen niet veel mensen zeggen! Heb je de finale

gehaald? En hoeveelste ben je geworden? Die laatste vraag deed het hem. De jonge vrouw begon te huilen. Zilver, zei ze na een paar snikken, als uitleg voor haar tranen.

Recreanten

Tja. Wat doe je als je dat hoort? Wij, recreanten? Dan zeg je: Zilver? 't Kon minder! Wat knap! En toch... En toch voelden ze aan dat ze dat niet moesten zeggen. Het verlies van goud, begrepen ze, was groter dan de winst van het zilver. Goud is geweldig, zilver is zuur.

Wat is nu de moraal van het verhaal? Die moraal is misschien voor iedereen anders. Maar voor mij is de moraal, dat je lang niet altijd wint. En dat aan die ene overwinning soms vele malen 'net niet' aan voorafgaan. Als het lukt, dan ben je extatisch. En lukt het 'net niet', dan is het lastig om

Foto: Gyas

daarmee tevreden te zijn. Want 'net niet': er is geen topsporter die dat wil. Pas veel later, misschien, daalt het besef in dat zilver ook een wereldprestatie is.

Zij zijn de Ben Feringa's van Gyas

Vanavond huldigt Gyas Ymkje Clevering en Marloes Oldenburg, Vanavond huldigen wij hen, omdat het hen lukte. In Parijs. Ze wonnen. Ze maakten ons trots. Zij zijn de Ben Feringa's van Gyas. Voor het gemak vergeten we de vele trainingsuren. Op het water. In het krachthonk. In de kou. In de regen. In het donker. 's Ochtends vroeg, op je fiets naar de roeibaan.

Als de rest van de wereld nog slaapt. Of ergens in de avond. Als er een feestje is en jij overslaat.

Die ene keer

We vergeten die keren dat het ook voor hen en hun maatje, of je maatjes, 'net niet' was. En dat ze, net als gewone stervelingen zoals wij, op het water, in de boot, tevergeefs op zoek waren naar die ene keer dat alles samenvalt. Maar het niet vond. Die ene keer, dat je roeit en alles klopt. Dat het voelt zoals het hoort. Wanneer de boot zingt en zoemt over het water. En je met zijn tweeën of met zijn vieren als één bewegende machine de boot laat glijden. Samen één lichaam vormt, dat de riemen op exact dezelfde manier en met dezelfde timing bedient. De inpijk, de doorhaal - alles synchroon.

Die paar schaarse momenten puur geluk. Waar je altijd naar op zoek bent. Die er opeens zijn. En die ook zomaar verdwijnen. Ik weet niet of Ymkje en Marloes die geluksmomenten ook tijdens de finalerace hadden. Ik denk van niet. Want racen is hard werken. Racen doet elke haal pijn. Een pijn die hen - net zoals de winnaars in de oudheid - met hun gouden race de godenstatus heeft opgeleverd.

Een levenslange toelage, gratis eten of andere privileges

Wel een beperkt soort godenstatus, want ik geloof niet dat ze net als in de oudheid als dank voor deze sportprestatie een levenslange toelage, gratis eten of andere privileges krijgen. Maar ik geloof wel dat, ook in onze moderne samenleving, de deur makkelijker opengaat voor Olympische winnaars.

Borrellid

Maar voor alle anderen vanavond in de A-kerk, de niet-goden, de gewone stervelingen, is het ondertussen fijn om te weten dat Olympische winnaars ooit, net als wij, gewone mensen waren. Dus, in dit geval, dat zowel Ymkje als Marloes zich ergens in hun studententijd gewoon bij Gyas aanmeldden als lid.

Daarna werd het ene lid vrij snel geselecteerd voor het wedstrijdteam. En ging 6/7 keer per week trainen. Ze werd later geadopteerd door de bond en veranderde dus vooral op de Bosbaan in 'een grote'.

Het andere lid - en dat vind ik geruststellend - was in haar eerste Gyas-jaar vooral 'borrellid'. Dat was een nuttige fase. Want daarna vond ze het serieus tijd om het water op te zoeken. En de rest is, zoals je dan zegt, geschiedenis. Een geschiedenis, die bestaat uit veel trainen. Verstandig trainen. Slim trainen. Maar bovenal: hard trainen. Want de Olympische Spelen halen gaat niet vanzelf. Je krijgt ook de toegang niet cadeau.

En als je de Olympische Spelen kunt halen, dan wil je meer. En als je weet dat er meer in zit, dan wil je een medaille. En als je bij de eerste drie kunt komen, dan wil je goud. En dan voelt zilver als verlies. Dan denk je in de eerste tijd na de wedstrijd: 0,15 seconde en we hadden goud. Waar hebben we die fractie nou in hemelsnaam laten liggen?

Kippenvel

Als je goud wint, denk ik, heb je daar geen last van. Maar ook dan weet je welke weg je hebt afgelegd. De vele trainingen en andere opofferingen. Zeker Marloes kan daarover meespreken, op zichzelf al een medisch wonder door zo snel na haar nekbreuk weer te kunnen functioneren.

Foto: DVHN, Gyas

Natuurlijk heeft het enorm geholpen dat Marloes en Ymkje allebei gezegend zijn met een flinke scheut talent. Maar talent komt pas tot wasdom door toegewijde oefening en volharding.

Door je te richten op iets dat net buiten je bereik of mogelijkheden ligt - en dan net zo lang doorgaat totdat je er bent. En jezelf daarna een nieuw doel oplegt. Of ze die nieuwe doelen gaan zoeken en vinden binnen het roeien, of in wat we gewoonlijk 'een maatschappelijke carrière' noemen, is voor ons allemaal de vraag. Maar hoe dan ook, ik feliciteer de beide olympische roeisters als oudlid van Gyas (en als trotse commissaris van de Koning) met hun daverende prestatie. Een prestatie die imponerend is. Maar tegelijk ook inspireert en motiveert.

Onvergetelijk

Wij hebben tijdens onze vakantie in Frankrijk veel gefietst. Maar we wisten precies wanneer ze roeiden. En zo kwam het dat we de finale zagen op een klein telefoonschermpje, ergens in een berm in Frankrijk. Het verging ons, ergens in die hittegolf, net als iedereen hier in de kerk. Tijdens de wedstrijd kregen we kippenvel. En werden we overvallen door ontroering. Wat een prestatie! Ik wilde eigenlijk meteen ook even in een boot.

Dank jullie wel voor onze onvergetelijke ervaring in een Franse berm. En nogmaals: hartelijk gefeliciteerd. Ik overhandig de gouden roeisters naast onze bewondering een vaas in de vorm van de provincie Groningen. Zodat ze weten waar ze 'wegkomen'. En zodat ze voor alle toekomstige bloemen een passende bestemming hebben.

4 november

Het blijft natuurlijk wel toezicht

Wie het onderzoek leest, ziet dat de schrijver er plezier in had. De schrijver, dat is Prof. dr. T. Schillemans ('zeg maar Thomas'). En met 'het onderzoek' doel ik op 'Maatwerk in de Provincie Groningen, onderzoeksverslag en discussiepunten'. Schillemans stuurde een vragenlijst naar de tien gemeenten en twee waterschappen die Groningen telt. De vragen gingen over iets wat verplicht is en niet perse leuk: het interbestuurlijke toezicht dat de provincie houdt op gemeenten en waterschappen. Om het beeld compleet te maken, beantwoordden medewerkers van de provincie zelf de vragen ook.

De scores die dat opleverde, bereikten soms 'een Noord-Koreaanse hoogte', schrijft Schillemans met een knipoog. En je hoort hem zachtjes kuchen als hij ingaat op het doel van de nieuwe benadering in het toezicht, waarvoor de provincie Groningen een paar jaar terug koos.

In die nieuwe benadering namen we afscheid van het idee dat de provincie een soort controleur was, die de gemeenten en waterschappen streng benadert vanuit een oordelende en beoordelende rol. Maar we wilden wel dat het toezicht wat voorstelde: de provincie heeft niet voor niets de wettelijke opdracht toezicht te houden. We gingen het daarom voortaan samen doen, dus met elkaar. En namen afscheid van de traditionele rol. De term 'toezicht genieten' is gebruikelijk onder toezichthouders. Maar naar onze overtuiging viel er ook werkelijk meer te genieten.

Tropisch strandtafereel

En juist bij het woord 'genieten' hoor je Schillemans kuchen. Ja, het klopt dat we voor maatwerk kiezen en afspreken dat het gemeenten en waterschappen vrij staat hoe ze hun wettelijke taken behalen - als ze ze

Foto: Miklos

maar behalen. Even goede vrienden hoor, stelt Schillemans. Maar het is en blijft 'in the end' wel gewoon toezicht.

Bij dat 'genieten' moeten we ons dus geen tropisch strandtafereel voorstellen. Niemand deed dat ook. Toch vindt iedereen de nieuwe aanpak, die trouwens al weer een paar jaar oud is, een verademing.

Het kan natuurlijk zijn dat iedereen die de vragenlijst van Schillemans kreeg in dezelfde bubbel zit

Ja, de provincie is uiteindelijk verantwoordelijk en vindt de manier waarop een waterschap of gemeenten de archieven bijvoorbeeld organiseert goed - of niet. Maar er is sinds de wijziging wel meer sprake van samenwerking. En de traditionele afvinklijstjes worden in overleg opgesteld, zodat ook iedereen weet wat de criteria zijn en daar zelf invloed op heeft. Vorig jaar hielden we een congres over dit onderwerp, interbestuurlijk toezicht.

Woest aantrekkelijk

Toezicht. Het is niet het eerste waaraan ik denk als ik 's nachts wakker word. Want, toegegeven, woest aantrekkelijk of sexy is het niet. Maar het is wel belangrijk dat we het goed organiseren. Toezicht is wel nodig, want inwoners moeten erop kunnen vertrouwen dat de overheid volgens de regels werkt. Het is dus serieus werk.

We pakten het serieus aan en organiseerden vorig jaar een congres, waar iedereen op af kwam die in Nederland iets met dit onderwerp te maken heeft. Met onze manier van werken zijn we toch echt een soort gids in toezichtland. En nu, een jaar na dato, hebben we met dit onderzoek een actueel beeld van wat we er zelf ondertussen van vinden. Wat gaat goed en wat kan beter - zoiets.

Hier kunnen we verder mee

Het kan natuurlijk zijn dat iedereen die de vragenlijst van Schillemans kreeg in dezelfde bubbel zit. En zich kan vinden in deze nieuwe aanpak, waarin de provincie met de ene gemeente net weer even andere afspraken maakt dan met de andere. Over zaken als archief- en organisatiebeheer, de omgevingswet, erfgoed en archeologie, of de huisvesting van vergunninghouders.

Door: [durantelallera](#), 'Big brother is watching you'

Bubbel met 'believers'

Vanwege die bubbel, stelt Schillemans, kreeg hij hier en daar de associatie met Noord-Koreaanse uitslagen. Maar gelukkig blijft hij een nuchtere wetenschapper. En dus stelt hij dat dit onderzoek geen formele evaluatie is. Evenmin biedt het objectief wetenschappelijk antwoord op de vraag of de Groninger aanpak als zodanig waardevol is en goed functioneert. Want een vragenlijst over dit heel specifieke onderwerp wordt volgens de hooggeleerde vaak ingevuld door ware 'believers' en deskundigen.

Toch mogen we met een respons van 50 procent blij zijn. En de uitkomsten zijn valide. Ze bieden vaste grond onder de voeten voor conclusies, het trekken van grote lijnen en aanbevelingen, die Schillemans ons dan ook aan de hand doet.

Ik ben er blij mee, met dit overzichtelijke rapport. Inmiddels heb ik alle gemeenten en waterschappen een exemplaar toegestuurd. Hier kunnen we verder mee.

7 november

Duwen voor een Deltaplan

Het 'Bestuurlijk overleg Meerjaren-programma Infrastructuur, Ruimte en Transport' (BO-MIRT) is een bijzondere vergadering. Vier landsdelen (wij zijn 'noord', samen met Drenthe en Fryslân) treffen de bewindspersonen van ruimte, woningen en infrastructuur (en de staatssecretaris Herstel Groningen) en ambtelijke vertegenwoordigers van andere ministeries. Een flinke vergaderzaal is ervoor nodig. Samen worstelen we een nog flinker pak voorstellen door. Veel procesteksten. En concrete investeringsbeslissingen. En evenveel voorspelbare inbrengen. Normaal gesproken dan. Want gisteren ging het anders.

Gisteren, woensdag 6 november, vond het BO-MIRT plaats. Daarbij ging het onder andere over het Deltaplan Noordelijk Nederland en over het vervolg van de uitgevoerde MIRT-onderzoeken voor de Lelylijn en Nedersaksenlijn. Normaal gespro-

ken wordt de uitkomst van het BO MIRT publiek gemaakt in een brief aan de Tweede Kamer. We willen u vooruitlopend daarop nu alvast informeren over de stand van zaken bij Nedersaksenlijn en Lelylijn, omdat we gisteravond nog geen overeenstemming hebben bereikt met de vertegenwoordigers van het kabinet over het zetten van de volgende onderzoeksstap: de zogeheten 'MIRT-verkenning'.

Teleurgesteld en verbaasd

Wij zijn daarover teleurgesteld, maar ook verbaasd. De Lelylijn en de Nedersaksenlijn worden ook door het kabinet en de Tweede Kamer gezien als essentieel voor de toekomstbestendigheid, leefbaarheid en economische ontwikkeling van zowel de regio als heel Nederland.

Beeld: RTV Noord

De MIRT-onderzoeken voor Lelylijn en Nedersaksenlijn, die in uitstekende samenwerking met het Rijk zijn uitgevoerd, tonen nut en noodzaak van beide lijnen duidelijk aan, ook in samenhang met gebiedsontwikkeling en effecten op de brede welvaart. Daar zijn Rijk en regio het over eens. Daarmee is er in onze ogen dus voldoende inhoudelijke basis voor het zetten van de volgende stap: het starten van de verkenningen.

Helaas is er gisteren nog geen overeenstemming bereikt over het vervolg. Het Rijk heeft aangegeven meer tijd nodig te hebben om een besluit te

nemen, omdat er op dit moment niet wordt voldaan aan de MIRT-spelregel dat zicht moet zijn op 75% van de financiering voor het starten van de verkenningen. Dat is een begrijpelijke beslisregel bij kleine projecten, maar niet bij projecten die zo groot en belangrijk zijn.

We blijven de komende dagen en weken in gesprek met het Rijk hoe we deze noodzakelijke stap toch kunnen zetten. Het gaat immers nu niet om een investeringsbeslissing, maar om een vervolgstap om te komen tot een gedragen en zorgvuldige uitwerking van beide projecten. In deze ver-

kenning krijgen we een goed beeld van de benodigde investeringen en kunnen Rijk en regio en financieel plan uitwerken. Wij verwachten nog dit jaar een bestuurlijk overleg om te besluiten hoe het verder kan.

Begrijpelijke beslisregel, maar hier natuurlijk niet

In de MIRT Kamerbrief die namens Staatssecretaris Jansen (I&W) waarschijnlijk komende maandag wordt

gestuurd, kunt u de volledige uitkomsten van het BO-MIRT lezen. Na het verzenden van de Kamerbrief stuurt SNN een inhoudelijke brief over het gehele BO-MIRT en een persbericht met de reactie namens Noordelijk Nederland. De uitkomsten van het BO-MIRT worden in de Tweede Kamer besproken tijdens het Notaoverleg MIRT op 25 november.

14 november

Lelylijn: de start van het vervolg

Het is af. En ondertussen is het nog niet begonnen. Er ligt een eindrapport over de Lelylijn. Gemaakt door een stuurgroep waarin rijk en regio vertegenwoordigd waren. En voorzien van een kundig projectbureau dat veel complimenten kreeg van mensen die met een deskundige blik naar het resultaat keken. Een eindrapport. Dat klinkt als een einde, maar het is een begin. Een veelbelovend begin, zo kunnen we lezen in de onderzoeken naar de impact van de Lelylijn op Noordelijk Nederland.

Het gaat al heel lang over een snelle spoorverbinding tussen Noordelijk Nederland en 'de rest van Nederland'. Dat die wens er is bij velen, daar hebben we al deze pagina's niet voor nodig. Maar, de Lelylijn is veel meer dan rails en treinen. Het gaat over kansen, over ontwikkelingen en innovatie. En precies dát is onderzocht door de projectorganisatie de afgelopen jaren en precies dát kunnen we in dit (eind-) rapport lezen.

Kansen voor de toekomst

Wat zou, met de kennis van nu, de meerwaarde zijn? Wat hebben de inwoners van Drenthe, Friesland, Flevoland en Groningen eraan wanneer je nieuwe stations zou bouwen in Drachten en Emmeloord? Er wonen tal van briljante, hardwerkende, welwillende jongeren die de komende decennia snakken naar kansen.

Lees het als een roman. Maar dan niet als fictie

Kansen die we hen wellicht kunnen bieden door de komst van de Lelylijn. Maar ook: wat heeft Nederland eraan dat we Noordelijk Nederland met betere infrastructuur verbinden? In deze provincies hebben we

oplossingen voor flink wat nationale problemen, zoals de energietransitie, woningbouw, de economie van de toekomst.

Gebaseerd op feiten

Kortom: we hebben nogal wat te doen. Want er zijn flinke regionale verschillen ontstaan in de verdeling van welvaart en welzijn in Nederland. Die zijn structureel ongelijk verdeeld en dat moet rechtgezet worden. Elke regio telt.

Maar eerst: dit eindrapport, waarin we aan de hand van feiten kunnen lezen óf de Lelylijn inderdaad dat vliegwiel is voor Noordelijke kansen. Ik zou zeggen, lees het als een roman. Maar dan niet als fictie, maar als te realiseren droom die voor het grijpen ligt. Mét de juiste financiële middelen, met de juiste intenties, met oog voor realiteit en oog voor rechtvaardigheid. Maar altijd gebaseerd op feiten.

Afspraken

in november

1 november

Van der Leeuw-lezing, Martinikerk
Groningen

Huldiging olympische
roeikampioenen Gyas, A-kerk,
Groningen

4 november

Aanwezig bij Adrillen, Winschoten

6 november

Bestuurlijk overleg MIRT,
ministerie van I&W, Den Haag

7 november

Stadsdiner Groningen vanwege
Let's Gro, Forum

8 november

Werkbezoek aan de Van Mesdag-
kliniek, Groningen

Werkbezoek aan Holland Malt,
Eemshaven

10 november

Herdenking Kristallnacht,
Synagoge Folkingestraat,
Groningen

13 november

Vergadering Provinciale Staten,
Provinciehuis

15 november

Ambtsbezoek aan de gemeente
Westerkwartier, Zuidhorn
Bestuursconferentie, House of
Connections, Groningen

18 november

Kring van commissarissen van de
Koning, Den Haag

Overleg met ministers Uitermark
(BZK) en Van Weel (J&V), Den
Haag

21 november

Uitreiking Groninger Ondernemingsprijs 2024, Martiniplaza,
Groningen

22 november

Bijeenkomst Klankbordgroep Interbestuurlijk toezicht, Provinciehuis
Uitreiking predicaat Hofleverancier
aan Knol's Koek, Groningen

25 november

Aanwezig bij Nota-overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport, Tweede Kamer, Den Haag

26 november

Eten bij Happietaria, Groningen

27 november

Statencommissie, Provinciehuis
Raadsvergadering over profiel-
schets nieuwe burgemeester Het
Hogeland, Uithuizen

29 november

Stuurgroep Lelylijn, Provinciehuis
Opening tentoonstelling 'Hoe Van
Gogh naar Groningen kwam'
en afscheid Andreas Blühm,
Groninger Museum

Wordt vervolgd...

Het is de laatste maand van het jaar. Sinds de coalitie heeft besloten dat er geen basis meer is voor verdere samenwerking zijn de leden van Provinciale Staten op zoek naar een nieuw houvast. En met hen ook de leden van het dagelijks bestuur. De ambtenaren. En de vele mensen die van de provincie iets verwachten. Duidelijkheid bijvoorbeeld. Of visie. Of de mogelijkheid om afspraken te maken voor de toekomst.

We vergaderen wel aan de hand van een volle agenda, alsof er niets aan de hand is en omdat we allemaal beseffen dat we ondertussen wel besluiten moeten nemen. Maar on-

dertussen zijn we in ons achterhoofd bezig met de vraag: hoe moet het verder? Welke partijen zien mogelijkheden om een nieuwe coalitie te vormen? Met wie kunnen we robuuste afspraken maken? Met wie kunnen we vol vertrouwen besturen?

De provincie kent niet zoets als een demissionair college. Daarom hebben Provinciale Staten na de vertrouwensbreuk gevraagd het de lopende zaken zal afhandelen zolang er geen nieuwe coalitie is. Dat is goed voor de continuïteit, al was er wel even een vraag in de Staten wat dat dan zijn: lopende zaken. In de praktijk moet de provincie gewoon bestuurd worden. Elke week moeten er nieuwe besluiten worden genomen.

Foto: Anjo de Haan, Oud-burgemeester Peter den Oudsten

De eerste politieke partij heeft zich inmiddels teruggetrokken

Verkenner Peter den Oudsten bracht zijn na zijn verkenning deze maand zijn advies uit over welke partijen met elkaar aan tafel kunnen (of willen, of moeten) om een nieuw College te vormen. Zijn advies: schrijf niet een nieuw collegeprogramma, maar

baseer je in hoofdlijnen op het bestaande hoofdlijnenakkoord. Eventueel met aanvullende afspraken in een ‘addendum’.

Of dat lukt - de toekomst zal het leren. De eerste politieke partij heeft zich inmiddels teruggetrokken van de onderhandelingstafel. Daarmee hebben we aan het eind van deze maand, aan het eind van dit jaar, te maken met niets minder dan een cliffhanger. De aftiteling van dit laatste maandbericht is dan ook: wordt vervolgd.

17 december

Een voorwoord voor Vindicat

Heel soms komt de post nog per koets. Dat is meestal in de laatste week van het jaar het geval, wanneer ik de almanak van Vindicat krijg aangeboden. Voor een 'smoelenboek' is het veel te dik natuurlijk. De almanakcommissie, die het boekwerk heeft samengesteld, komt de koets uit en wordt ontvangen in het provinciehuis. Eerst koffie, want vaak is dat nodig.

Ook in de afgelopen jaren, toen Vindicat onder vuur lag vanwege nare gebeurtenissen in het corps, ben ik doorgegaan met het schrijven van een voorwoord in de almanak. Soms een beetje vaderlijk, belerend. Ik weet niet zeker of het diepe indruk maakte. Dit jaar is de toon een beetje gemoedelijker...

Ah, Groningen!

Het is een beetje mijn tweede natuur. Je mag het ook een tic noemen. Misschien zelfs wel dwangmatig gedrag. Waar ik het over heb? Als ik lees dat iemand een nieuwe baan heeft en er komt zo'n korte beschrijving zijn of haar levensloop voorbij, dan onthoud ik vaak de studieplaats. Dat blijkt nuttig.

Natuurlijk: met 15 universiteiten in Nederland, die samen zo'n 640 bacheloropleidingen aanbieden, is er een kans dat iemand niet studeerde in Groningen. Dat kan natuurlijk, statistisch gezien.

En echt, met Leiden of Utrecht - om een paar opties te noemen - is waarschijnlijk niets mis. Maar heb je in Groningen gestudeerd, dan zet ik in gedachten direct een vinkje achter

Foto: De Zwarte Hond

je naam. Want dan hoor je bij de club. De club van ambassadeurs van Groningen. Van de mensen die hun hele leven een speciaal plekje in hun hart houden voor onze stad en provincie: 'Ah... Groningen!'

En echt, met Leiden of Utrecht - om een paar opties te noemen - is waarschijnlijk niets mis

De mensen die na hun opleiding, waar ze ook ter wereld gaan werken, voor altijd chronisch Groninger zijn. Ik wil de lezers van dit voorwoord dan ook allemaal feliciteren. Feliciteren met de goede keuze om hier te komen studeren. Goed gedaan!

Als je eenmaal je bul hebt en ergens werkt, zul je merken dat je het zelf ook van nieuwe collega's onthoudt. Waar heb je gestudeerd? Om daar op enig moment op terug te komen. Om herinneringen op te halen. Om te vragen naar de bekende weg: Groningen, dan ken je vast ... wel?

Wat ik maar wil zeggen: vanaf nu ben je eigenlijk niet alleen lid van Vindicat. Maar ook van een club die nog veel groter is. De club van iedereen die in Groningen zijn opleiding heeft genoten. Met nadruk op dat laatste woord.

Een club, waar je altijd een beroep op kunt doen.

Een club waar je bij wil horen. Gefeliciteerd dus!

17 december

Waar begint een betere toekomst?

Vandaag sluiten we het politieke jaar af. De laatste vergadering van Provinciale Staten is voorbij. Het einde van de dag was licht, misschien zelfs vrolijk. Maar het begin... het begin was beladen. We begonnen vanochtend met het debat over het advies van de verkenner, over de vorming van een nieuwe coalitie. Dat proces is inmiddels zware kost geworden.

We weten het allemaal. Groningen heeft behoefte aan stabiliteit

Laat ik voor mezelf spreken. In september viel de basis weg onder de samenwerking van de coalitiepartijen. Toen dacht ik nog: er is vast snel een

nieuwe coalitie. Maar ik zat ernaast. Want gaandeweg bleek het moeilijker dan gedacht. In oktober leek het nog een goed idee om even rust te nemen tijdens de herfstvakantie. En inmiddels staan we alweer aan de vooravond van Kerst.

Stabiliteit

Coalitievorming is het werk van politici, niet van burgemeesters of commissarissen. Ik zit dus op de tweede rij. Maar ik zie de emoties. Ik zie hoe zwaar de gesprekken zijn, zelfs voor mensen die zoveel met elkaar gemeen hebben. Mensen die allemaal willen bouwen aan de toekomst van Groningen. En die het besef dragen dat die toekomst niet alleen van hen is, maar van iedereen. Van de inwoners van Groningen. Van de generaties die na ons komen. Van onze kinderen.

We weten het allemaal. Groningen heeft behoefte aan stabiliteit. Aan een bestuur dat kan sturen in onzekere tijden. Een bestuur dat richting geeft, dat luistert én levert. Dat is onze verantwoordelijkheid. En ik hoop van harte dat we onze inwoners dat snel weer kunnen bieden.

Na vandaag breekt er een korte periode van rust aan. Het land vertraagt. De dagen zijn donker en kort. Het is een tijd om na te denken. Niet alleen over de formatie of de samenstelling van een nieuw college, maar over wat daarin besloten ligt: de toekomst.

Antwoorden

Want hoe moet het verder? Hoe ziet de toekomst van Groningen eruit? Die vraag, die ons hier vandaag bezighield, schreeuwt om een antwoord. En het goede nieuws is: we geven dat antwoord ook.

We geven dat antwoord bij de bespreking van de Leefbaarheidsvisie. Hoe zorgen we ervoor dat onze dorpen en wijken plekken zijn waar mensen zich thuis voelen? Waar het leven goed is?

Een bestuur dat richting geeft, dat luistert én levert

We geven dat antwoord bij de ruimtelijke voorstellen die vandaag voorlagen. Bij het uitvoeringsprogramma voor cultuur, dat bijdraagt aan identiteit, verbinding en trots.

We geven dat antwoord bij Nij Begun. Dertig jaar investeren in een beter leven. Een ongekende kans, maar ook een grote verantwoordelijkheid. Hoe benutten we die het best?

Zelfs bij de hamerstukken gaven we stilzwijgend het antwoord.

Licht

Want één ding is duidelijk: hier in dit huis gaat het altijd over de toekomst. Omdat de toekomst onze kernopgave is.

En waar begint een betere wereld? Een betere toekomst? Die begint thuis. Bij de gesprekken rond de keukentafel, bij het werk dat wij doen in onze eigen gemeenschappen, bij de keuzes die wij elke dag maken.

Aan het eind van de week gaan we allemaal naar huis. Naar ons gezin, onze familie, onze vrienden. Ik wens ons allemaal dagen van rust en verbinding toe. Dagen waarop we vieren dat het licht terugkeert, dat er hoop is, zelfs in donkere tijden. En weten dat we zelf ook het licht aan kunnen doen.

Dus laten we elkaar straks, in het nieuwe jaar, weer ontmoeten met nieuwe energie

Dus laten we elkaar straks, in het nieuwe jaar, weer ontmoeten met nieuwe energie. Met een frisse blik en een warm hart. Om samen te bouwen aan een toekomst waarin Groningen kan bloeien, en waarin Groningers zich gehoord en gezien voelen. Want we weten het: een betere toekomst begint bij ons thuis. En vaak ook hier, in ons provinciehuis.

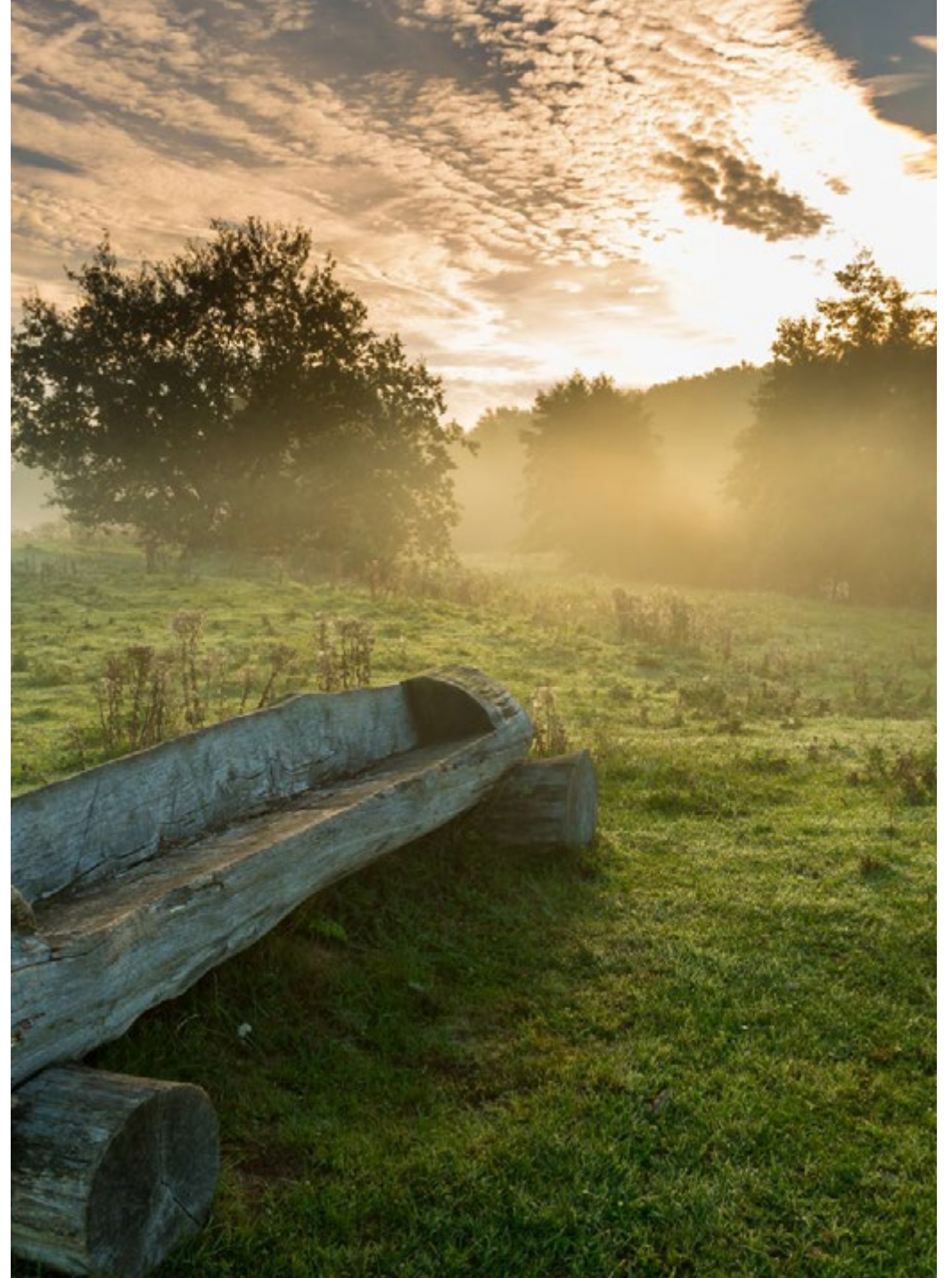

Foto: Marcel Kerkhof, Westerwolde

Afspraken

in december

2 december

Ontmoeting met de oude en de nieuwe voorzitter van de Jongerenadviesraad

3 december

Afnemen ambtseed nieuwe provincieambtenaren

4 december

Presentatie advies verkenner Den Oudsten over collegevorming, Provinciehuis

Extra presidiumvergadering, provinciehuis

Bestuurlijke Tafel van Groningen, Groningen

5 december

Werkbezoek kerk Overschild, Stichting Oude Groninger Kerken

10 december

Werkbezoek college van GS aan Ommelander Ziekenhuis, Scheemda

Regiegroep Noordelijke samenwerking, Provinciehuis Drenthe

11 december

Statencommissie, Provinciehuis
Bestuurlijk Overleg Groningen met staatssecretaris Van Marum, Provinciehuis

12 december

Overleg commissarissen van de Koning met minister-president Schoof, Den Haag

13 december

Tafel van Groningen, Provinciehuis

Het kerkje in Overschild

16 december

Bestuursvergadering Het Cultuurfonds, Provinciehuis

17 december

Overleg commissarissen van de Koning met minister Faber van Asiel en Migratie, Den Haag

18 december

Ontvangst Almanakcommissie Vindicat, Provinciehuis
Provinciale Staten, Provinciehuis

20 december

Bestuurlijk overleg MIRT met een delegatie van bewindspersonen, Den Haag

Rijkstaken

Het ambt van commissaris is ouder dan het koninkrijk zelf. Het is namelijk ingevoerd door de Fransen, toen ze hier op de grens van de negentiende eeuw de baas waren. In elk 'departement' kwam een commissaris, die moest zorgen dat de wetten behoorlijk werden uitgevoerd. Ook Koning Willem I vond dat nuttig, al sprak hij liever over een 'gouverneur'. Maar de grondwet bevatte opnieuw een 'commissaris', die rijkstaken had en verder de vergaderingen van Provinciale Staten en van het college moest voorzitten. Er kwam een 'ambtsinstructie' (bij Koninklijk besluit). En nog in mijn studietijd leerde ik dat de commissaris van de koningin door het rijk werd betaald. Een rijksfunctionaris, dus.

'Rijksfunctionaris'

Die tijd is voorbij. Zoals het ook voorbij is dat commissarissen van de Koning vooral de vorst te vriend moesten houden. De commissaris

van de Koning is anno nu vooral een provinciebestuurder. En als ik met mijn gezicht naar Den Haag sta, is het doorgaans om Groningse belangen te behartigen. Maar nog steeds wordt de commissaris benoemd bij Koninklijk besluit. En in mijn takenpakket zit een aantal 'rijkstaken'. Die voer ik uit als 'rijksfunctionaris', onder de verantwoordelijkheid van een minister of staatssecretaris. De commissaris van de Koning is dus nog steeds een beetje 'van de Koning'.

Het gaat bijvoorbeeld over de werving en selectie van een nieuwe burgemeester. Of het houden van toezicht op de Veiligheidsregio. Of het bevorderen van voldoende opvangcentra voor vluchtelingen als voorzitter van de 'Provinciale regietafel'. Over de uitoefening van mijn rijkstaken heb ik contact met bewindspersonen. Maar veel vaker onderhouden de medewerkers van mijn kabinet het contact met ambtenaren op ministeries.

Koninklijke onderscheidingen

De predicaten 'Hofleverancier' en 'Koninklijk' zijn onderscheidingen die de koning toekent aan bedrijven. Het is een uiting van grote waardering voor de bedrijven die dat overkomt. En het is heel exclusief. Dit jaar mocht ik vier predicaten uitreiken. Dat is meer dan ooit.

- 12 april 2024: Frans Muller Benelux
- 19 september 2024: Aannemersbedrijf Lamein
- 12 oktober 2024: Zwartwoud B.V.
- 22 november 2024: Knol's Koek

Wat het predicaat 'Hofleverancier' of 'Koninklijk' is voor bedrijven, is de Koninklijke onderscheiding voor inwoners van Nederland. Die onderscheidingen worden ook wel 'lintjes' genoemd. Ze worden toegekend aan mensen die zich voor de samenleving verdienstelijk hebben gemaakt.

De procesgang van het verkrijgen van een lintje is strikt vertrouwelijk. Maar ondertussen is het proces bepaald niet geheim. Het begint met mensen

die de moeite nemen om voor iemand een koninklijke onderscheiding aan te vragen. De burgemeester kijkt of hij het eens is met de aanvraag en stuurt die door naar de commissaris van de Koning. Ook de commissaris van de Koning beoordeelt de aanvraag en stuurt die door naar het Kapittel voor de Civiele Orden. Het Kapittel adviseert vervolgens de verantwoordelijke minister over de toekenning. De koning en de minister op wiens beleidsterrein iemand actief is, zetten hun handtekening onder het Koninklijk Besluit.

De meeste Koninklijke onderscheidingen worden uitgereikt bij 'Algemene gelegenheid', op de dag voor de verjaardag van de Koning. Dit jaar waren dat in Groningen 76 onderscheidingen.

Soms wordt een onderscheiding uitgereikt bij een 'Bijzondere gelegenheid', bijvoorbeeld als iemand afscheid neemt van een activiteit waarmee hij 'een lintje verdient'. Dat gebeurde dit jaar 23 keer.

22 november

Oude koek

Ik ben één van de velen die bij 'Knols Koek' meteen denkt 'iets apart'. Herhaling is de kracht van de reclame, die al sinds de jaren vijftig van de vorige eeuw onveranderd is. En apart, dat is het. Knols Koek is écht andere koek. Dat had grootvader Egge Knol niet kunnen bedenken, toen hij in 1923 een bakkerij begon aan het Gedempte Zuiderdiep. Of misschien ook wel. Want juist dankzij zijn vindingrijke ondernemerschap is Knols Koek geworden wat het nu is: een beeldbepalend en niet meer weg te denken bedrijf in Groningen.

Ondernemerschap en vindingrijkheid zitten de familie Knol in de genen. Zoon Durandus werkte op dezelfde manier. En kleinzoon Edwin ook. Energieke en innovatieve mensen, die ondernemerschap combineren met vakmanschap. Want ook Edwin staat nog altijd het liefst zelf met de handen in het deeg.

En daar kom je heel ver mee. Bedrijven komen en gaan in onze provincie. Slechts een enkele wordt honderd

jaar oud. Knols Koek is er daar één van. We praten hier over écht oude koek. En dat een bedrijf als Knols Koek honderd wordt, verbaast mij niet. Want honderdjarige bedrijven zijn bijna altijd familiebedrijven. Daar stromen ondernemerschap en liefde voor de zaak door de aderen. En oog voor de lange termijn. Dat maakt ze sterk en solide. Familiebedrijven blijven overeind, wat er ook gebeurt.

Maar Knols Koek is dan nóg weer een buitencategorie. Want het is zoveel méér dan koek. Het bedrijf betekent heel veel voor Groningen. Laten we eens bekijken waar dat in zit.

Koekenbakkerij

Allereerst betekent Knols Koek kwaliteit. Knols koeken zijn gewoon erg lekker. Elke Groninger smult ervan. Ieder heeft z'n favoriet. Voor de een is dat de noten- of gemberkoek. Voor de ander de oudewijvenkoek, of die met sukade of kandij. Maar allemaal zijn ze smakelijk en met zorg en liefde bereid.

Foto: Jan Buwalda, Groninger Internet Courant, Edwin Knol

En met grootvaders 'koekbraakmachines'

Daarmee staat Knols Koek voor vakmanschap. Knols Koek is geen fabriek, zeggen de eigenaren, maar een koekbakkerij. Waar deels nog met de hand wordt gewerkt. En met grootvaders 'koekbraakmachines'. Natuurlijk is het bedrijf met de tijd meegegaan. Maar het recept en de bereidingswijze van de koeken zijn in een eeuw tijd nauwelijks veranderd. Juist dát is de kracht van Knols Koek. Koekbakken is een ambacht dat ze hier tot in de perfectie beheersen.

Ten derde staat Knols Koek voor doorzettingsvermogen. Want een geschiedenis van honderd jaar kent niet alleen hoogtepunten. Twee keer is moest bedrijf letterlijk uit de as worden opgericht. De grote branden in 2010 en 2018 richtten enorme schade aan. De laatste keer moesten de Groningers hun geliefde koek daardoor bijna een jaar missen. Het getuigt van grote kracht en volharding als het je lukt om je bedrijf door zulke moeilijkheden heen te loodsen.

Icoon

Ten vierde is het bedrijf verbindend. En dat kunnen we goed gebruiken. Tegen alle maatschappelijke verscheidenheid en polarisatie in, is er

in elk geval één ding dat ons bij elkaar houdt: Grunneger Kouk van Knol. 'Het goedkoopste gebakje', zeggen ze zelf. Knols Koek is geen luxe eliteproduct, maar voor iedereen toegankelijk en betaalbaar. Voor thuis bij de koffie, of om cadeau te geven. Ik heb dat zelf met plezier gedaan, toen ik tijdens de covidcrisis – die Knols Koek óók nog eens heeft doorstaan – bij ondernemers in de provincie op bezoek ging. Onder het motto dat zij voor de koffie zorgden en ik voor de koek. Daar kwam ik overal mee binnen!

Knols Koek is Groningen. Het is knap als je dat als bedrijf weet te bereiken. Naast verbindend is Knols Koek ook maatschappelijk betrokken. Dat bleek recent, toen er maar liefst 175 mantelzorgers op bezoek kwamen en een rondleiding kregen. Er was gerekend op 25, maar de massale belangstelling was geen enkel probleem. Elke mantelzorger die zich had aangemeld was welkom en kreeg een rondleiding.

Dan nog een laatste kenmerk: icoon van Groningen. Wie zo onverstandig is om buiten de provincie Groningen te gaan wonen, kan erop rekenen dat elk bezoek uit Groningen Knols Koek meeneemt. Dat is mooi. Want voor Groningers in den vreemde voelt Knols Koek als thuis. Vanwege de geur en de smaak. En natuurlijk het logo met d'Olle Grieze. Knols Koek is onderdeel van de Groninger identiteit. Knols Koek is Groningen. Het is knap als je dat als bedrijf weet te bereiken.

Oude koek

Kwaliteit, vakmanschap en doorzettingsvermogen. Verbindend, maatschappelijk betrokken en icoon van Groningen. Dat alles zit, naast suiker, stroop en roggebloem, gekneed door Knols Koek. En natuurlijk oude koek. Want dat leerde ik toen ik ooit bij het bedrijf op bezoek was. Oude koek is een onmisbaar ingrediënt voor nieuwe koek. Ik vind dat een spannende gedachte, want in die oude koek zit natuurlijk nóg weer oudere koek. Daarmee staan de koeken symbool voor de rest van het leven: al het nieuwe bouwt voort op het oude. Zo als een familiebedrijf honderd wordt.

Want ik heb óók een onderscheiding meegenomen

Deze eigenschappen maken Knols Koek écht tot iets apart. Ze zijn ook altijd in voor iets apart. Dat bleek bijvoorbeeld toen ze in 1984 met een koek van 5 meter 20 het Guinness Book of Records wisten te halen.

Geheel terecht, en bij een bedrijf dat zich langdurig positief onderscheidt, hoort een onderscheiding. Dat is de aanleiding voor deze feestelijke bijeenkomst. Want ik heb óók een onderscheiding meegenomen. En wel een heel speciale. Want naar aanlei-

Knol's Koek

ding van de honderdste verjaardag, heeft Koning Willem-Alexander Knols Koek het Predicaat Hofleverancier toegekend.

Andere koek

Ik feliciteer Knols Koek hiermee van harte. Want aan dit Predicaat zijn zware eisen verbonden. Je moet minstens honderd jaar bestaan. Je moet een vooraanstaande positie in de regio innemen. Je bedrijf dient financieel gezond en van onberispelijk gedrag te zijn. Het hele bedrijf wordt binnenstebuiten gekeerd, waarbij talloze mensen en organisaties meekijken. Een zware procedure, die ongeveer een jaar in beslag neemt. Knols Koek heeft dat allemaal glansrijk doorstaan. Er is reden om daar trots op te zijn!

Ok. Hofleverancier. Wat betekent dit nu? Het is niet uitgesloten dat vanaf vandaag op Paleis Noordeinde dagelijks Knols Koek bij de koffie wordt

geserveerd. Al zou dat natuurlijk best leuk zijn – en waarschijnlijk een verbetering. Andere koek. Het Predicaat is vooral de erkenning dat Knols Koek een heel bijzonder bedrijf is. Dat is voor de Knollen niks nieuws. Maar als de Koning het zegt, is dat wel degelijk andere koek. Vanaf nu is Knols Koek een koek met een Koninklijk tintje!

En een heerlijke geur verspreiden over de stad

Ik hoop dat ze het Predicaat Hofleverancier met trots zullen dragen. En dat Knols Koeken nog minstens een eeuw als warme broodjes over de toonbank mogen gaan. En een heerlijke geur verspreiden over de stad. Want Groningen zonder Knols Koek? Dat bestaat niet!

Koninklijke bezoeken

De Koning en de Koningin komen regelmatig in de provincie Groningen. Vaak is dat informeel. Maar soms heeft een bezoek een meer formeel karakter. Dan staan de burgemeester en de commissaris van de Koning klaar om hen 'protocollair' te ontvangen.

In 2024 waren er de volgende officiële koninklijke bezoeken:

Koninklijke Bezoeken Streekbezoek Het Hogeland

Koning Willem-Alexander en Koningin Máxima brengen een streekbezoek aan het Hogeland en bezoeken de gemeenten Het Hogeland en Eemsdelta. Het Koninklijk Paar legt dit bezoek af om met inwoners van de dorpen Winsum, Zoutkamp, Noordpolderzijl, Stedum en Bedum in gesprek te gaan over het cultuur- en natuurhistorisch erfgoed, de kansen

en uitdagingen in de agrarische sector en de visserij en de sociale cohesie en leefbaarheid in de streek.

Noordpolderzijl ligt aan de Waddenzee en is deel van dit Natura 2000-gebied. Een boswachter van Natuurmonumenten leidt het Koninklijk Paar al wandelend door de kwelder en langs de zeedijk.

14 juni 2024: Delfzijl

Koningin Máxima doopt twee schepen van rederij Koninklijke Wagenvorg: de 'Máxima' en een zusterschip. De doop van de twee schepen gebeurt tijdens het maritieme evenement DelfSail, dat voor de zevende keer wordt gehouden.

10 september 2024: Ten Boer

Koning Willem-Alexander brengt een werkbezoek aan Openbare Basisschool De Huifkar. Het onderwerp

©Provincie Groningen / Xander Brinkman, De Koning sluit aan bij een les voor leerlingen uit groep 8 waar wordt gesproken over de aardbevingen en de impact op mentale gezondheid.

van deze dag: de impact van de aardbevingsproblematiek op de mentale gezondheid van kinderen en jongeren. De bevingen zijn het gevolg van de aardgaswinning.

13 september 2024: Noordbroek

Heropening Molen De Noordstar Prinses Beatrix heropent koren- en pelmolen De Noordstar. Prinses Beatrix is beschermvrouwe van De Hollandsche Molen, de vereniging die zich inzet voor het behoud van molens in Nederland.

22 oktober 2024: FDCA Avantium in Farmsum

Koningin Máxima opent de nieuwe commerciële fabriek van Avantium in Delfzijl. In deze fabriek gaat Avantium FDCA (furaandicarbonzuur) produceren, de chemische bouwsteen voor het volledig plantaardige en circulaire plastic PEF (polyethyleenfuranoaat). Ook minister Hermans van Klimaat en Groene Groei is bij het bezoek aanwezig.

Burgemeesters- zaken

Vanaf 28 oktober 2024 wordt de functie van burgemeester waargenomen door Mirjam van 't Veld. Zij kan bogen op haar ervaring als (waarnemend) burgemeester in Maarssen/Stichtse Vecht, Amstelveen en Almelo. Zij zal het burgemeesterschap tot de zomer van 2024 waarnemen. In januari 2025 start de zoektocht naar een nieuwe burgemeester officieel, met het aanbieden van de profielschets door de gemeenteraad.

Nieuwe burgemeester in Midden-Groningen

Op 9 juli 2024 werd Erica van Lente de nieuwe burgemeester van Midden-Groningen. Zij is een ervaren burgemeester en mocht dat beroep hiervoor uitoefenen in Dalfsen. Zij is geen onbekende in onze provincie. Tussen 2010 en 2014 was Van Lente raadslid in Groningen, namens de PvdA. In 2017 en 2018 was ze waarnemend burgemeester van Bedum. Erica van Lente volgt Adriaan Hoogendoorn

op, die met pensioen ging. Dit deed hij na een carrière van 50 jaar in het openbaar bestuur, waarvan 13 jaar als burgemeester.

Nieuwe burgemeester in Veendam

Annelies Pleyte startte op 9 september 2024 als burgemeester van Veendam. Met de keuze voor deze burgemeester koos de gemeenteraad voor een kandidaat met Groningse roots en Haagse ervaring. Voordat zij burgemeester werd, was ze onder andere politiek adviseur van premier Mark Rutte, directeur Groningen bij de Nationaal Coördinator Groningen en directeur Sport bij het ministerie van VWS.

Annelies Pleyte nam de burgemeestersketen over van Sandra Korthuis die de functie had waargenomen sinds de zomer van 2023. Na een lange staat van dienst in het openbaar bestuur, geniet Sandra Korthuis nu van haar pensioen.

Foto: Gemeente Midden-Groningen, Bij de installatie van Erica van Lente

Het Hogeland zoekt burgemeester

Burgemeester Henk Jan Bolding neemt volgend jaar afscheid als burgemeester van Het Hogeland. Op 1 augustus 2025 gaat hij met pensioen. Henk Jan Bolding was de eerste burgemeester van deze gemeente, sinds de gemeentelijke herindelings. Nu is de gemeente op zoek naar een nieuwe burgemeester die per 1 augustus 2025 wil starten. De

zoektocht begon met het aanbieden van de profielschets door de gemeenteraad.

Groningen zoekt burgemeester

De gemeente Groningen is op zoek naar een nieuwe burgemeester, nadat Koen Schuiling besloot terug te treden. Hij was sinds 30 september 2019 burgemeester van de grootste gemeente van de provincie.

27 november

Het Hogeland zoekt een burgemeester

Buiten is het verschrikkelijk weer. Code oranje. Binnen heeft burgemeester Henk Jan Bolding de vergadering volkomen onder controle. Hij geeft me het woord. ‘Vandaag begint het echt’, zeg ik. En ik realiseer me dat dat voor Henk Jan een andere lading heeft. Toch een beetje het begin van het einde... De gemeenteraad van Het Hogeland stelt vandaag een profielschets vast voor een nieuwe burgemeester. Dat is het startpunt van de zoektocht. De raad stelt een commissie in die op zoek gaat naar de beste kandidaten voor deze functie.

Een brief aan de koning

Na afloop wil de verslaggever van RTV Noord weten hoe je eigenlijk burgemeester wordt. En of hijzelf in

aanmerking zou komen. Een goeie vraag, vind ik. Hoe word je eigenlijk burgemeester? Burgemeesters worden benoemd bij Koninklijk besluit. Dus het begint met een brief aan de koning. Een sollicitatiebrief, waarin de kandidaten laten merken dat ze de profielschets goed hebben gelezen en waarom ze geschikt en gemotiveerd zijn.

Ik kondig alvast een saai persbericht aan

“Majesteit, ik wil graag burgemeester van Het Hogeland worden.” Maar hoewel iedereen haar best doet op zo’n brief, is het een brief die de koning niet zal lezen... Anderen wel!

Foto: Stella Dekker, Noordpolderzijl

Overmorgen staat in de Staatscourant dat Het Hogeland een nieuwe burgemeester zoekt. En vandaag al staat het op de eigen website. Belangstellenden hebben vijf weken de tijd om te solliciteren. Dat is langer dan normaal. Meestal is er een reactietermijn van drie weken. Maar dan zouden we eindigen in het kerststrecs. Daarom hebben we in overleg met het ministerie van BZK besloten de termijn te verlengen naar vijf weken. De procedure sluit op 3 januari 2025. Dus wie onder de kerstboom nog op de gedachte komt dat ze wil solliciteren, is nog op tijd!

Ik kondig alvast een saai persbericht aan. Mijn kabinet verstuurt begin januari een persbericht de wereld in over het aantal sollicitanten. Meer vertel ik er niet bij. Want ik vind het niet in het belang van de vertrouwelijkheid van de procedure als ingewijden de legpuzzel kunnen leggen, dankzij extra informatie over geslacht, politieke partijen, leeftijden of voormalige werkkringen. Wie meer wil weten, moet even wachten.

Het moment waarop de champagnekurken knallen

Daarna begint voor mij het zware werk, want de commissaris van de Koning leest de brieven en de cv’s. (Zijn kabinetschef trouwens ook). Ik win inlichtingen in over kandidaten. Ik spreek met een flink aantal van hen. En daarna vertel ik de vertrouwenscommissie welke kandidaten ik geschikt vind.

De vertrouwenscommissie

De vertrouwenscommissie? Dat is de sollicitatiecommissie die de gemeenteraad heeft ingesteld. Ze bestaat uit alle fractievoorzitters. Vertrouwelijkheid is bij alle sollicitaties belangrijk, maar bij de benoeming van een nieuwe burgemeester is geheimhouding zelfs wettelijk geregeld. Wie lid is van een vertrouwenscommissie moet over wat hij daarin meemaakt voor altijd zwijgen. En anders is het zelfs een misdrijf.

Maar ik kan - legaal - wel iets verklappen. Meestal spreekt de vertrouwenscommissie met een aantal van de sollicitanten. Het is gebruikelijk dat dat gebeurt in een paar ronden: de eerste met wat meer kandidaten dan de tweede. Als de vertrouwenscommissie eruit is, doet ze aan de gemeenteraad een voorstel voor een 'aanbeveling'. Daarop staan de twee beste kandidaten. De gemeenteraad vergadert in het geheim, en stemt in die vergadering over de definitieve volgorde van de twee laatste kandidaten. Alleen de eerste naam op de aanbeveling van de gemeenteraad wordt openbaar gemaakt. De andere blijft geheim.

Meestal is dat het moment waarop de champagnekurken knallen en de felicitaties binnenstromen. Maar het is natuurlijk te vroeg! Want de benoeming bij koninklijk besluit vergt nog een paar stappen. De gemeenteraad doet een aanbeveling. En ik geef de Minister van BZK daarover een advies. Het is dan inmiddels ergens eind maart volgend jaar.

De benoeming

En dat moet leiden tot een Koninklijk besluit. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties bereidt die voor. Als alles volgens plan verloopt, zet de koning zijn handtekening nog voor de zomervakantie. En de benoeming gaat dan in op de eerste werkdag na het zomerreces, 25 augustus 2025.

Huh? Waarom die datum? De datum van 25 augustus 2025 is nauwkeurig gekozen in overleg met de griffier van de gemeenteraad. De burgemeester krijgt met ingang van 1 augustus 2025 eervol leeftijdsontslag. Dat ontslag volgt op de eerste dag van de maand volgend op die waarin de leeftijd van 70 jaar wordt bereikt.

Het lijkt me een beperkt risico

Henk Jan Bolding is jarig op 5 juli dus zo komen we uit op 1 augustus 2025. Maar helaas valt die datum midden in het zomerreces. Nou is het in de zomer (meestal) behoorlijk rustig, dus het lijkt me een beperkt risico als het burgemeesterschap in die weken in handen van de locoburgemeester is. De eerste werkdag na de zomervakantie is dan meteen de eerste werkdag van de nieuwe burgemeester.

De profielschets

Goed, terug naar vandaag. Wat moet je kunnen om burgemeester van Het Hogeland te worden? Roelf Toringa, de voorzitter van de vertrouwenscommissie, legt uit hoe de gemeente tot de profielschets is gekomen. En dan is het aan mij om daarover nog een paar vragen te stellen. Dat is belangrijk voor mij, omdat ik daardoor beter weet waarop ik moet letten bij de selectie van de brieven.

Maar het is vooral belangrijk voor kandidaten. Die kijken vaak met belangstelling naar de beelden van deze raadsvergadering. En ze vragen zich af: ben ik geschikt voor deze rol? Pas ik in het profiel? En zou ik graag burgemeester van Het Hogeland willen worden? Dus voor alle vragen die ik stel, geldt: 'Ik vraag het voor een vriendin'.

Ik vraag het voor een vriendin

Ik krijg de profielschets pas na mijn toespraak aangeboden, maar ik heb hem wel al mogen lezen. De inwoners van de gemeente hebben mogen meedenken wat voor burgemeester ze willen. De 649 ontvangen reacties zijn goed herkenbaar in de profielschets. Daarnaast bevat de profielschets 'competenties' die de nieuwe burgemeester volgens de gemeenteraad moet hebben.

De competenties

De gemeenteraad beschrijft het Hogeland zoals ik het ken: 'weids, nuchter en veerkrachtig'. En de raad zoekt een burgemeester die daarbij aansluit. Een sociale nuchtere burgemeester die een boegbeeld mag zijn. Een energiek bestuurder, maar tegelijkertijd een echte burgervader... of -moeder. Want Toringa, die bekwaam antwoord geeft op al mijn moeilijke vragen, krijgt van een collega-raadslid nog een kleine correctie om de oren: overal waar hij de mannelijke vorm gebruikte in zijn antwoord, mogen mensen ook 'haar' of 'zij' lezen. Potentiële burgermoeders worden nadrukkelijk uitgenodigd!

De inwoners van Het Hogeland hebben digitaal de gelegenheid gekregen om mee te denken over de nieuwe burgemeester. Maar liefst 649 personen vonden het de moeite waard om dat te doen. En hun reacties zijn verwerkt in de profielschets. De ontvangen reacties zijn terug te vinden in de profielschets.

De burgemeester moet niet alleen alles in huis hebben wat elke burgemeester moet kunnen, de zogeheten 'basiscompetenties'. De burgemeester moet tegelijk energiek, doortastend, ervaren, sociaal, kleurrijk en inspirerend zijn. Ze moet zich volledig bewust moet zijn van waarvoor Het Hogeland staat en wat Het Hogeland te bieden heeft - de op-één-na-grootste gemeente van het land qua oppervlakte. De burgemeester moet zelfvertrouwen uitstralen en bestuurlijke ervaring hebben, die ze niet perse in een gemeente hoeft hebben opgedaan.

Tegelijk energiek, doortastend, ervaren, sociaal, kleurrijk en inspirerend

Natuurlijk vraag ik welke van de genoemde eigenschappen er voor de leden van de vertrouwenscommissie werkelijk uitspringt. Kan de gemeenteraad uitleggen hoe de burgemeester in de regio en daarbuiten een boegbeeld en onderhandelaar moet zijn? En waar moet de kandidaat-burgemeester zich op voorbereiden als er waarschuwend staat dat verwachte bezuinigingen in 2026 de verhoudingen op scherp kunnen zetten? Wie precies wil weten wat de antwoorden op mijn vragen waren, verwijs ik naar de website van de gemeente.

Foto: Gemeente Het Hogeland

Spannend

Ik proef de bereidheid bij de gemeenteraad om er samen met een nieuwe burgemeester een succes van te maken. Een nieuwe burgemeester, in een nieuwe fase van een gemeente - dat vraagt om samen optrekken. Afspraken maken over wat eerst, en wat later.

Binnenkort komt ik bij de vertrouwenscommissie met een stapel brieven. En met een advies: van welke sollicitanten denk ik dat ze het zware

ambt van burgemeester kunnen vervullen. Daarna kiest de vertrouwenscommissie met wie ze wil praten en volgen er gesprekken. En tenslotte kiest de raad welk persoon de eerste wordt op de aanbeveling.

Dus hoe word je burgemeester van Het Hogeland? Het is eigenlijk het beste van drie werelden: eerst een zorgvuldige sollicitatieprocedure, dan een verkiezing door de gemeenteraad. En tenslotte een benoeming bij koninklijk besluit.

Het wordt spannend. Het wordt hard werken voor iedereen. Maar ik hoop ook dat het inspirerend wordt. Een onvergetelijke ervaring voor iedereen. Als ik afscheid neem van Henk Jan Bolding en weer het noodweer inrijd, denk ik: dit was een goede start. Ik gun de vertrouwenscommissie mooie gesprekken met gemotiveerde kandidaten. En ik gun de inwoners van Het Hogeland de inspirerende en kleurrijke burgemeester die ze in de profielschets beschrijven.

Nevenfuncties

Nevenfuncties zijn er in drie soorten. Allereerst zijn er de zogenaamde 'q.q.-functies'. Q.q. staat voor 'qualitate qua', ook wel 'nevenfuncties, onbezoldigd, voortvloeiend uit de functie'. Dat is goed Gronings voor werk dat je doet omdat het bij de functie van commissaris van de Koning hoort. Zodra ik met mijn hoofd-functie stop, is het ook afgelopen met zo'n nevenfunctie.

Dan gaat het bijvoorbeeld over het bestuurslidmaatschap van een fonds dat een aantal keren per jaar geld toekent aan projecten waar de stichter of stichters van het fonds hun aandacht op richten. Het Scholtenfonds, het Kammingafonds of het Fonds voor de Landbouw. Fondsen met een verschillende herkomst, maar sinds het eind van 2023 wel met één bestuur. Ik ben er de voorzitter van. En net als mijn collega's ben ik voorzitter van de provinciale afdeling van 'Het Cultuurfonds', dat aan het begin van 2023 nog 'Prins Bernhard Cultuurfonds' heette. Ook voor dit fonds was 2023 een bewogen jaar...

Er zijn ook functies die weinig meer betekenen dan een soort eervolle

vermelding voor een waardevolle organisatie. Ieder jaar ontvang ik verzoeken van stichtingen of verenigingen of ze de naam en de functie van de commissaris van de Koning mogen verbinden aan hun organisatie. Dat kan bijvoorbeeld als 'beschermheer'. Maar ook als lid van een 'comité van aanbeveling'. Dat doe ik altijd graag. Maar voordat ik een positief antwoord kan geven, kijken medewerkers van de provincie of de aanvraag voldoet aan de gestelde criteria. Na een positieve uitslag ontvangt de aanvrager een bevestigingsbrief waarin de (meestal ideële) initiatiefnemers worden gewaarschuwd dat ik geen werkzaamheden voor ze ga verrichten en dat ze ook niet op geld moeten rekenen.

Tenslotte zijn er nevenfuncties die ik doe omdat ik ze belangrijk vind en die niets met mijn hoofd-functie te maken hebben. Dat heb ik altijd eerst overlegd met Provinciale Staten. En de vaste afspraak is dat ik de (eventuele) inkomsten laat storten in de provinciekas. In het overzicht in dit jaarverslag (en ook op de website) staan de bedragen opgenomen.

16 december

Roeli en Berlinda verlaten het fonds

Het Cultuurfonds slaagt erin om elk jaar ruim 40 miljoen euro te besteden aan de versterking van cultuur en natuur. Vaak gaat het daarbij om bijdragen van enkele duizenden euro's. Dus het gaat om enorm veel subsidies die bij heel veel projecten het verschil maken.

Dat Groningen nóg een beetje leuker wordt

Vanmiddag heeft het bestuur weer Dat kan alleen omdat het fonds behalve een centraal bestuur in Amsterdam ook beschikt over een bestuur in elke provincie. Vanmiddag hebben we met ons bestuur weer een flink aantal besluiten genomen die culturele projecten mogelijk maken: concerten,

theatervoorstellingen, festivals. De commissaris van de Koning in elke provincie is de voorzitter van het fonds. Maar het zijn de leden van het bestuur die het verschil maken. Zij beoordelen kleine lokale initiatieven en grote ambitieuze projecten. Vooral amateurs weten het cultuurfonds goed te vinden. En zo zorgt het Cultuurfonds ervoor dat Groningen nóg een beetje leuker wordt en Gronings talent zich op een mooie manier kan ontwikkelen. De scope is breed: van muziekverenigingen, theatergezelschappen tot koren. Van historische verenigingen tot monumenten en festivals. Samen met onze donateurs en partners bouwen we aan een rijke en levendige culturele wereld voor iedereen.

Vanavond, in de laatste week van het jaar nemen we afscheid van twee bijzondere bestuursleden. Vrouwen die

zich twee volle termijnen van vier jaar hebben ingezet voor vooral culturele projecten in Groningen. Twee keer vier jaar, het is de maximale termijn in het bestuur. Het afscheid is onvermijdelijk. Een rooster van aftreden is ook goed voor het bestuur. Maar het is toch een beetje kaalslag. Je verliest steeds opnieuw de meest ervaren bestuursleden.

Roeli

Roeli Broekhuis trad acht jaar geleden toe tot ons bestuur. Wat me nog bijstaat, is haar enthousiasme bij haar aantreden. Ze schreef in een e-mail dat ons gesprek haar een goed gevoel

had gegeven en dat ze ernaar uitkeek om bestuurslid te worden. Dat optimisme en die betrokkenheid hebben we in al die jaren volop mogen ervaren.

Roeli is een vakvrouw. Ze heeft kijk op culturele initiatieven en dat is te merken. Met haar rustige inbreng in onze vergaderingen, wist ze altijd te overtuigen. En ze bracht mensen samen. Toen het prachtige, veelbelovende project Digitalisering Collectie Groningen zijn belofte niet waar leek te maken door te weinig respons, liet ze het daar niet bij zitten. Ze zorgde dat er actie werd ondernomen om

musea te laten reageren. En met succes: de volgende vergadering bracht ze daarvan punctueel verslag uit. Dat typeert Roeli's aanpak: betrokken, professioneel, en heel resultaatgericht.

Het Berlagehuis bleek ook een beetje het Broekhuis te zijn

In het afgelopen jaar nodigde Roeli het bestuur uit in haar thuisbasis, het monumentale Berlagehuis in Usquert. Het Berlagehuis bleek ook een beetje het Broekhuis te zijn. En dat was onvergetelijk. Roeli gaf het bestuur trots een uitgebreide rondleiding. Ze gaf het bestuur een uitgebreide en trotse rondleiding. Haar gastvrijheid en enthousiasme waren aanstekelijk.

Berlinda

Ook Berlinda Aukema liet in acht jaar een onuitwisbare indruk na. In de loop van die acht jaar werd ze ook nog gemeentesecretaris van Oldambt. Dat is druk. Maar Berlinda wist altijd tijd en energie te vinden om in ons bestuur van waarde te zijn. Ze nam al snel na haar benoeming een actieve rol op zich, onder andere als lid van de stuurgroep Groninger Cultuurprijzen.

Foto: hi-lo-art.com, Trappenhuis in het Berlagehuis

Dat bleek een taaie klus. En het is niet overdreven om te zeggen dat we dankzij de inzet van Berlinda nu kunnen genieten van de prachtige vorm die de cultuurprijzen hebben gekregen. Mede dankzij haar inzet is de uitreiking nu een feest. En hoewel uit de cultuurprijzen blijkt dat samenwerking nooit vanzelf gaat, zijn de cultuurprijzen nu een typisch voorbeeld van een samenwerking die verschil maakt. Een samenwerking om trots op te zijn.

Onverwacht geestig uit de hoek konden komen

Als penningmeester bracht Berlinda niet alleen structuur en inzicht, maar ze wist ook oog te houden

voor kleinere organisaties. Ze beoordeelde hun aanvragen met dezelfde aandacht en waardering als die van grotere spelers, wat soms tot mooie en positieve besluiten leidde. Daarin vonden wij als bestuur vaak haar scherpe, evenwichtige blik terug.

Geestig

Wat beide vertrekkende bestuursleden typeert, is dat ze recht voor z'n raap zijn, en soms onverwacht geestig uit de hoek kunnen komen. De bestuursvergaderingen worden zeker anders na hun vertrek. Niet alleen verliezen we twee kundige bestuursleden, maar ook twee sterke vrouwen die hun volledige termijn hebben volbracht. We hebben veel te danken aan hun kennis en ervaring, hun enthousiasme en scherpte en de plezierige manier waarop ze onderdeel waren van ons bestuur. Het was mooi om met elkaar samen te werken.

Dat fondsen als het onze harder nodig zijn dan ooit

Toch begrijpen we dat het na twee termijnen tijd is om het stokje door te geven. Roeli en Berlinda nemen afscheid in een tijd waarin de cultuursector onder druk staat. We merken dat fondsen als het onze harder nodig zijn dan ooit. En we hebben reden om dankbaar te zijn. Want deze twee bestuursleden hebben bijgedragen aan de solide koers die het bestuur vandaag vaart. En daarmee aan de waardevolle rol die we kunnen spelen bij alles wat Groningers waardevol vinden. Roeli en Berlinda, dank jullie wel. Het ga je goed.

Portefeuille & Nevenfuncties

Portefeuille

- Kwaliteit openbaar bestuur (inclusief (jongeren)participatie)
- Communicatie
- Interbestuurlijk toezicht
- Integriteit en weerbaar bestuur
- Uitvoering wettelijke regelingen
- Representatie
- Rijkstaken

Nevenfuncties

Onbezoldigd, voortvloeiend vanuit de functie

- Voorzitter van Groningen Promotie/ Ambassadeurs van Groningen
- Lid van het algemeen en dagelijks bestuur van het SNN
- Voorzitter van het Cultuurfonds, afdeling Groningen
- Voorzitter van het J.B. Scholtenfonds
- Voorzitter van het H.S. Kammingafonds
- Voorzitter van het bestuur van de Stichting Fonds ten behoeve van de Landbouw in de Provincie Groningen
- Bestuurslid stichting Kraus-Groeneveld

Onbezoldigd, niet voortvloeiend vanuit de functie

- Voorzitter interkerkelijke commissie voor het Justitiepastoraat

- Voorzitter van de Hoofdcommissie van Overleg Koninklijk Huis

Bezoldigd, niet voortvloeiend vanuit de functie

- Voorzitter van de Raad van Advies van de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De inkomsten uit deze nevenfunctie zijn € 4.510,20 per jaar. Dat bedrag wordt in de provinciekas gestort.
- Onafhankelijk voorzitter van het bestuur van de coöperatie PGGM. De inkomsten uit deze nevenfunctie zijn € 33.450 per jaar. Dat bedrag wordt in de provinciekas gestort.

Beschermheer

- Beschermheer van het historisch evenement Slag bij Heiligerlee
- St. Vrienden Martini Ziekenhuis
- Groninger Monumentenfonds
- Vereniging Vrienden van Martinikerk
- Centrum voor Canadese Studies
- Jeugdtheaterschool Wonderboom
- Stichting Oude Groninger Kerken
- Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs en Diensslachtoffers afdeling noordoost Nederland
- Koninklijk Mannenkoor Gruno

- Algemene Oranjevereniging Oranje Nassau
- Groninger sportvereniging Be Quick
- Stichting Op Roakeldais
- Provinciale Brassband Groningen
- Stichting Het Groninger Landschap
- Stichting Samenwerkingsverband Veteranen en Postactieve Militairen Groningen
- Stichting Music4allHaren
- Bond van Koren in de provincie Groningen
- Stichting Platform van Kerken Westerkwartier

Comités van aanbeveling

- Prinses Christina Concours (PCC-Noord)
- Stichting Aurora festival
- Stichting Vier 5 Mei
- Stichting Van der Leeuw-lezing
- Filharmonie Der Aa
- Hanze University Foundation
- Stichting Zeesleepboot Holland
- Studentenkoor C.S.G. Gica
- Stichting De Jonge Onderzoekers Groningen
- Ambassadeur kledingbanken Maxima in de provincie Groningen

- Groninger Studenten Muziekgezelschap Bragi
- Stichting Groningen verwelkomt Ambassadeur Alliantie van de Kracht tegen Armoede
- Ambassadeur Groninger bondgenootschap voor geleterdheid Delfsail 2024
- Stichting Beeldentuin Verhildersum
- Noordelijke Haringparty
- Ambassadeur van het Gronings offensief tegen seksueel geweld
- 32e editie van ISCOMS (2025)International Martini Organ Competition 2024
- EBF Conference 2024
- Evenement 'Jubileum Landelijke Vereniging tot Behoud van het Historisch Bedrijfsvaartuig (LVBHB) 2024'
- Ambassadeur van de Stichting Wensambulance Noord-Nederland
- Studievereniging Clio (Internationale Relaties en Internationale Organisaties aan de RUG, Faculteit Letteren)
- MARUG Conference Congres 2024-2025
- Stichting KEI t.b.v. de KEI-week in 2025
- Haprietaria Groningen in 2024
- 38e editie van het Groninger Studenten Cabaret Festival

Jaarverslag 2024 van de commissaris
van de Koning in Groningen

Tekst

René Paas

Redactie

Matthé ten Wolde

Grafisch Ontwerp & Illustratie

Phebe Bakker

Drukwerk

PeterPrint

Fotografie

Alle fotografen zijn waar mogelijk vermeld bij de beelden